

**UTVECKLING AV UTTAL HOS SVENSK-
OCH TYSKSTUDERANDE UNDER UT-
LANDSSTUDIER**

Elina Ahonen

Magisteravhandling i svenska
Jyväskylä universitet
Institutionen för språk
Hösten 2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Elina Ahonen	
Työn nimi: Utveckling av uttal hos svensk- och tyskstudier under utlandsstudier	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Työn laji: Pro gradu -tutkielma
Aika: Lokakuu 2013	Sivumäärä: 116 + 6
<p>Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää kohdekielisessä maassa tapahtuvan opiskelijavaihdon vaikutuksia ruotsin ja saksan opiskelijoiden ääntämiseen, eli muuttuuko ääntäminen ja millaisia mahdolliset muutokset ovat. Tutkimukseen osallistui neljä ruotsin ja neljä saksan opiskelijaa, jotka olivat opiskelijavaihdossa yhden lukukauden ajan Ruotsissa tai Saksassa. Tutkimusmateriaali koostuu luetusta puheesta, joka kerättiin ennen ja jälkeen opiskelijavaihdon. Nauhoitukset tehtiin kielistudiossa ja molemmilla kerroilla käytettiin samoja tekstejä, jotta foneettisten aineistojen vertailu onnistuisi. Aineisto analysoitiin pääasiallisesti auditiivisesti, mutta tukena käytettiin myös akustista analyysia. Molemmista kielistä valittiin kielelle ominaisia piirteitä lähempää tarkastelua varten, sillä kaikkia ääntämisen osa-alueita ei ollut mahdollista tutkia.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella lukukauden mittaisen opiskelijavaihdon vaikutus on melko vähäinen, mutta muutoksia ääntämisessä tapahtuu. Ruotsin opiskelijoilla muutokset ääntämisessä tapahtuivat pääasiallisesti yksittäisten äänteiden tasolla, kun taas saksan opiskelijoiden ääntäminen muuttui selkeämmin myös prosodian osalta. Suurimmaksi osaksi muutokset johtivat enemmän kohdekielen kaltaiseen ääntämiseen. Muutosten suuruus vaikuttaisi riippuvan mm. opiskelijan lähtötasosta ja ulkomailla saadusta ääntämisopetuksesta. Tutkimustulokset osoittivat myös, että moni äänne tuotti yllättävän paljon hankaluuksia pitkälle ehtineille opiskelijoille, vaikka he olivat saaneet opetusta fonetiikassa jo ennen opiskelijavaihtoa. Tutkittujen äänteiden tuottaminen pitäisi kuitenkin olla artikulatorisesti mahdollista suomenkieliselle. Opiskelijavaihdolla näyttäisi kuitenkin olevan enimmäkseen positiivinen vaikutus ääntämisen oppimiseen.</p>	
Asiasanat: uttal, uttalsinlärning, utlandsstudier, studentutbyte, inlärningskontext	
Säilytyspaikka: Kielten laitos	
Muita tietoja: Saksan kielen ja kulttuurin sivututkielma	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	9
2	UTTALSINLÄRNING I FRÄMMANDE SPRÅK	11
	2.1 Perception och produktion av språkljud	11
	2.2 Ålder och mognadsbegränsningar	14
	2.3 Transfer	21
	2.3.1 Fonologisk transfer	22
	2.3.2 Ortografisk transfer	24
	2.4 Avståndet mellan språk	25
	2.4.1 Typologiskt avstånd mellan svenska och finska	27
	2.4.2 Typologiskt avstånd mellan tyska och finska	29
	2.5 Standarduttal	31
	2.5.1 Svenskt standarduttal	31
	2.5.2 Tyskt standarduttal	33
3	UTLANDSSTUDIER	34
	3.1 Introduktion till utlandsstudier	34
	3.2 Utland som inlärningskontext	35
	3.3 Tidigare studier om uttalsinläring under utlandsvistelsen	39
	3.3.1 Ullakonoja	39
	3.3.2 Simões	40
4	MÅL, MATERIAL OCH METOD	42
	4.1 Mål av studien	42
	4.2 Informanter	43
	4.2.1 Informanter i svenska	43
	4.2.2 Informanter i tyska	44
	4.2.3 Frågeformulär	45
	4.3 Insamling av material	45
	4.3.1 Texter	45
	4.3.2 Inspelningar	46
	4.3.3 Användning av uppläst tal	47

4.4	Metod	48
5	EMPIRISK DEL I SVENSKA	50
5.1	tje-ljudet	50
5.2	Supradentalisering	54
5.2.1	Kombinationen /rt/	55
5.2.2	Kombinationen /rd/	57
5.2.3	Kombinationen /rn/	58
5.2.4	Kombinationen /rs/	60
5.2.5	Kombinationen /rl/	62
5.2.6	Sammanfattande kommentar om supradentaler	63
5.3	Aspiration	63
5.4	Prosodin i långa ord	66
5.5	Satsbetoning	69
6	EMPIRISK DEL I TYSKA	74
6.1	Vokaliserat /r/	74
6.1.1	Stavelsebildande [ɐ]	74
6.1.2	Icke-stavelsebildande [ɐ̯]	76
6.2	Sibilanten /ʃ/ före /p/ och /t/	78
6.3	Aspiration	82
6.4	Stavelsebildande nasal [ŋ]	87
6.5	Ljudet /x/	93
6.5.1	Det s.k. ich-ljudet [ç]	93
6.5.2	Det s.k. ach-ljudet [x]	95
6.6	Intonation i frågesatser	96
7	SAMMANFATTANDE DISKUSSION	104
7.1	De viktigaste resultaten i svenska	104
7.2	De viktigaste resultaten i tyska	106
7.3	Jämförande diskussion	107
7.4	Förslag till vidare forskning och slutord	109
	LITTERATUR	111

1 INLEDNING

Det finns en allmän föreställning att de studerande som tillbringar tid utomlands i ett målspråkligt land blir flytande i sitt tal. Dessutom är det välkänt att äldre andraspråksinlärare har svårigheter att tillägna sig ett nytt ljudsystem. Flera forskare har varit intresserade av om det överhuvudtaget är möjligt för äldre andraspråksinlärare att tillägna sig ett inföddlikt uttal när de flyttar till en målspråklig omgivning (se t.ex. Hyltenstam & Abrahamsson 2009), medan fördelar av en utlandsvistelse till uttal har fått mindre uppmärksamhet. Särskilt påverkan av korta vistelser har inte undersökts mycket vad beträffar uttalet. Uttalet är ett viktigt kommunikationsmedel och brister i uttalet kan lätt vålla problem i talförståelse. Ett dåligt uttal kan också vara jobbigt att lyssna och därför tröttnar lyssnare lätt om talare inte kan uttala tydligt. Dessutom kan talare anses vara t. ex. dummare pga. dåligt uttal.

Vid Jyväskylä universitet hör det till studier att göra språkpraktik utomlands om man studerar svenska eller tyska. Det betyder att studerande måste vistas i ett målspråkligt land åtminstone två månader eller utföra en intensiv språkkurs utomlands som varar åtminstone 3–4 veckor. Målsättningar för språkpraktiken är för det mesta kommunikativa och kulturella. (ROPS 2012–2015; SOPS 2012–2015.) Uttalet är en viktig del av kommunikation så kunde man tänka sig att förbättring av uttalet är också en målsättning för språkpraktiken. Jag anser att språkpraktiken ger studerande en möjlighet att observera uttalet av ett språk i en autentisk omgivning. Eftersom språkpraktiken är obligatorisk för alla svensk- och tyskstudier är det viktigt att ta reda på om studerande kunde ha fördel av utlandsstudier också beträffande uttalsinläring. Jag anser att det är viktigt att diskutera om utlandsstudier kunde utnyttjas i uttalsundervisning vid universitetet. Till exempel uttalskursen just före avresan kunde hjälpa studerande att fästa uppmärksamhet på uttalet under utlandsstudier.

Syftet med denna avhandling är att kartlägga hurdan inverkan en termin i Sverige eller i Tyskland har på studerandenas uttal, dvs. om det händer förändringar i uttalet på grund av utlandsvistelsen och hurdana dessa möjliga förändringar är. Uttalet undersöks såväl segmentellt som suprasegmentellt, dvs. på de enskilda ljudens nivå och prosodisk nivå.

Meningen är alltså att göra en vägledande utredning om ämnet i vilken studeras bara de mest hörbara parametrarna som är väsentliga för talförståelse eller obligatoriska i det målspråkliga språkbruket.

I kapitel 2 redogörs för den teoretiska bakgrunden om uttalsinläring i främmande språk i vuxen ålder. I detta kapitel behandlas hur ålder påverkar uttalsinläring, vilken roll de andra inlärd språken spelar i uttalsinläring av ett främmande språk och hurdan inverkan avståndet mellan förstaspråket och målspråket har på inläring. I kapitel 3 behandlas utlandsstudier, dvs. vad som menas med utlandsstudier och hurdan inlärningskontext utlandet är. Dessutom redogörs för två tidigare studier om uttalsinläring under utlandsvistelsen. I kapitel 4 presenteras närmare studiens syfte och redovisas materialinsamling och informanter. Även i studien använda metoder klargörs närmare i detta kapitel. Kapitel 5 och 6 handlar om den empiriska delen av studien. I kapitel 5 presenteras närmare de undersökta parametrarna i svenska samt resultaten. I kapitel 6 redogörs för parametrarna i tyska och resultaten. Kapitel 7 är en sammanfattande diskussion om hela studien.

2 UTTALSINLÄRNING I FRÄMMANDE SPRÅK

Uttalsinläring i främmande språk skiljer sig från förstaspråksinläring vad beträffar inlärningsålder, mognadsbegränsningar och det kognitiva samspelet av två eller flera språkssystem (Escudero 2007: 111). Därför är det viktigt att redogöra för hur dessa aspekter påverkar när uttalsinläring hos språkstudierande undersöks. I detta kapitel behandlas perception och produktion av språkljud, ålder och mognadsbegränsningar samt transfer som är företeelser som anses ha inverkan på uttalsinläring. Dessutom redogörs för avståndet mellan de undersökta språken och informanternas förstaspråk, finskan, och beskrivs standarduttal i de undersökta språken som i regel undervisas för språkinlärare.

2.1 Perception och produktion av språkljud

För att uppfatta och förstå talat språk behöver man hörseln. Perception, dvs. höruppfattning, är med andra ord basis för uttal (Escudero 2007: 110). Numera är det välkänt att inläring av förstaspråket påbörjar redan före födelsen via hörseln (Aaltonen & Tuomainen 2005: 40–44; Kjellin 2002: 86). Spädbarn anses ha en väl utvecklad förmåga att urskilja fonetiskt relevanta akustiska parametrar men denna förmåga verkar försvinna under det första levnadsåret och kan inte användas vid senare inläring av främmande språk (Strange & Shafer 2008: 155). Det är välkänt att särskilt äldre L2-inlärare har svårigheter att tillägna sig ett nytt ljudsystem (se t.ex. Abrahamsson & Hyltenstam 2009; Bannert 2005; Escudero 2007) och det har antagits att det beror på att inläraren percipierar det nya ljudsystemet genom förstaspråkets system (se t.ex. Rochet 1995). Escudero (2007: 112) påpekar att det allmänt har iakttagits att lingvistisk erfarenhet, dvs. ljud och processer av förstaspråket, inskränker ljudperception i främmande språk. Enligt Iivonen (2005: 49) innehåller talet nästan alltid också mycket information om talarens känslotillstånd och ställningstagande, som förekommer i prosodiska och ljudkvalitativa drag, och han påpekar att denna information är svårare att förstå när det handlar om perception av ett främmande språk. Höruppfattningen är emellertid delvis automatisk och lyssnaren behöver inte lyssna efter alla exakta detaljer för att förstå vad talet handlar om, utan det räcker att lyssna mest efter de akustiska gränserna för respektive ljuds tillåtna variationsvidd (Aaltonen & Tuomainen 2005: 45; Gårding & Kjellin 1998: 8; Kjellin

2002: 92). Kjellin (2002: 92–93) konstaterar att denna förmåga att urskilja språkljud kallas *kategorisk perception* och att den är en avgörande faktor för att höruppfattningen och förståelsen hinner med i det löpande talet (se även Aaltonen & Tuomainen 2005: 50). Snabb språkförståelse i realtid blir långsammare om talaren t.ex. har en avlägsen dialekt eller utländsk brytning, av vilken orsak förståelsen tycks vara nära knuten till prosodin (Gårding & Kjellin 1998: 15–16).

Sambandet mellan perception och produktion av språkljud ger upphov till mycket diskussion. Somliga forskare anser att språkljudet måste percipieras innan det kan produceras, andra betraktar att språkinlärare kan producera språkljud redan innan de kan percipiera dem. Escudero (2007: 111) hävdar att tyngden av bevis på perceptions prioritet i inlärning av L2-fonologi föreslår att perception utvecklas först och måste behärskas innan produktion kan utvecklas. Hon föreslår vidare att felaktig perception också leder till felaktig produktion. Hardison (2003: 516) framhäver emellertid att kunskap om hur språkljud artikuleras och feedback om ens uttal kan påverka utveckling av produktion positivt även om perception ännu inte fungerar, dvs. att om man lär sig hur man använder talorganen vid produktion av ett visst ljud, såsom hur man placerar tungan i munnen, är det möjligt att producera ljudet även om man inte kan höra det korrekt.

Rochet (1995) undersökte relationen mellan perception och produktion av språkljudet /y/ i franska genom en imitationsuppgift och en perceptuell uppgift. I studien deltog 10 talare av kanadensisk engelska, som observerats att ersätta den franska vokalen [y] med en [u]-liknande vokal, och 10 talare av brasiliansk portugisiska, som observerats att ersätta samma vokal med en [i]-liknande vokal. Dessutom hade Rochet (1995) 10 infödda talare av standardfranska som kontrollgrupp. I imitationsuppgiften upprepade informanterna en slumpmässig lista av enstaviga ord som en manlig talare av standardfranska hade läst högt på bandet. Alla ord innehöll vokaler [i], [y], [u] och [a] i olika konsonantiska kontexter. I den perceptuella uppgiften fick informanterna höra syntetiska stimuli som utgjordes av ett kontinuum av slutna vokaler (från [i] till [u]) och frågades att identifiera varje av dessa stimuli som [i] eller [u]. Kontrollgruppen frågades däremot att identifiera samma stimuli som [i], [y] eller [u]. Enligt resultaten kunde de portugisisktalande producera den franska vokalen [y] i 52 % av orden medan de engelsktalande lyckades i 51 % av orden. I de fall där informanterna inte lyckades att producera det kor-

rekta ljudet producerade de portugisisktalande vokalen [i] eller en [i]-liknande vokal i 95 % av fallen och de engelsktalande [u] eller en [u]-liknande vokal i 92 % av fallen. Den perceptuella uppgiften visade att F2-värden som de fransktalande identifierade som /y/ oftast präglades som /u/ av de engelsktalande och som /i/ av de portugisisktalande. Enligt Rochet (1995: 385) stöder parallellismen mellan resultaten av undersökningens delar hypotesen om att brytningen i L2-uttal kan ha ett perceptuellt motiv hos otränade talare. Detta betyder att L2-inlärare uppfattar L2-ljud genom sitt L1-ljudsystem åtminstone i början av inläringen och det påverkar produktion av L2-ljud. Rochet (1995: 383) konstaterar att eftersom informanterna kan producera vokalen [y] korrekt i en del av orden, kan det inte handla om en artikulatorisk bristfällighet vid produktion av ljudet. Vidare hävdar Rochet (1995: 385) att L2-inlärare kan indela enskilda L2-ljud i samma L1-kategori även om de kan uppfatta den akustiska skillnaden mellan dessa ljud. Det leder till att fonemet realiserar enligt förstaspråkets fonetiska regler. Studien stöder alltså antagandet att perception föregår produktion i uttalsinläring.

Det finns också yttre faktorer som kan påverka perception av språkljud i främmande språk, såsom buller eller snabbt tal, även om perception av förstaspråket lyckas i sådana situationer (Iivonen 2005: 49). Av denna anledning konstaterar Iivonen (2005: 49) att det är mycket sannolikt att språkinlärare inte hör alla fonetiska drag av ord i ett vanligt klassrum, vilket betyder att elever inte får ordentliga hörselintryck för att konstruera tillräckligt precisa minnesbilder av ljuden. Perception av talet sker dock inte enbart auditivt via hörseln utan lyssnaren får också viktig information om språkljud med visuella tips när man talar ansikte mot ansikte (Hardison 2007: 135, 137). Man kan alltså t.ex. med hjälp av ansikts- och läpprörelser sluta sig till vad talaren säger. Hardison (2003: 517) konstaterar att träning av perception både auditivt och visuellt samtidigt har större inverkan på ens perceptuella exakthet än träning av perception bara antingen auditivt eller visuellt.

Uttalet, dvs. produktion av språkljud, kräver att man behärskar talorganens manövrering och talets aerodynamik eftersom talande är en motorisk och perceptuell handling (Iivonen 2005: 46). Ljudproduktion innebär förenklat att språkljud bildas när luft från lungorna möter olika hinder på vägen mellan struphuvudet och läpparna (Bruce 2010: 33). Vid förstaspråksinläring behöver man flera års träning för att uttalet blir automatiserat,

och eftersom man måste skapa en ny fonetisk basis vid främmandespråksinläring kräver det också mycket talande innan man kan tala flytande (Iivonen 2005: 46–47). Även om uttalet har blivit automatiserat är det helt normalt att ett språkljud varierar varje gång det används beroende på vem som talar, vilka de närmast omgivande ljuden är och vilka övriga omständigheter som föreligger vid taltillfället (Kjellin 2002: 91). Dessutom påpekar Kjellin (2002: 91–92) att vårt inre öra tillsammans med det audiomotoriska minnet styr uttalet vilket innebär att det är möjligt att uttala även om talorganen störs, t.ex. av att man håller en penna i munnen, eftersom artikulationen är resultatstyrd efter talarrens inre öra. Det vill säga att vi redan har det avsedda resultatet i vårt inre öra innan vi producerar det. Fenomenet kallas *kompensatorisk artikulation*, men Kjellin (2002: 92) konstaterar vidare att det också skulle kallas *kategorisk artikulation* eftersom ”vi automatiskt artikulerar på något sätt för att producera den avsedda ljudkategorin eller stavelsekategorin”. Iivonen (2005: 46) påpekar att andraspråksinlärare inte gärna ändrar de fonetiska vanor som de redan behärskar i förstaspråket eftersom förändringen kan kännas störande och öka osäkerheten. Av denna anledning kan det vara svårt att lära sig producera L2-ljud.

2.2 Ålder och mognadsbegränsningar

Svensk- och tyskstudier vid ett utländskt universitet betyder ofta något annorlunda ämnesområden än vid hemuniversitetet eftersom språket studeras ur en olik utgångspunkt, dvs. språket studeras inte som främmande språk. Utbytesstuderande måste alltså anstränga sig för att hålla takten under föreläsningar eftersom undervisningsspråket är ett främmande språk för dem och det talas ofta av infödda talare. Utbytesstuderande får förmodligen inte uttalsundervisning under sina studier utomlands utan det handlar bara om informell inläring, tillägnande av språket utifrån målspråkligt inflöde. Vidare är universitetsstuderande redan i vuxenålder vilket kan ha någon slags inverkan på språkinläring. Därför är det väsentligt att redogöra för forskning om hur ålder påverkar tillägnandet av L2-uttal och om det finns mognadsbegränsningar för andraspråket som förhindrar tillägnandet.

Lennebergs (1967) hypotes om en *kritisk period* i språkinläring lade grunden för all senare forskning om ålder och dess inverkan på språkinläring. Lenneberg menar att det

finns en kritisk period som beror på hjärnans mognande. Han hävdar att talandet hos människan kan börja först när hjärnan har uppnått en viss mognadsnivå. Enligt Lenneberg (1967) slutar den kritiska perioden på grund av att organisatorisk plasticitet upphör i hjärnan. Han kallar det för den hemisfäriska lateraliseringen. Abrahamsson och Hyltenstam (2004: 224) sammanfattar att det centrala i Lennebergs hypotes är att människan har möjligheten att tillägna sig ett språk till normal, infödd nivå i andraspråket före puberteten. Lenneberg (1967: 176) framhäver att det automatiska tillägnandet av språket från det språkliga inflödet verkar försvinna efter puberteten och ett nytt språk måste läras in genom medveten inläring och stort besvär. Han hävdar också att det inte är lätt att uppnå brytningsfritt uttal efter puberteten. Det är ändå möjligt att lära sig att kommunicera på främmande språk även om man påbörjar språkinläringen först vid vuxenålder, men Lenneberg (1967: 176) anser att detta faktum inte strider mot hypotesen om den kritiska perioden.

Kritik mot Lennebergs kritiska period har medfört att hypotesen har reviderats. En version som ofta används som synonym till den kritiska perioden, även om den klart avviker från den ursprungliga hypotesen, heter hypotesen om en *känslig period* (eng. *the sensitive period hypothesis*). Såväl hypotesen om en kritisk period som hypotesen om en känslig period utgår från att människan har en högre förmåga att lära sig språk som barn. De två hypoteserna skiljer sig åt i hur perioden tar slut. Abrahamsson och Hyltenstam (2004) konstaterar att i hypotesen om en kritisk period avtar förmågan vid puberteten medan hypotesen om en känslig period framlägger att förmågan är som högst under tidiga skeden i livet och sakta avtar under en längre tidsperiod.

Johnson och Newport (1989) studerade karaktär av den kritiska perioden och syftade till att ta reda på om det finns en kritisk period i andraspråket eller om det bara beträffar förstaspråksinläring. De introducerade två versioner av hypotesen om en kritisk period: *träningshypotes* (eng. *the exercise hypothesis*) beträffande effekter på förstaspråksinläring och *mognadshypotes* (eng. *the maturational state hypothesis*) som tar med även andraspråksinläring (Johnson & Newport 1989: 64). Träningshypotesen innebär att människor har en högre förmåga att tillägna sig språk tidigt i livet, men denna förmåga försvagas eller försvinner om man inte lär sig förstaspråket under den kritiska perioden. Mognadshypotesen påstår däremot att barn har en speciell förmåga att lära sig vilket

språk som helst, såväl förstaspråket som andraspråket, men tillägnandet av språket tidigt i livet tillförsäkrar inte att förmågan består senare i livet. Johnson och Newports (1989) studie koncentrerar sig på grammatikinläring i andraspråket hos 46 infödda talare av koreanska eller kinesiska som har engelska som andraspråk. Hälften av informanterna hade kommit till Förenta Staterna före 15 års ålder och den andra hälften efter 17 års ålder och de alla hade varit i skolan i Förenta Staterna i genomsnitt 6 år. I studien värderade informanterna om upplästa engelska satser var grammatiskt korrekta. Resultaten visar att informanterna som började tillägna sig språket tidigare i Förenta Staterna fick mer poäng av testet. Informanterna som hade kommit till Förenta Staterna i 1–7 års ålder var inte avsevärt avvikande från kontrollgruppen av infödda engelsktalande. Alla andra informanter avvek däremot avsevärt från infödda talare. Resultaten visar också att det bara finns mycket få individuella skillnader i förmågan att lära sig ett språk när man är under 15 år gammal och särskilt när man är under 10 år gammal. Framgång i inläring är nästan enbart bunden till den ålder då inläring har påbörjat. Har man påbörjat språkinläring senare uppnår man inte en infödd eller nästan-infödd nivå i språkbehärskning. Johnson och Newport (1989: 95) konstaterar att resultatet av deras studie stöder mognadshypotesen, dvs. att människor verkar ha en högre förmåga att tillägna sig språk i barndomen. De upptäckte också att det automatiska språktillägnandet börjar sakta avta redan vid 6–7 års ålder medan Lenneberg (1967) anser att det upphör först i puberteten.

Under senaste årtionden har många forskare försökt motbevisa Lennebergs hypotes om den kritiska perioden samt också bevisa att den stämmer. Studier på området varierar till exempel i sina utgångspunkter och sätt att undersöka ämnet. En viktig utgångspunkt som varierar är hur man förstår eller definierar inföddhet. Abrahamsson och Hyltenstam (2009: 259) redovisar tre olika möjligheter hur olika forskare under årens lopp har tolkat termen. I det första fallet tolkas inföddhet som talares självidentifikation, dvs. talare identifierar sig själv som en infödd talare av målspråket. Den andra tolkningen av inföddhet är att talare som uppfattas som infödda av infödda talare av målspråket har uppnått infödd nivå. Den tredje tolkningen är *att vara* infödd talare, dvs. att behärska målspråket exakt som en infödd talare. Denna variation i definitioner påverkar naturligtvis också forskningens trovärdighet som bevis eller motbevis på hypotesen om den kritiska perioden. Abrahamsson och Hyltenstam (2009: 259) konstaterar emellertid att det första

alternativet, självidentifikation, inte är relevant eftersom det i princip är omöjligt för en L2-talare att bedöma själv om hon eller han faktiskt behärskar målspråket som en infödd talare.

Många forskare som har försökt att hitta motbevis mot den kritiska perioden förstår inföddhet enligt den andra tolkningen, som uppfattad inföddhet. Ett exempel är en studie av Bongaerts m.fl. (2000) som syftade till att testa om en L2-inlärare som påbörjat tillägnet av L2-nederländska efter den kritiska perioden kan uppnå en inföddlik accent. De undersökte 30 avancerade inlärare som flyttat till Nederländerna mellan 11 och 34 års ålder. Genomsnittsålder av informanterna vid undersökningstillfället var 40 år. Informanterna samt en kontrollgrupp av tio infödda talare läste högt tio satser som bedömdes av 21 infödda talare. Bedömarna indelades i två grupper eftersom elva av bedömarna var lärare i nederländska som andraspråk och därför erfarna bedömarna medan de andra bedömarna hade ingen erfarenhet. Enligt bedömning av de erfarna bedömarna var fyra av informanterna inföddlika, medan enligt de oerfarna bedömarna bara två inlärare uppnådde den infödda nivån. De två informanterna (14- och 21-åriga) uppfattades som inföddlika i sju av tio satser av de oerfarna bedömarna men i åtta eller nio satser av de erfarna bedömarna. Detta betyder att de hade någon slags brytning i sitt uttal upp till i tre satser. Tar man emellertid i beaktande att en av de tio infödda kontrollpersonerna bedömdes som icke-infödd i fem satser har dessa två L2-talare utan tvivel uppnått åtminstone en nästan inföddlik accent. Bongaerts m.fl. (2000: 305) konstaterar att det är möjligt att uppnå en inföddlik accent även om man påbörjar språkinläring först efter den kritiska perioden. Studien kan dock kritiseras eftersom definitionen av inföddheten baserar sig på bedömarnas omdöme om vad de har hört. Dessutom har man undersökt uppläst tal som inte berättar allt om informanternas språkkunskaper, såsom grammatik-kunskaper.

Angående uttal är det inte viktigt om talaren inte talar grammatiskt korrekt språk men är man intresserad av inföddhet i alla områden av språket är det väsentligt om andraspråksinlärare kan producera också grammatiskt korrekt tal, såsom i undersökning av ålders påverkan i alla områden av språkinläring. Speciellt Abrahamsson och Hyltenstam (se t.ex. 2006, 2009) har studerat mycket hypotesen om en kritisk period och anser att det inte finns entydiga bevis mot den och att många studier stöder den. I sin studie koncen-

trerar sig Abrahamsson och Hyltenstam (2009) på inföddlighet i andraspråket och att identifiera sådana individer som möjligtvis kunde vederlägga hypotesen om en kritisk period i språkinläring. Syftet med studien var att undersöka inlärare som tycks ha uppnått en inföddlik nivå i andraspråket. Studien genomfördes i två delar. I första delen bedömde infödda lyssnare 195 mycket avancerade L2-inlärare i svenska enligt vad de hörde. L2-inlärarna hade påbörjat språkinläring vid 1–47 års ålder. Enligt denna del utvaldes informanter till den andra delen i vilken 41 inlärare som alla hade påbörjat svenskinläring vid 1–19 års ålder testades genom en detaljerad lingvistisk granskning av inföddheten med hjälp av 10 instrument som granskades till exempel fonetisk produktion och perception, samt grammatikalisk, lexikalisk och semantisk slutledning.

I första delen av Abrahamsson och Hyltenstams (2009) studie uppfattades 62 % av 107 tidiga L2-inlärare som infödda av 9 eller 10 infödda bedömare medan bara tre av dem uppfattades som absolut icke-infödda av alla 10 bedömare. Å andra sidan uppfattades bara 6 % av de 88 sena L2-inlärare som infödda och 58 % som absolut icke-infödda. Alla L1-talare i kontrollgruppen igenkändes däremot utan tvekan som infödda talare. I andra delen uppnådde bara två, möjligtvis tre, tidiga inlärare (påbörjat språkinläringen i barndom) och ingen av de sena inlärarna (påbörjat inläringen vid 13–19 års ålder) en verklig inföddlighet i den lingvistiska granskningen. Abrahamsson och Hyltenstam (2009: 273) understryker att det fanns relativt få inlärare som uppfattades som infödda av ingen bedömare och att den största delen av informanterna uppfattades som infödda åtminstone av en bedömare. Även om det finns många som övertygade bedömare är det också entydigt att majoriteten av dem som uppfattades som inföddlika av de flesta bedömare var inlärare som hade påbörjat sin språkinläring redan före puberteten. Resultaten i den andra delen betyder att mycket få i själva verket uppnår inföddlika L2-språkkunskaper, och Abrahamsson och Hyltenstam (2009: 289) konstaterar att resultaten stöder antagandet att en inföddlik färdighet i andraspråket aldrig uppnås av vuxna inlärare. Denna studie stöder således existensen av en kritisk period. Abrahamsson och Hyltenstam (2009: 290) hävdar tillika att studien ifrågasätter antagandet att i barndomen påbörjad språkinläring automatiskt leder till inföddlika språkkunskaper (se även Abrahamsson & Hyltenstam 2006).

Abrahamsson (2012: 209, 210) har dragit samma slutsatser i sin senare studie som koncentrerar sig på en grammatikalisk och fonetisk språkkänsla hos 200 spanskspråkiga svenskinlärare. Syftet med studien var att jämföra tidiga med sena inlärare i grammatik- och uttalskompetenser. Resultaten visar att över hälften av inlärarna som påbörjat språkinlärning vid 1–6 års ålder förevisade inföddlika resultat såväl i den grammatiska som i den fonetiska testen, medan över hälften av inlärarna som påbörjat språkinlärning efter 13 års ålder framträdde som icke-inföddlika i båda testerna. Resten av de sena inlärarna framträdde emellertid som infödda antingen i den ena eller den andra testen. Abrahamsson (2012: 192) lyfter fram att det hittills inte har funnits en sådan vuxen inlärare som skulle ha framträtt som en infödd talare på alla nivåer. Det finns nämligen sådana nästan infödda nivåer som inte kan höras i ett normalt samtal utan bara genom lingvistisk analys (Hyltenstam & Abrahamsson 2000: 162).

En av de mest intressanta studierna är Moyers (1999) studie som syftar till att beskriva hur samspelet mellan olika individuella faktorer och ålder påverkar uppnåendet av fonologi i andraspråket. Informanterna i studien var 24 utexaminerade studenter i tyska som arbetade som tysklärare på den tiden och som antogs vara starkt motiverade inlärare och talare av tyska. Alla informanter hade lärt sig tyska först efter den kritiska perioden, men detta faktum kom till forskarens kännedom först efter datainsamling (Moyer 1999: 86). Informanterna läste upp ord, satser och ett textstycke som bedömdes av fyra infödda tysktalare. Dessutom talade informanterna fritt om något tema flera minuter. Enligt resultaten verkar åldern vara en betydande faktor som har inverkan på uttal och dess tillägnande men motivation och handledning spelar emellertid också en framträdande roll i andraspråksinlärning vilket borde tas i beaktande. De informanter som hade fått feedback på både segmentell och suprasegmentell nivå bedömdes vara närmare infödda talare. Moyer (1999: 98) lyfter emellertid fram en av informanterna som bedömdes även bättre än de infödda talarna i kontrollgruppen. Hon kallar honom en exceptionell inlärare eftersom det är ytterst sällsynt att mognadsbegränsningar inte alls har påverkat någon. Denna informant var inte utsatt för tyska före 22 års ålder och hade inte lärt sig något annat språk än engelska före denna ålder. Han hade fått undervisning i tyska bara i fem år när undersökningen genomfördes. Enligt Moyer (1999: 88, 98) verkar det vara motivationen, viljan att låta som en tysk som styr denna informant, även om bara lite över hälften av informanterna ansåg det viktigt att låta som en infödd talare och 12 av

de 24 informanterna påpekade att det viktigaste är att bli förstått. Abrahamsson och Hyltenstam (2006: 29, 30) påpekar att man borde ifrågasätta påståendet att det finns gott om exempel på helt inföddlika vuxna L2-talare. De menar att exceptionella inlärare som uppnått infödd nivå i andraspråket inte vederlägger hypotesen om en kritisk period utan sådana inlärare har kompensatoriska egenskaper exempelvis en medfödd talang för språkinläring. Vidare framhäver Moyer (1999) att enbart åldersfaktorn inte förklarar resultaten utan sammanhanget med andra variabler behövs. Hennes studie talar emellertid för det att inlärarna som påbörjat språkinläring efter puberteten uppnår för det mesta inte infödd nivå i målspråket, varför studien inte vederlägger hypotesen om den kritiska perioden. Enligt Moyer (1999: 95) är det nödvändigt för några inlärare att få uttalsundervisning för att uppnå den infödda nivån. Även Bongaerts m.fl. (2000: 306) drar i sin senare studie samma slutsats om behovet av uttalsundervisning. De föreslår att intensiv träning i både perception och produktion av målspråkliga ljud kan spela en viktig roll vad beträffar inföddlikt uttal hos sena språkinlärare.

I regel koncentrerar alla studier sig på hur ålder påverkar uttalets segmentella egenskaper men under de senaste åren har man börjat koncentrera sig på suprasegmentella egenskaper av uttalet. I en aktuell undersökning av Huang och Jun (2011) studerades vilken inverkan ålder har på produktion av prosodi i andraspråket. Huang och Jun (2011) undersökte mandarinspråkiga invandrare som hade bott i Förenta Staterna åtminstone i fem år. Informanterna hade indelats i tre grupper på basis av deras ankomstålder. Den första gruppen kom till Förenta Staterna som 5–9-åriga barn, den andra gruppen som 12–17-åriga tonåringar och den tredje som 20–26-åriga vuxna. Varje informant hade bott i landet i genomsnitt tio år vid undersökningstillfället. Informanterna fick ett textavsnitt på engelska som de läste upp efter att ha bekantat sig med texten. Huang och Jun (2011: 392, 393) hävdar emellertid att högläsning är en speciell taluppgift och den inte berättar allt om läsarens kompetens att producera prosodi. Enligt resultaten varierar ålderrestriktioner beroende av vilken aspekt av prosodi som undersöks. Dessutom verkar vuxna inlärare avvika mest från infödda talare och de andra två L2-grupperna i alla aspekter. T.ex. läste de vuxna inlärarna långsammare än de infödda talarna och barninlärarna men var liknande med tonåringar, vilket berodde mer på mediernas inverkan än på åldern. De vuxna inlärarna artikulerade också långsammare än de infödda talarna men inte betydligt sämre än barnen och tonåringarna. De vuxna och tonårsinlärarna av-

vek mest från de infödda talarnas prosodi och de vuxna verkade ha starkare främmande accent i sitt tal än barninlärarna. Enligt resultaten saknade de vuxna inlärarna allmänna kunskaper om förhållandet mellan prosodi och betydelse eftersom de verkade ha en benägenhet att betona ord utan avseende på deras informationsvärden (Huang & Jun 2011: 406). Det vill säga att de vuxna inte hade kunskap om hur prosodiska drag, såsom betoning, påverkar betydelsen av en talakt.

I ljuset av dessa undersökningar verkar det vara omöjligt att uppnå ett inföddlikt uttal i andraspråket efter puberteten bara genom språktillägandet om definitionen av inföddhet som används är *att vara infödd*. Det är emellertid möjligt att andraspråksinlärare kan uppnå en sådan infödd nivå att de uppfattas som infödda talare även om de inte har fått någon slags uttalsundervisning. Även Abrahamsson och Hyltenstam (2009: 259) medger att det är en central aspekt av inföddhet att en person uppfattas som en infödd talare i sitt andraspråk av infödda lyssnare, och att sådana talare är ömsesidigt identifierade medlemmar av det omgivande samhället. Det kan också konstateras att det är möjligt att förbättra sitt uttal i en målspråklig omgivning även om man redan är vuxen. Språkstudier vid universitetet har vanligen fått undervisning i fonetik och fonologi samt feedback på sitt uttal och feedbacken anses påverka uttalsinläring positivt på både segmentell och suprasegmentell nivå (Moyer 1999: 95).

2.3 Transfer

Språkstudier vid universitetet i Finland kan i regel flera språk, eftersom alla finländare lär sig åtminstone två främmande språk redan i grundskolan, och det är möjligt att språkstudier studerar till och med två eller tre språk vid universitetet. Det är alltså klart att när man kan flera språk kan de alla språken ha någon slags inverkan på varandra. Särskilt påverkar förstaspråket, i detta fall finska, studerandenas sätt att uppfatta och producera olika språkljud, men många forskare anser att även andra språk aktiveras när man lär sig t.ex. ett tredje språk (Hammarberg 2009; Llana m.fl. 2010; Marx & Mehlhorn 2010). Ofta anses påverkan av förstaspråket även som anledning till brytande uttal och accenter som språkinlärare har i sitt andraspråk. Därför är det viktigt att redogöra för hurdan påverkan andra språk har när man lär sig ett nytt språk.

Transfer definieras ofta som överföring av kunskap från ett språk till ett annat och i regel anses denna överföring ske från förstaspråket till andraspråket men numera talas också om andraspråkets inverkan på tredjespråk (Bannert 2005; Llama m.fl. 2010; Wrembel 2010). Odlin (1989: 27) definierar å sin sida att transfer är det inflytande som resulterar från likheter och skillnader mellan målspråket och något annat språk som nyss har tillägnats. Keys (2002: 42) konstaterar att den aktuella terminologin om processer som påverkar utveckling av fonologiska kunskaper är komplicerad och återspeglar komplexitet av hela området. Termen transfer är ett bra exempel på komplexiteten och den undviks gärna eftersom den har sitt ursprung i behaviorism även om termen inte har haft någonting att göra med behaviorism på över 30 år (Odlin 1989: 26). Dessutom finns det både positiv och negativ transfer. Med positiv transfer (eller facilitering) menas handling i vilken en struktur eller en regel av förstaspråket används i andraspråket och denna användning är accepterad eller rätt, medan negativ transfer betyder att språkinlärare försöker tillämpa förstaspråkets strukturer eller regler i andraspråket, men språken skiljer sig från varandra och användning av strukturer är felaktig (Saville-Troike 2006: 19). Även termen *interferens* används när den negativa sidan av fenomenet diskuteras (se t.ex. Odlin 1989). Odlin (1989: 26) påpekar dock att transfer inte bara är interferens, även om termen verkar vara lämplig vad fonetiska felaktigheter beträffar, medan Weinreich (1968, original 1953), som först lanserade termen interferens, använder den för att omfatta alla fall av transfer. I facklitteraturen används ofta också den neutrala termen *tvärspråkligt inflytande* (eng. *cross-linguistic influence*) men den är inte heller helt oproblematiserad. Till exempel Meriläinen (2010: 12) hävdar att tvärspråkligt inflytande, likväl som termen transfer, håller isär de två lingvistiska systemen, L1 och L2, dvs. att det inte beaktas att de två separata systemen på något sätt kan fläta in sig i inlärarens huvud. I allmänhet anses termen tvärspråkligt inflytande emellertid mer som neutral (Keys 2002: 42). Transfer kan förekomma på alla områden av språk, men i denna avhandling intresserar jag mig bara för fonologisk och ortografisk transfer eftersom endast de är väsentliga för avhandlingstemat.

2.3.1 Fonologisk transfer

Även *fonologisk transfer* kan definieras på flera sätt. Sun-Alperin (2007: 11) definierar fonologisk transfer som en process i vilken fonologiska kunskaper i ett tidigare inlärt språk påverkar läsning eller stavning av ett annat språk. Jarvis och Pavlenko (2008: 62)

å sin sida definierar fonologisk transfer som sätt på vilka persons kunskap om ett språks ljudsystem kan påverka uppfattning och producering av språkljud på ett annat språk. De inkluderar under denna definition också transfer angående verkliga ljud som L2-inlärare uppfattar och producerar, dvs. fonetik, även om den inte hör till under termen fonologi. I denna avhandling används den senare, allmännare, definitionen av fonologisk transfer. Enligt Eckman (2004: 515) har förstaspråkets inflytande på andraspråkets fonologi inte ifrågasatts utan det har varit allmänt accepterat bland språkvetare. Ringbom (2007: 62) konstaterar å sin sida att bevis på L1-transfer är tydliga inom området av fonologin men den förekommande transfern verkar vanligen vara negativ eftersom den kan uppfattas lättare än positiv transfer. Marx och Mehlhorn (2010: 6) konstaterar vidare att det är särskilt L1 som ofta vållar stark fonologisk interferens också på avancerade inlärningsnivåer. Ringbom (2007: 64) påpekar att L1-uttalet verkar vara så djupt i inlärarens medvetande att det inte är lätt att bearbeta.

Enligt Bannert (2005: 76) förekommer fonologisk transfer typiskt vid andraspråksinläring, särskilt hos vuxna inlärare. Även Marx och Mehlhorn (2010: 6) påpekar att transfer verkar förekomma hos äldre människor som inte har lärt sig sitt första främmande språk före en speciell känslig period. Fonologisk transfer kan förekomma såväl på segmentell som på prosodisk nivå eller också i stavelsestrukturer (se t.ex. Jarvis & Pavlenko 2008). Jarvis och Pavlenko (2008: 63) konstaterar att det tydligaste inflytandet av fonologisk transfer på segmentell nivå är att språkinlärare har svårigheter att förnimma skillnaden mellan två L2-ljud som inte står i fonetisk kontrast i L1, även om detta inte angår alla L2-kontraster. På suprasegmentell nivå kan transfer påverka till exempel intonation, betoning eller rytm. Segmentella och prosodiska avvikelser från målspråkliga uttalsnormer vållar intryck av främmande accent (Bannert 2005: 76) och brytning i uttal är den vanligaste aspekten av förstaspråkets inflytande och lättast att uppfatta (Saville-Troike 2006: 19).

Under de senaste årtiondena har man undersökt också mera tvärspråkligt inflytande vid uttalsinläring av ett tredje språk. Inläringen av tredjespråket skiljer sig från inläring av andraspråket eftersom inlärare redan behärskar två olika fonologiska system. L3-inlärare har redan medveten lingvistisk kunskap och fonologisk medvetenhet samt större kognitiv flexibilitet som de kan utnyttja vid inläring av nya språk (Gut 2010: 19,

21). Även om förstaspråkets inflytande anses vara starkt och lättast att uppfatta har undersökningar på sista tiden visat att även andraspråket influerar tredjespråket. Llama m.fl. (2010: 40) och Wrembel (2010: 86) hävdar att L2 har även större inverkan på L3 än L1, åtminstone i början av tredjespråksinläring. Denna aktivering av L2 i tredjespråksinläring kallas ofta *L2 status* (se t.ex. Cenoz 2001; Wrembel 2010) och det betyder att alla andra språk utom förstaspråket klassificeras i inlärares medvetande som främmande språk vilket hjälper språkinlärares att spärra förstaspråket vid tredjespråksinläring. Hammarberg (2001: 35) och Wrembel (2010: 88) föreslår att andraspråkets påverkan är en coping-strategi som hjälper inlärares att hantera den fortfarande främmande fonologin. Wrembel (2010: 86, 88) påpekar emellertid vidare att andraspråkets påverkan försvagas när inlärares kunnsighet i tredjespråket utvecklas.

Finskan skiljer sig från de germanska språken svenska och tyska inte bara segmentellt utan också prosodiskt. Ringbom (2007: 38-39) påpekar att finskspråkiga är vana vid att betona första stavelsen i ordet och växlande betoning i germanska språk är ett främmande fenomen för dem. Hammarberg (2001: 33) påpekar att transfer i uttalet är annorlunda än inom andra områden av språk eftersom den inbegriper bland annat neuro-motoriska rutiner, dvs. talorganen är vana vid att producera ljud på ett visst sätt. Detta kan förorsaka svårigheter vid inläringen av nya fonem särskilt hos vuxna L2-inlärares eftersom de har vant sig vid att producera bara modersmålets fonem. Hammarberg (2001: 35) påpekar vidare att neuro-motoriska rutiner av förstaspråket kan influera även tredjespråket även om man redan har lyckats att lära sig andraspråkets uttal och behärskar det relativt bra. Av denna anledning kan till exempel finskspråkiga svensk- eller tyskstudering ha svårigheter att producera olika sibilanter på svenska eller tyska för det finns bara en sibilant i finskan.

2.3.2 Ortografisk transfer

Enligt Sun-Alperins (2007: 11) definition är ortografisk transfer en process i vilken ortografiska kunskaper i ett språk påverkar läsning eller stavning av ett annat språk. Jarvis och Pavlenko (2008: 70) förstår ortografisk transfer bredare och tar med även ortografins inverkan på uttal och fonologins inverkan på stavning. Vidare hävdar de att människor, vars modersmål använder ett fonembaserat alfabet, lär sig en viktig fonem-grafem-motsvarighet vid inläring av läs- och skrivkunnsighet vilken kan överföras till tilläg-

nande och användning av andraspråket. Det verkar vara mycket vanligt hos finskspråkiga människor att främmande ord uttalas enligt finskans ljud-bokstav-motsvarighet. Ringbom (2007: 38) hävdar att finskans ortografi ligger nära fonemen och man kan lita på att samma symbol alltid uttalas på samma sätt. Detta kan ofta vålla missförstånd eller svårigheter vid kommunikation när finskspråkiga talar främmande språk eftersom andra språk har annorlunda ortografier.

Ortografier kan vara antingen *grunda* eller *djupa* eller någonting mellan dem. Enligt Danielsson (2003: 512) har grunda ortografier en hög motsvarighet mellan fonem och grafem medan i djupa ortografier är motsvarigheten mer komplex. Ett exempel av djupa ortografier är engelskan medan finskan däremot har en grund ortografi. De grunda dragen kommer fram i den skriftliga finskan i vilken det tydligt markeras t.ex. om konsonanter eller vokaler är korta eller långa. I motsats till detta finns det inte sådana tydliga markeringar i svenskans eller tyskans ortografier. Danielsson (2003: 514) konstaterar att längden av vokaler inte markeras i svenskan men längden av konsonanter är markerad i några kontexter. Dessutom kan exv. skriftbilder av sje- och tje-ljuden vålla problem för finnar, såsom i orden *kök* eller *geni*. I tyskan realiseras längden i skrift också på olika sätt. T.ex. fonemet /i:/ i tyskan markeras med bokstavskombinationer såsom <i>, <ie>, <ieh> och <ih> medan i finskan realiseras samma fonem bara genom en bokstavskombination <ii> (Nerius 1987: 95-97). Svenskans ortografi är alltså inte typiskt grund eller djup utan det finns både grunda och djupa drag (Danielsson 2003: 513). Även tyskans ortografi har båda grunda och djupa principer, såsom i svenskan, och hör alltså inte tydligt till någondera gruppen (se t.ex. Nerius 1987). Skillnader mellan ortografier i finskan, svenskan och tyskan kan vålla transfer från ett språk till ett annat och ha inflytande på uppläsning av texter.

2.4 Avståndet mellan språk

Förhållandet mellan källspråket, t.ex. L1 eller L2, och målspråket anses ha inverkan på graden av transfer som framträds vid inläring av målspråket (Cenoz 2001: 16; De Angelis 2007: 22). Avståndet mellan språken kan beskrivas antingen genetiskt, dvs. om språken härstammar från ett gemensamt urspråk och hör till samma språkfamiljer, eller typologiskt, dvs. vilka strukturella likheter och olikheter det finns mellan språken (An-

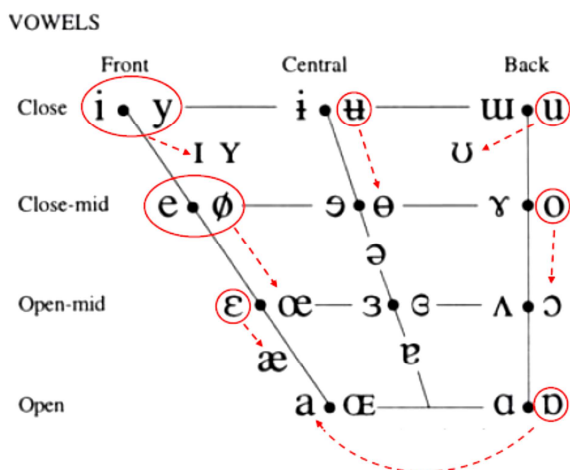
hava 1998: 17, 24). Genetiskt relaterade språk kan emellertid vara helt annorlunda även om de hör till samma språkfamilj, medan sådana språk som hör till olika språkfamiljer kan likna varandra typologiskt (Anhava 1998: 21). I litteraturen används ofta termen *tvärspråklig likhet* (eng. *cross-linguistic similarity*) som hänvisar till förhållandet mellan källspråket och målspråket (Jarvis & Pavlenko 2008: 177). Det diskuteras ofta om det är tvärspråklig likhet eller skillnad som vållar mera svårigheter vid språkinläring (Ringbom 2007: 63). Major (2008: 72) hävdar att det finns gott om undersökningar som har visat att likadana språkljud verkar vålla mera problem än olika språkljud. Anledningen till detta verkar vara att ju större skillnaderna är desto lättare kan man skilja dem (Major 2008: 72). Det betyder att om språkljuden är nästan likadana i första- och målspråket är skillnader svårare att uppfatta, vilket vållar att förstaspråkets språkljud lätt överförs till målspråket. Hammarberg (2001: 22) framhäver att typologisk likhet påverkar tvärspråkligt inflytande så att inflytande från L2 förekommer särskilt om L2 är typologiskt nära L3 och L1 är det inte. Ringbom och Jarvis (2009: 106) påpekar å sin sida att språkinlärare brukar söka efter likheter mellan språk i stället för skillnader och drar mer direkt nytta av likheter. Likheter mellan språken som inlärare uppfattar är inte alltid desamma som i verkligheten existerande likheter och därför talar forskare om *uppfattad likhet* (t.ex. De Angelis 2007; Hammarberg 2009; Ringbom 2007) eller *subjektiv likhet* (Jarvis & Pavlenko 2008: 177–178). I motsats till uppfattad eller subjektiv likhet står *objektiv likhet* (se t.ex. Jarvis & Pavlenko 2008; Ringbom 2007) Hammarberg (2009: 129) påpekar att det är särskilt likhet som inläraren själv uppfattar som är mest relevant för tvärspråkligt inflytande.

Finskan skiljer sig från svenskan och tyskan inte bara ortografiskt, som redan nämnts ovan, utan också såväl genetiskt som typologiskt vad fonetik och fonologi beträffar. Genetiskt hör finskan till den finsk-ugriska grenen i den uraliska språkfamiljen medan svenskan och tyskan hör båda till den germanska grenen i den indoeuropeiska språkfamiljen (Anhava 1998: 37, 58–64). Med tanke på typologin är finskan, som alla uraliska språk, agglutinerande och har ett rikligt kasussystem och gott om andra suffix, såsom enklitiska partiklar och avledningsändelser, medan prefix ursprungligen inte finns i de uraliska språken (Anhava 1998: 17–18, 35). De indoeuropeiska språken är å sin sida den största språkfamiljen i världen vad beträffar antalet talare och utbredning (Anhava 1998: 56). Kännetecknande strukturella egenskaper för de indoeuropeiska språken är bl.a.

grammatiskt genus, olika böjningskategorier, såsom konjugationer och deklinationer, samt riklig ljudväxling i ordstammar, såsom *umlaut* och *ablaut* i germanska språk (Anhava 1998: 56–57).

2.4.1 Typologiskt avstånd mellan svenska och finska

Antalet vokalfonem är nästan lika i svenska och finska för svenskan har bara ett vokalfonem mer än finskan, nämligen /ʉ/ (Raimo m.fl. 2005: 180). Trots detta finns det tydliga skillnader mellan dessa system. I svenska finns det nio distinktiva vokalkvaliteter och därtill motsättningen lång-kort för dessa vokaler i betonade stavelser (Bruce 2010: 111). Rikssvenskan har ett fyrgradigt system för främre vokaler och ett tregradigt system för bakre vokaler vilket presenteras med en vokalfyrsiding (se figur 1). I finska finns det däremot åtta distinktiva vokalkvaliteter och dessutom distinktiv vokallängd (Bruce 2010: 111). Vokalsystemet i svenskan är således mer komplicerat än finskans vokalsystem. Määttä (1983: 59) konstaterar att rikssvenskans vokaler är mindre sonora, de har alltså lägre F1-frekvenser, vilket betyder att tungläget är mer höjt jämfört med finska, men en viss del har också högre F2-frekvenser. Auditivt betyder det en större ljushet hos de svenska vokalklangerna. I rikssvenska utgörs alltså en tydlig kvalitativ skillnad mellan långa och korta vokaler medan finlandssvenskans och finskans vokalsystem är klart kvantitativa (Kuronen & Leinonen 2010: 162). Den kvalitativa skillnaden presenteras i vokalfyrsidingen i figur 1 där skillnaden markeras med pilarna som redogörs för de korta allofonerna. En stor skillnad mellan vokalsystemen av dessa språk är också finskans vokalharmoni, dvs. att ett icke-sammansatt ord inte får innehålla både främre (/y/, /ä/, /ö/) och bakre vokaler (/a/, /o/, /u/), som inte finns i svenskan (Määttä 1983: 19).

FIGUR 1 Vokalfyrstämningen. De inringade vokalerna presenterar svenskans långa vokalfonem och pilarna visar hur kvaliteten ändras i korta allofoner. Källa: <http://www.ling.gu.se/~anders/kurser/FFG/Vokaler.pdf> [Hämtad: 20.3.2013]

Finlandssvenskan har 18 konsonantfonem som är 5 mer jämfört med finskans 13 konsonanter (Engstrand 2007: 67; Hall m.fl. 1995: 87). Sverigesvenskan har däremot 23 konsonantfonem var till har räknats också de supradentala konsonanterna. De finska och svenska konsonantsystemen är presenterade i tabell 1 med undantag av de supradentala konsonanterna. De största skillnaderna mellan de rikssvenska och finska konsonantsystemen finns i klusil- och frikativuttal. Till att börja med förekommer klusilerna /b/ och /g/ bara i främmande ord i finskan, dvs. de hör inte till det finska konsonantsystemet (Kuronen & Leinonen 2010: 171). Enligt Bannert (1994: 56–57) förekommer allvarliga uttalsfel hos finsktalande speciellt vid rikssvenskans aspirerade klusiler /p/, /t/, /k/, oaspirerade klusiler /b/, /d/, /g/, sibilanter /s/, /ɛ/, /ʃ/ och frikativan /f/. Kuronen och Leinonen (2010: 179) konstaterar att det också finns skillnaden mellan tonande och tonlösa klusiler och att den största svårigheten för finsktalande inlärare verkar vara det rätta uttalet av [d] som bildas på samma sätt som det tonlösa [t]. I finlandssvenskan finns det även affrikator /tʃ/ och /dʒ/ som inte finns i rikssvenskan eller i finskan (Kuronen & Leinonen 2010: 78).

Tabell 1 Konsonanter i svenska och finska. Enligt Gårding & Kjellin (1998: 35).

A. Svenska				Artikulationsställen					
				lab	lab-dent	dent alv	pal vel	glott	
Artikulationssätt	egentliga konsonanter	klusiler		tonlösa	p		t	k	
				tonande	b		d	g	
		frikativor		tonlösa	fj	f	s	ç	h
				tonande		v		j	
	vokalliknande konsonanter	likvidor	later vibr				l		
							r		
nasaler			m		n	ŋ			

B. Finska

egentliga konsonanter	klusiler			p		t	k	
	frikativor		tonlösa			s		h
			tonande		v		j	
vokalliknande konsonanter	likvidor	later vibr				l		
						r		
	nasaler			m		n	ŋ	

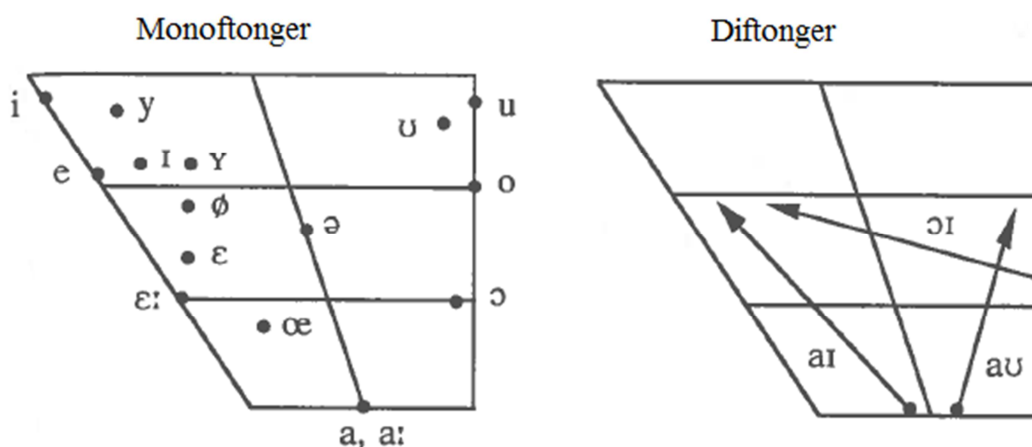
Talets rytm alstras när ord och stavelser betonas i talet och den varierar mycket i olika språk. Betoningen kan vara antingen *bunden*, dvs. att den ligger på samma stavelse, eller *rörlig*, dvs. att det finns betoningsregler men de kan vara mer eller mindre komplicerade. Finskans betoning är *bunden* och den ligger på första stavelsen medan svenskan har *rörlig* betoning. (Engstrand 2007: 69–70; se även Garlén 1988: 116.) Betoningen i rikssvenskan framställs med längd och intonation medan i finskan och även finlandssvenskan med intensitet och intonation (Kuronen & Leinonen 2010: 11, 113). Rikssvenskans rytm bygger främst på en växling mellan betonade och obetonade stavelser, och en gruppering av dessa i takter. Det vill säga att talets rytm markeras med en kombination av längd- och styrkeförhållanden. (Bruce 2010: 36; Kuronen & Leinonen 2010: 113.) Rikssvenskan har också två tonala ordaccenter, *akut accent* (också kallad *accent I*) och *grav accent* (*accent II*) som finns varken i finskan eller i finlandssvenskan (Engstrand 2007: 78).

2.4.2 Typologiskt avstånd mellan tyska och finska

Tyskan skiljer sig från finskan fonetiskt både segmentellt och suprasegmentellt även om det också finns t.ex. likartade språkljud, såsom fonemet /m/ (Hall m.fl. 1995: 68). Det finns också avgörande skillnader i artikulationsbas, dvs. talorganens viloläge och rörelsesätt, mellan tyska och finska. Bland annat är muskelspänning i olika talorgan dels

större och dels mindre i tyskan än när man talar finska. Även läpparna rör sig starkare och tungan tar extremare positioner i tyskan än i finskan, i vilken rörelser förblir mer ringa. Särskilt dessa skillnader i artikulationsbas kan åstadkomma främmande accent i talet även om talaren redan behärskar enskilda språkljud relativt bra. (Hall m.fl. 1995: 33)

Tyska och finska skiljer sig åt i antalet av fonem även om det finns relativt många vokalfonem i båda språk och båda språk skiljer mellan långa och korta varianter. Skillnader mellan dessa två språk är till största delen kvalitativa och beträffar tyskans spända, ospända och reducerade monoftonger, vilka inte förekommer i finskan. Det största problemet med vokaler för finsktalande är sannolikt att få tillräckligt variation i artikulationsbas, dvs. att lyckas med att producera ospända och starkt spända språkljud rätt. I tyskan finns det också bara 3 monofonematiska diftonger jämfört med finskans 18. (Hall m.fl. 1995: 128–129) I figur 2 presenteras de tyska monoftongerna och diftongerna i vokalfyrsidingen.

FIGUR 2 Vokalfyrsidingen i tyska (IPA 2007: 87).

Vid konsonantfonem är skillnaden mellan dessa språk tydlig. I tyskan finns det 24 konsonantfonem inklusive fyra affrikator jämfört med finskans 13 konsonanter. Det finns alltså även helt nya fonem som måste inläras. I motsats till de tyska kan de finska konsonanterna visserligen förekomma såväl korta som långa inne i ord. Språkinläraren måste också iaktta att t.ex. klusiler bildas delvis på annat sätt i tyskan och att det finns

fonem-grafem-motsvarigheter som är obekanta för finskspråkiga inlärare. (Hall m.fl. 1995: 87)

Som redan nämnts i kapitel 2.4.1 har finska bunden betoning medan tyska har, såsom svenska, rörlig betoning (Engstrand 2007: 69–70). Betoning i finska framställs fonetiskt med tonhöjd och intensitet medan längd och klangfärg inte är så viktiga. Däremot bör särskilt dessa två faktorer iakttas när man vill betona något i tyska. På tal om intonation är finskan ett språk med stavelserytm medan tyskan har betoningsrytm. Stavelserytmen innebär att nästan alla stavelser har jämnt tryck medan betoningsrytmen betyder att det finns en stor skillnad mellan betonade och obetonade stavelser och särskilt satsbetoning präglar rytmen i talet. (Hall m.fl. 1995: 131, 147–148)

2.5 Standarduttal

Ett språk kan variera mycket även i ett land. Varje region har sin egen variant och människor använder språk olikt i olika situationer. Även ens sociala status hörs ibland i talet. Ofta är det emellertid lättare att bli förstådd om man inte talar en stark dialekt eftersom dialekter varierar mycket regionalt och har drag som inte finns i en annan dialekt. Kuronen och Leinonen (2010: 7) konstaterar att i många europeiska länder finns en språkform som inte har någon tydlig geografisk eller social nyans och som uppfattas som riksgiltig och denna språkform kallas standardspråket. Enligt Krech m.fl. (2010: 7) är standarduttalet framför allt dialektneutralt och innefattar inga regionalt färgade talspråkliga former. Dessutom blir det förstått av alla sociala grupper och det används särskilt i officiella situationer. För att ett språk kunde undervisas måste det ha någon slags standardiserade normer som är allmänt accepterade överallt. Eftersom språkstudier har lärt sig svenska och tyska i skolan och vid universitetet har de lärt sig också de standardiserade uttalsnormerna. Därför är det väsentligt att redogöra för vilka grunder de svenska och tyska uttalsnormerna har.

2.5.1 Svenskt standarduttal

Svenska talas till största delen i Sverige men det finns svensktalande också i andra länder. I Finland är svenskan också ett officiellt språk som talas som förstaspråk av ca 300 000 människor. Svenska språket indelas i regel i sverigesvenska och finlands-

svenska utgående från var språket talas. (Kuronen & Leinonen 2010: 7, 108.) Dessutom finns det många dialekter inom dessa två varianter. I Elert (1995; 1997) indelas de svenska varianterna i genuina dialekter, dvs. de traditionella dialekterna eller folkmålen, och regionala standardspråksvarianter. De tre viktigaste regionala standardspråkvarianterna, dvs. regiolekt, är enligt Elert (1995; 1997) sydsvenskt, centralsvenskt och finlandssvenskt talspråk. Melin-Köpilä (1996: 31-32) redogör för sin del för fyra regionala rikssvenska standardspråk, nämligen sydsvenska, västsvenska, mellansvenska och norrländska. Hon gör också skillnad mellan rikssvenskt och finlandssvenskt standardspråk även om rikssvenskan och finlandssvenskan vanligen uppfattas att ha ett gemensamt standardspråk. Under finlandssvenskt standardspråk inkluderar Melin-Köpilä (1996: 32) tre regionala standardspråk: åländskt, sydfinlandssvenskt och österbottniskt standardspråk. Rikssvenskans och finlandssvenskans uttal avviker mycket från varandra angående både enskilda språkljud och prosodi, men eftersom det finns också avvikelser inom dessa två varianter har såväl rikssvenska som finlandssvenska ett eget standarduttal som beskrivs i uttalslexikon och läroböcker. Enligt Kuronen och Leinonen (2010: 108) kallas standardvarianten i Sverige *det rikssvenska standardspråket* eller bara *rikssvenskan*, men svenskarna använder också formen *standardsvenska*. Vidare framför Kuronen och Leinonen (2010: 108) att rikssvenskan ligger närmast det centralsvenska eller mellansvenska standardspråket, särskilt den i Mälardalen talade varianten. I Finland kallas standardvarianten enligt Kuronen och Leinonen (2010: 80) *det finlandssvenska standardspråket* eller *standardfinlandssvenskan*. Därtill hävdar de att finlandssvenskt standardspråk ligger närmast regiolekten som talas i södra Finland.

Skillnaderna mellan rikssvenskt och finlandssvenskt uttal är så påfallande att det hörs tydligt om talaren kommer från Sverige eller Finland. De tydligaste skillnaderna förekommer bland talets prosodiska egenskaper såsom intonation, längd- och betoningsförhållanden, men det finns också markanta segmentella skillnader såsom aspiration av klusiler och variationer i artikulationsställen (Kuronen & Leinonen 2000: 126, 135–136). Enligt Melin-Köpilä (1996: 18, 29-32) beror skillnaderna mellan rikssvenska och finlandssvenska på såväl finskans som de lokala målens inflytande samt en naturlig utveckling av språket. (För mera information om skillnader mellan rikssvenskt och finlandssvenskt uttal se t.ex. Kuronen & Leinonen 2000). I denna avhandling betraktas både finlandssvenska och rikssvenska drag i uttal eftersom studerandena i svenska vid

Jyvaskylä universitet får själv välja om de vill lära sig det rikssvenska eller finlands-svenska uttalet under sina studier.

2.5.2 Tyskt standarduttal

Tyska språket talas huvudsakligen i Europa. I tre länder är tyskan det enda officiella språket, nämligen i Tyskland, Österrike och Liechtenstein. Därtill har tyska språket en officiell status bland annat i Schweiz och Luxemburg. Det finns ca 130 miljoner tysktalande i världen och tyskspråkiga minoriteter i ca 25 länder (Krech m.fl. 2010: 1). Tyskan utgörs av två olika språkvarianter, nämligen av lågtyska (ty. *Plattdeutsch* l. *Niederdeutsch*) i Nordtyskland och högtyska (ty. *Hochdeutsch*) som talas i det södra tyskspråkiga språkområdet. De två varianterna skiljer sig åt såväl fonetiskt som lexikaliskt. (Anghava 1998: 60) Det enhetliga tyska uttalet, s.k. *Bühnendeutsch* eller *Bühnenaussprache*, härstammar från år 1898 (Schwitalla 2003: 48). Detta uttal utvecklades av Theodor Siebs i första hand för skådespelare på scenen och först under senaste årtionden har det fått en ny norm som kallas standarduttal (Mangold 2005: 34). Det finns emellertid varken absoluta normer eller enhetlig praxis för tyskt standarduttal, utan talare växlar mellan standardspråket och dialekter beroende på t.ex. situationer och känslor (Schwitalla 2003: 48–50). Vidare menar Schwitalla (2003: 48) att talare förut använde tydligare dialekter i privatliv och standardspråket i offentliga situationer, men att gränsen numera är oklar och även dialektfärgat uttal används i icke-privata tillfällen särskilt i mellersta och södra Tyskland, Österrike och Schweiz. Dessutom hävdar König (1997: 247) att uttalet hos utbildade talare inte heller överensstämmer normer, utan uttalet varierar. Enligt Schwitalla (2003: 48) indelas tyskt uttal i tre kategorier: lokal dialekt (ty. *Ortsdialekt*), regionalt talspråk (ty. *eine regionale Umgangssprache*) och standardspråk (ty. *die Standardsprache*). I Dudens Aussprachewörterbuch (Mangold 2005: 64) nämns också två uttalsvarianter som är icke-standardiserade, nämligen talspråksuttal (ty. *Umgangslautung*), som används t.ex. hemma, på gatan eller på jobbet för innehållsligt mindre krävande texter, och s.k. överuttal (ty. *Überlautung*) som är klarare och närmare skriftspråket än standarduttalet. Det har utvecklats egna standardvarianter i Tyskland, Österrike och det tyskspråkiga Schweiz (Krech m.fl. 2010: 1). Väsentligt för denna avhandling är standarduttal i Tyskland eftersom alla informanter i tyska studerade i Tyskland.

3 UTLANDSSTUDIER

I detta kapitel introduceras utlandsstudier närmare och beskrivs inläring i utlandskontext jämfört med andra inlärningskontexter. Dessutom redogörs det för tidigare studier om uttalsinläring under studentutbytet i ett målspråkligt land.

3.1 Introduktion till utlandsstudier

Det finns en allmän föreställning bland många lärare och studenter att man kan lära sig ett språk riktigt bara genom att studera utomlands i en målspråklig kontext. Varje år studerar tusentals unga människor utomlands för att lära sig språket, bli självständiga eller dra nytta av sina erfarenheter i en annan kultur. Språkstudenter vid Jyväskylä universitet som studerar något annat språk än engelska är tvungna att göra en språkpraktik, dvs. att tillbringa en viss tid i ett målspråkligt land, eftersom språkpraktik utomlands hör till läroplanen (ROPS 2012–2015; SOPS 2012–2015). Ett studentutbyte anses vara nyttigt för studenter eftersom de får en möjlighet att leva i ett målspråkligt samhälle, höra målspråket dagligen, kommunicera med infödda talare, tillägna sig målspråket i vardagliga situationer och bekanta sig med olika kulturer (se t.ex. Freed 1995: 8). Det allmänna antagandet är att utbytesprogram har många fördelar till språkinläring, men om studenterna faktiskt förbättrar sina språkkunskaper under utlandsstudier är en annan fråga.

Det finns olika möjligheter att studera utomlands. Man kan bl.a. åka utomlands genom ett utbytesprogram eller söka till ett utländskt universitet på egen hand. Freed (1995: 5) konstaterar att utlandsstudier vanligen består av inläring i en formell klassrumsmiljö och tillägnande av språket i det omgivande samhället. Vidare påpekar hon att några utbytesprogram är speciellt planerade för utbytesstudenter medan utbytesstudenter i andra program studerar bland lokala studerande. I denna avhandling handlar det om utbytesprogram som inte är speciellt planerade utan informanterna studerar med vanliga studenter vid olika universitet i Sverige och Tyskland. Vanligen varierar varaktighet av utbytesprogram från en termin till ett helt läsår utomlands (Utbildningsstyrelsen 2007). Det finns också några intensiva sommarkurser som varar i allmänhet från sex till åtta

veckor. Varaktighet av utlandsstudier anses ha inverkan på hur bra man lär sig t.ex. språk. Dwyer (2004) kartlade i sin studie vilket inflytande utlandsstudier hade på studenter. En enkät skickades till 17000 alumner av IES (Institut for International Education of Students) mellan läsåren 1950–1951 och 2000–2001 och svarsfrekvensen var 25 %. Resultaten visar att utlandsstudier har avsevärd inverkan på studerande beträffande bl.a. fortsatt användning av språket, mångkulturell och personlig utveckling samt karriärval. Enligt resultaten lönar det sig att stanna utomlands ett helt läsår, och studenter verkar dra mer nytta även av ett kort sommarprogram än bara av en termin utomlands. Det bör emellertid iaktas att bara 6 % av svaren var från alumner som hade deltagit i sommarkurser medan rentav 62 % av svarandena studerade en termin utomlands (Dwyer 2004: 155). Dessutom baserar resultaten sig på svarandenas egna värderingar av sin utveckling och inläring under utlandsstudier. Dwyer (2004: 156) hävdar också att helårsstuderande verkar vara mer bundna att lära sig det främmande språket och de tycks lita mera på sina språkkunskaper än de som stannar kortare tid utomlands. Hon fortsätter att sommarstudenternas engagemang i användning av främmande språk regelbundet ökade mera än hos sådana studenter som studerade en termin utomlands. Enligt Dwyers (2004: 161) studie verkar alltså sommarkursstuderande dra mera nytta av sina utlandsstudier på några områden jämfört med dem som stannar en hel termin. Däremot hittade Martinsen (2008) som studerade spanskinlärares utveckling i talad spanska efter 6 veckor i Argentina att inlärnarnas muntliga kunskaper blev bara litet bättre eller även sämre under korta utlandsstudier. Därför kan inte konstateras att korta kurser utomlands leder automatiskt till bättre resultat än en termins utlandsstudier.

3.2 Utland som inlärningskontext

Inlärningskontexter varierar inbördes vad beträffar kvantiteten och kvaliteten av språkligt inflöde. Möjligheter att lyssna och använda språket själv kan variera avsevärt i olika kontexter. Flera forskare har undersökt hur inlärningskontexten påverkar tillägnande av andraspråket och vilken kontext som är nyttigast och effektivast för andraspråkinläring. Särskilt har klassrumskontexten och utlandskontexten jämförts med varandra. Segalowitz och Freed (2004) undersökte hurdan inverkan kontexten har på muntlig språkbehärskning av 40 engelsktalande spanskinlärare i ett formellt klassrum vid hemuniversitetet och i en utlandskontext. Studien syftade till att ta reda på om någon-

dera inlärningskontexten är effektivare än den annan. En del informanter (n=18) hade en spansklektion per vecka vid sitt hemuniversitet medan andra (n=22) studerade vid ett universitet i Spanien en termin. Studerandena i Spanien hade tre kurser i veckan i grammatik och syntax, i läsning och skrivning, samt i samtal. Dessutom deltog 13 informanter i en eller två valfria kompletterande kurser. Utveckling i språkbehärskning undersöktes med hjälp av en inspelad intervju. Huvudresultaten visar att gruppen som studerade utomlands utvecklades mer i språkbehärskning än gruppen som stannade vid hemuniversitetet. Utbytesstuderandena förbättrade avsevärt sina kunskaper i fem av åtta muntliga faktorer (muntlig skicklighet, det längsta inlägget, taltempo, genomsnittlig längd av inlägget utan fyllda pauser, det längsta flytande inlägget utan tyst tvekan eller fyllda pauser) medan hemgruppen inte hade någon utveckling i dessa faktorer. Variation inom resultaten av utlandsgruppen tycks inte ha något samband med allmän tid tillbragt med språket vare sig i klassrummet eller annanstans. Dessutom verkade studerandenas muntliga utgångsnivå påverka vilka typer av och hur många aktiviteter studerandena hade utanför klassrummet. Segalowitz och Freed (2004: 193) konstaterar att enligt resultatet leder inläring i utlandskontext till en större utveckling i muntliga språkkunskaper än i en vanlig klassrumsmiljö, men de påpekar vidare att det är överraskande att de studerande i utlandsgruppen som utnyttjade möjligheter att kommunicera med infödda talare inte har utvecklats mera beträffande flytet. Segalowitz och Freed (2004: 193) antar att en termin utomlands kanske inte är tillräcklig för att få tillräckliga språkliga kontakter som bidrar till utveckling av muntliga färdigheter.

I en annan studie undersökte Freed m.fl. (2004b) hur inlärningskontext påverkar flytet i franska hos 28 över 17-åriga franskinlärare i tre olika inlärningskontexter: ett formellt språkklassrum vid hemuniversitetet, utlandskontext och en intensiv immersionkurs vid hemuniversitetet under sommaren. I klassrumskontexten studerade 8 inlärare franska sammanlagt 12 veckor genomsnittligt 3–4 timmar i veckan. I immersionprogrammet studerade 12 inlärare 3–4 timmar om dagen i sju veckors tid i klassrummet där användes bara målspråket. Dessutom uppmanades inlärarna att delta i många inlärningsaktiviteter utanför klassrummet. De 8 informanterna i utlandsgruppen hade fransklektioner 2–5 timmar i veckan. Dessutom hade avancerade inlärare möjligheten att ta extrakurser. Informanterna hade ytterligare flera möjligheter att använda franska utanför klassrummet. Materialet i studien bestod av intervjuer och information om användning av språket

utanför klassrummet som insamlades med hjälp av Language Contact Profile (se Freed m.fl. 2004a). Flytet av talet mättes med 6 olika parametrar, bl.a. taltempot och inlägget utan fyllda pauser. Resultaten visade att gruppen i klassrumskontexten inte hade en stor tendens mot förbättring eller försämring av sina muntliga kunskaper vad beträffar flytet. Immersiongruppen förbättrade sina kunskaper i alla sex parametrar medan utlandsgruppen förbättrade i fyra av de sex parametrarna även om de alla inte var statistiskt signifikanta. Beträffande kontakttimmar med franska utanför klassrummet rapporterade immersiongruppen om att ha avsevärt mer kontakttimmar än de andra grupperna. Däremot rapporterade utlandsgruppen om att ha avsevärt mer kontakttimmar med engelska utanför klassrummet än immersiongruppen. Det måste dock beaktas att informanterna har själv beräknat tiden de använt i kontakt med språket utanför klassrummet. Freed m.fl. (2004b: 293) påpekar att utlandsstudier inte automatiskt innebär att språkinlärare förbättrar sin muntliga språkbehärskning mer jämfört med de två andra grupperna. Vidare konstaterar Freed m.fl. (2004b: 294) att skillnader i inlärningskontexter bidrar till tydliga och avsevärda skillnader i tillägnet av muntligt flyt för informanterna i utlandsgruppen visade mer framsteg i många parametrar än informanterna i klassrumskontexten men dock i färre parametrar än informanterna i immersionkontexten. Även om informanterna i immersionkontexten avancerade mest framhäver Freed m.fl. (2004b: 298) emellertid att man inte kan påstå utgående från dessa resultat att immersionkontexten som inlärningskontext är bättre än utlandskontexten. I studien finns nämligen relativt få informanter varav bara 6 hade franska som huvudämne varför utgångspunkter för informanterna var olika.

Serrano m.fl. (2011) studerade å sin sida om inläring av engelska som andraspråk i utlandskontexten är nyttigare jämfört med två olika kontexter i hemlandet. I studien deltog sammanlagt 131 spansktalande informanter varav 25 studerade en termin vid ett universitet på Brittiska öarna. De andra informanterna studerade engelska i Spanien i två olika intensivprogram: semi-intensiv och intensiv. I det semi-intensiva programmet deltog 37 informanter som fick 2,5 timmar undervisning per dag under ca 11 veckors tid och i det intensiva programmet 69 informanter som undervisades 5 timmar per dag under cirka 4,5 veckors tid. Det semi-intensiva programmet kan sägas motsvara en vanlig klassrumskontext. Informanterna i båda grupper fick dock sammanlagt 110 timmar undervisning och undervisningsmetod var också nästan samma i båda program. De

flesta i utlandsgruppen hade däremot lektioner på engelska 8–12 timmar i veckan. Såväl skriftlig som muntlig produktion undersöktes. Det skriftliga materialet bestod av uppsatser som informanterna skrev och det muntliga materialet insamlades med hjälp av en muntlig berättelse. Informanterna i utlandskontexten förbättrade sina skriftliga och muntliga språkkunskaper lite mer i jämförelse med informanterna i det intensiva programmet men skillnader mellan dessa två grupper var inte avsevärda. Däremot var skillnader mellan informanterna i utlandskontexten och i det semi-intensiva programmet signifikanta. Utlandsgruppen avancerade avsevärt mer i flyt och lexikalisk komplexitet såväl skriftligt som muntligt än informanterna i det semi-intensiva programmet. Serrano m.fl. (2011: 140) konstaterar att inlärningskontexten har enligt resultaten en tydlig inverkan på utveckling av muntlig och skriftlig produktion i andraspråket. Utlandskontexten kan ses som en mer främjande inlärningskontext beträffande flyt och lexikalisk komplexitet än ett semi-intensivt program medan resultaten i studien föreslår att andraspråket kan inläras i ett intensivt program lika väl som i utlandskontexten (Serrano m.fl. 2011: 140–141).

Resultaten i de ovan presenterade undersökningarna är eniga om att inlärningskontexten har inflytande på språkinläring och att utlandskontexten påverkar positivt i jämförelse med formell klassrumsinläring. Utlandskontexten verkar bidra bl.a. till muntlig språkbehärskning. Vid sidan om utlandskontexten tycks också intensivkurser påverka språkinläring positivare än vanlig språkundervisning. Såsom studierna ovan visade kan utlandsstudier vara nyttiga för språkinlärare. Många studerande anser också att de kan förbättra sina språkkunskaper lätt utomlands. Studerande har alltså höga förväntningar vilket framgår även av en studie av Badstübner och Ecke (2009) som studerade motiv för utlandsstudier och förväntningar av studerande i ett sommarprogram i Tyskland, samt hur studerande värderade sin utveckling under utlandsvistelsen och hur dessa värderingar korrelerade med förväntningar studerande hade. Den verkliga utvecklingen av studerandena mättes också och jämfördes med tiden de hade tillbringat i tysk miljö. Resultaten visar att studerandena förväntade sig att förbättra sina kunskaper i lyssnande, talande, ordförråd och kultur, och rapporterade om mest förbättring i kultur. Badstübner och Ecke (2009: 45) konstaterar att studenterna hade rätt höga förväntningar beträffande förbättring av språkkunskaper under studier utomlands, men de nådde inte nivåer som de hade förväntat sig. Studerandena värderade sig emellertid bättre än de i verkligheten

var, även om värderingarna var lägre än förväntningar. Deras förväntningar uppfylldes bara i förståelse av kultur. (Se även Mendelson 2004 för liknande resultat.) Studien måste dock kritiseras eftersom den baserar sig på studerandenas egna värderingar om tid som inte nödvändigtvis är noggranna.

Utbytesstudenter behöver använda främmande språk i kommunikation utomlands och man kunde anta att ju mer man lyssnar på och talar språket desto bättre lär man sig. Enligt Badstübner och Ecke (2009: 47) spelar tiden tillbringat genom att lyssna på eller att tala målspråket utomlands emellertid inte en stor roll i inläring av muntlig kommunikation. I deras studie var betydande bara tiden som användes till lyssnande av språket i relation till uppfattad förbättring av lyssnandet. Mendelson (2004: 47) framför tillika att tiden i kontakt med språket inte verkar ha någon slags inverkan på förbättrade muntliga kompetenser. Däremot konstaterar Freed m.fl. (2004b: 294) att tiden som man använder i vissa aktiviteter utanför klassrummet har samband med skillnader i förbättring av muntliga kunskaper. Badstübner och Ecke (2009: 47) framhäver emellertid att språkinläring utomlands inte baserar sig bara på tiden tillbringat i kontakt med språket utan på många olika faktorer som samspekar.

3.3 Tidigare studier om uttalsinläring under utlandsvistelsen

I det följande beskrivs två tidigare fonetiska studier i vilka redogörs för hurdan inverkan utlandsstudier har på avancerade språkinlärare.

3.3.1 Ullakonoja

Det finns flera undersökningar om t.ex. attityder om och motivation för att studera utomlands men bara få undersökningar vad beträffar uttalet och studentutbytet. Ullakonoja (2011) koncentrerade sig på prosodi i ryska språket och undersökte bl.a. hur intonation i alternativfrågor och flyt vid uppläsning hos finskspråkiga studenter som studerar ryska som främmande språk utvecklade sig under vistelsen i Ryssland. I studien deltog tolv 19–24-åriga kvinnliga informanter som alla studerade en termin (3,5 månader) i Ryssland under sitt andra läsår vid universitetet. Alla informanter hade haft en kurs i fonetik, som innehöll uttalsträning och allmän fonetik, under det första läsåret vid universitetet. Under utlandsstudier fick ingen av informanterna undervisning i fonetik men

de bads ofta att uppläsa texter och de fick feedback från lärare, några mer än de andra vad beträffar uttalet. Som kontrollgrupp användes infödda ryska talare som alla var kvinnliga och inte hade haft undervisning i fonetik. Materialet bestod av en finskspråkig dialog och två ryskspråkiga dialoger som studenter uppläste parvis före, under och efter utbytet samt två observationsexperiment. I denna experimentell-fonetiska studie användes auditiv analys, dvs. analys med hjälp av hörseln genom att lyssna, samt akustisk och statistisk analys. I auditiv analys användes 30 rysklärare som bedömde flytet och 40 infödda rysktalare som bedömde interrogativiteten i alternativfrågor och resultaten jämfördes med resultaten av akustisk analys. Resultaten visar att uppläsningen blev mer flytande hos de flesta studerandena som bedömdes mer flytande efter utlandsstudierna än under dem. Dessutom blev intonation mer identifierbar och hos de flesta studenterna blev röstläget närmare den inföddas värden. Informanterna bedömdes emellertid att låta som infödda bara i 57 % av alternativfrågorna. Ullakonoja (2011) konstaterar att studentutbytet är relevant för finskspråkiga ryskstuderande beträffande uttalet speciellt i prosodi och flyt.

3.3.2 Simões

I den litet äldre akustiska studien undersökte Simões (1996) flytet av fem amerikanska engelsktalande vuxna inlärare av spanska som deltog i ett studentutbyte av fem veckor i Costa Rica. Åldrarna av informanterna varierade från 25 till 55 år. Forskaren intervjuade informanterna med ett intervjuformat en vecka före avresan och igen en vecka efter deras återkomst. Intervjuerna spelades in på band och de varade 19–28 minuter. Vid värderingsprocessen indelades varje informant i fyra nivåer enligt deras kunskaper (novice, intermediate, advanced, superior). Alla lingvistiska delområden granskades och resultaten visade att informanterna hade förbättrat sina kunskaper särskilt i användning av ordförrådet, diskurs och uttal. Efter värderingen fokuserades undersökningen till flytet. Värdering av flytet i studien baserade sig på både segmentella och suprasegmentella egenskaper och analysen genomfördes med hjälp av akustisk fonetik (Simões 1996: 92). Simões (1996) upptäckte att informanternas flyt förbättrades under utlandsvistelsen eftersom de hade förstått att pauser förekommer mera sällan i spanska än i engelska. Han konstaterar vidare att mönstren av intonation samt rytmiska mönstren som är lika med amerikansk engelska hörs vidare i informanternas tal. Resultaten av studien visar att bara två informanter (ca 25- och 50-åriga) hade avsevärda förändringar i flytet och även

om två andra inlärare hade tillägnat sig nya ord förbättrades deras uttal inte avsevärt (Simões 1996: 92). Simões (1996: 93) konstaterar att de tydligaste förändringarna i uttal förekommer i vokalkvalitet: bl.a. i mindre mån vokalförlängning samt schwa-vokaler och mindre tvekan. Även om studien genomfördes med akustisk analys är den inte helt generaliserbar eftersom samplet var så litet.

4 MÅL, MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel redogörs närmare för hur undersökningen har genomförts. Först redogörs för syften och forskningsfrågor i studien varefter informanter, undersökningsmaterialet och dess insamling behandlas. Till sist beskrivs metoder som användes vid analys av materialet.

4.1 Mål av studien

Syftet med denna avhandling är att kartlägga hur en termin i ett målspråkligt land påverkar svensk- och tyskstuderaandes uttal eftersom ämnet har undersökts rätt litet särskilt vad svenska och tyska språket beträffar. Det finns dock några studier som har fokuserats till hur studentutbytet påverkar uttal eller muntliga kunskaper av inlärare i spanska eller engelska (se t.ex. Martinsen 2010; Segalowitz & Freed 2004; Serrano m.fl. 2011). Dessutom har det undersökts litet hur utbytet påverkar prosodin i ryska (Ullakonoja 2011) men studier som undersöker svenska eller tyska språket har inte genomförts. Denna avhandling syftar till att fylla denna lucka inom forskningsområdet. Syftet med studien är inte att göra en omfattande utredning utan att genomföra en vägledande kartläggning om ämnet och genom kartläggningen att väcka diskussion om uttalets betydelse i språkundervisning samt utlandsvistelsens betydelse för utveckling av inlärares uttal. Studien syftar till att svara på följande frågor: Förändras uttalet under utlandsstudier? Hurdana är de möjliga förändringarna? Vad kan de bero på? Eftersom det inte är möjligt att ta med alla möjliga fall i uttal är meningen att undersöka närmare några prosodiska och segmentella drag som vanligen hörs tydligt i uttal. Dessa drag väljs enligt principer av kontrastiv analys, dvs. att valet görs utgående från drag som vanligen vållar problem hos uttal av finskspråkiga människor som lär sig svenska eller tyska. För att få en mer omfattande bild av studentutbytets inflytande på olika nivåer av uttal undersöks såväl segmentella som suprasegmentella drag. Eftersom svenska och tyska skiljer sig åt fonetiskt skiljer sig också de undersökta dragen litet från varandra men principer i valet av dragen är emellertid desamma i båda språk.

4.2 Informanter

Informanterna i denna studie är 8 kvinnliga universitetsstudenter som har finska som förstaspråk. Kriteriet vid valet av informanterna var att alla informanter tillbringade den följande terminen vid undersökningstillfället utomlands. För att få tillräckligt många informanter även om någon uteblev mitt under studien skickades inbjudan till studien per e-post till fem studenter i svenska och fem studenter i tyska som hade fått en utbytesplats genom något utbytesprogram för den följande terminen. Sammanlagt nio studenter tackade ja till undersökningen varav fyra tillbringade en termin i Sverige och fem i Tyskland. Jag fick inget svar från en av de inbjudna studenterna i svenska varför det blev bara fyra informanter i svenska. Dessutom uteblev en av de tyska informanterna från studien efter sitt utbyte varför det slutligen blev bara fyra informanter också i tyska. Deltagandet var frivilligt för informanterna. För att ge en tydligare bild av informanterna i svenska och tyska beskrivs de nedan separat.

4.2.1 Informanter i svenska

Informanterna i svenska är 4 studenter mellan 20–25 årsåldern som alla har svenska som huvud- eller biämne vid universitetet. Varje informant har påbörjat svenskinlärning i sjunde klass i grundskolan, alltså i 13-årsåldern. Informanterna har genomfört uttalskursen vid universitetet och har därför grundkunskaper i svenskans fonetik. Problematiskt med uttalskurser i svenska är att studenter kan välja mellan finlandssvenskt och rikssvenskt uttal. Tre av informanterna har lärt sig finlandssvenskt uttal och bara en informant har lärt sig rikssvenskt uttal men utan avseende på det nämnde två informanter rikssvenska som mål under utlandsstudier i Sverige (se tabell 2). En informant (Sv3) konstaterade emellertid att även om hennes mål är finlandssvenska är det möjligt att hon får några rikssvenska drag i sitt uttal. Ingen av informanterna rapporterade om tidigare vistelser i Sverige som vore över en månad. Informanterna har inte heller bott i en svenskspråkig kommun i Finland. Däremot rapporterade en informant (Sv1) om att hon har en svensktalande i sin närmaste krets.

Eftersom det inte fanns mera möjligheter för att få informanter som tillbringade den följande terminen utomlands kunde jag inte utesluta sådana personer som har någon slags talstörningar. Därför måste konstateras att informant Sv2 har ett tydligt avvikande

sätt att producera fonemet /r/. Hos andra informanter observerade jag inga hörbara avvikelser i talet.

Tabell 2 Bakgrundsinformation om informanterna i svenska.

Informant	Ålder	Huvudämne	Studieår	Inlärt uttal	Inlärningsmål under utbytet
Sv1	22	svenska	3	svsv	svsv
Sv2	20	svenska	2	fisv	fisv
Sv3	25	annat	6	fisv	fisv / svsv
Sv4	23	svenska	2	fisv	svsv

Varje informant studerade en termin vid ett universitet i Sverige med undantag av en informant (Sv3) som återkom redan efter 10 veckor. Andra informanter tillbringade i Sverige ca 4,5–5 månader. En informant (Sv1) rapporterade om att en kurs som hon hade i det svenska universitetet innehöll lite fonologi, medan ingen annan av informanterna hade fått någon undervisning i fonetik eller fonologi under utbytet.

4.2.2 Informanter i tyska

Informanterna i tyska är 4 kvinnor som alla studerar tyska som huvud- eller biämne. Vid det första inspelningstillfället var informanterna i 21–22-årsåldern och studerade sitt andra eller tredje studieår vid universitet. Tre av informanterna (Ty2, Ty3, Ty4) har påbörjat tyskinläring redan i femte klass i grundskolan, alltså i 11-årsåldern medan en informant (Ty1) har påbörjat tyska först i åttonde klass i 14-årsåldern. Med undantag av en informant (Ty2) har alla genomfört en fonetikkurs i tyska vid universitetet före utbytet i Tyskland. Tre informanter (Ty1, Ty2, Ty3) rapporterade om tidigare vistelser i ett tyskspråkigt land (se tabell 3). Alla dessa utlandsvistelser ägde rum när informanterna studerade på gymnasiet. Även om den fjärde informanten (Ty4) inte hade tidigare utlandsvistelser i Tyskland eller likna rapporterade hon om att hon har en tysktalande i sin närmaste krets.

Tabell 3 Bakgrundsinformation om informanterna i tyska.

Informant	Ålder	Huvudämne	Studieår	Tidigare vistelse i ett tyskspråkigt land
Ty1	21	tyska	2	1 år
Ty2	22	annat	3	1 månad
Ty3	21	tyska	2	1 månad
Ty4	21	tyska	2	–

Informanterna studerade en termin i Tyskland och varje informant tillbringade där cirka 4–4,5 månader. En informant (Ty2) rapporterade om att hon hade två olika uttalskurser under utbytet. Dessutom hade en informant (Ty1) en kurs där uttal behandlades litet, och en annan informant (Ty3) berättade om att hon hade frågat sina kompisar någonting om uttal. Den fjärde informanten (Ty4) fick inte uttalsundervisning under utbytet.

4.2.3 Frågeformulär

Informanterna bads att fylla i ett frågeformulär på finska om bakgrundsinformation. Syftet med frågeformuläret var att samla in information om informanternas erfarenhet om språket i fråga samt allmän information om dem, såsom ålder, huvudämne osv. Frågeformuläret fylldes i vid det första inspelningstillfället och information användes bara för att beskriva informanterna noggrant ovan. Dessutom bads informanterna att fylla i ett annat frågeformulär efter utbytet. Detta frågeformulär handlade om informanternas språkbruk under utbytet där de fick beräkna hur mycket de hade lyssnat på eller talat målspråket, dvs. svenska eller tyska, i olika situationer och hur mycket de hade använt engelska eller något annat språk. Frågeformuläret utarbetades med hjälp av den posttest versionen av *Language Contact Profile* som är utarbetad speciellt för att undersöka språkinläring i studentutbyteskontexten utomlands (för mer information se Freed m.fl. 2004a). Informanterna frågades också om de ansåg att fonetikkunskaper hade varit hjälpsamma. Formuläret var på finska för att missförstånd kunde undvikas eftersom alla informanter hade finska som förstaspråk.

4.3 Insamling av material

4.3.1 Texter

Informanterna bads att uppläsa fem korta dialoger och 20 enskilda satser i inspelningar. Samma antal dialoger och satser användes med både de svenska och de tyska informanterna. Syftet med texterna var att få dem mångsidiga som möjligt beträffande uttalet. Jag valde att använda dialoger för uppläsning eftersom jag anser att de liknar mest naturligt tal och att talet i dem är lättare att härma än t.ex. i skönlitterära texter. Dialoger är också lättare läsa högt än längre textstycken vilket förminskar onaturligheten i talet. Av denna anledning tog jag med också enskilda satser.

I de svenska dialogerna finns olika vardagliga situationer såsom en kort diskussion mellan två kompisar samt diskussioner mellan kunden och expediten eller receptionisten. Två dialoger handlar om en situation där en människa frågar om vägen eller om det finns något kafé i närheten. Dialoger 1 och 2 är från inlärningsmaterial för universitetsstudering (Kuronen & Leinonen 2010: 206-207) och dialoger 4 och 5 är från en svensk lärobok för gymnasiet (Blom m.fl. 2009: 81, 129), men jag förkortade dialogerna och växlade ett par ord för att dialogerna inte förblir för långa och för att få mer variation i språkljuden. Dialog 3 skrev jag själv med hjälp av en finskspråkig dialog i en lärobok (Blom m.fl. 2007: 57). De svenska satserna är från olika uttalsmaterial (Kuronen & Leinonen 2010; opublicerat läromaterial).

De tyska dialogerna har nästan likadana teman som de svenska dialogerna. Två av dialogerna placerar sig i en skoaffär och ett hotell och i en dialog frågas om vägen. De två dialoger som skiljer sig från de svenska dialogerna handlar om en diskussion mellan kunden och servitören och en situation där kunden köper en tågbiljett. Dialoger 2, 3 och 4 skrev jag själv och de korrigerades av min handledare i tyska. Dialog 1 är från en lärobok (Matthews 2002: 92) och dialog 5 är skriven med hjälp av en stencil från ett lärarmaterial (Jaakamo & Vilenius-Virtanen 2001: 166). Satserna är delvis skrivna av min handledare och delvis enstaka satser från olika källor.

4.3.2 Inspelningar

I detta avsnitt redogör jag för hur uppläsningen av de ovan beskrivna texterna spelades in på band. Materialet samlades in i ett språklaboratorium vid Jyväskyläs universitet. Varje informant spelades in på band två gånger och varje inspelning gjordes i ett och samma språklaboratorium. Den första inspelningsgången var innan informanten åkte utomlands för sin utlandsvistelse och den andra inspelningen genomfördes efter utbytet. Avsikten var att få inspelningarna gjorda så snart som möjligt efter utbytet men detta visade sig vara svårt på grund av sommaren. Med undantag av två informanter (Sv2, Sv3) genomfördes alla återkomstinspelningar inom en månad efter hemkomsten.

Informanterna kom till inspelningstillfällena en i taget. I språklaboratoriet var närvarande ytterligare författaren. Före inspelningen fick informanterna att bekanta sig med texter-

na och öva sig uttalet antingen tyst eller högt. Texterna var på tre papper så att tre första dialoger var på det första pappret, två nästa dialoger var på det andra pappret och alla 20 satser var på det tredje pappret (se bilagor 1 och 2). Informanterna fick ett papper i taget och gavs instruktioner att bekanta sig med en text åt gången eftersom varje text spelades in på band efter informanten hade övat sig texten i fråga. Bara vid uppläsningen av satserna var bandet i gång hela tiden, annars stoppades bandet mellan olika texter för att informanterna kunde öva sig den följande texten i lugn och ro. Varje informant fick själv bestämma hur länge hon ville träna sig före inspelningen. Informanterna fick också fråga om det fanns ord i texten som de inte förstod. På frågor beträffande uttalet svarade jag inte för att informanternas egen kompetens skulle höras i inspelningarna. Informanterna fick instruktioner att läsa upp texterna på naturligt sätt i normalt taltempo. De instruerades vidare att upprepa hela satsen om de stakade sig på något ord och att de inte hade bråttom vid uppläsning. Informanterna fick samma instruktioner och läste upp samma texter båda gångerna.

4.3.3 Användning av uppläst tal

I fonetiska studier föredras i allmänhet spontant tal eftersom det anses vara naturligare än uppläst tal. Detta syns särskilt i studier fokuserade på prosodiska drag. Frågan är dock vad som egentligen är naturligt tal för uppläst tal är också producerat av äkta människor (jfr Xu 2010: 330). Uppläst tal kan anses som onaturligt eftersom det är färdigt strukturerat. Man behöver alltså inte själv konstruera eller tänka på vad man vill säga utan bara koncentrera sig för hur det sägs (jfr Ullakonoja 2011: 68). Därför fattas t.ex. naturliga känslor i uppläst tal. Även om uppläst tal har kritiserats mycket valde jag att använda det i denna avhandling eftersom mitt syfte är att jämföra informanternas uttal före och efter utbytet och uppläst tal möjliggör jämförelsen, dvs. enstaka språkljud eller betoning av orden kan jämföras bättre när de förekommer i exakt samma kontext. Dessutom hade jag inga resurser att undersöka fritt tal. Flera forskare har emellertid använt uppläst tal i sina undersökningar (se t.ex. Bongaerts m.fl. 2000; Huang & Jun 2011; Moyer 1999). De texter som jag använder i studien är emellertid korta och innehåller vardagliga, bekanta ord så borde de inte vara svåra att läsa för avancerade språkinlärare. Därför borde det också vara möjligt att producera såväl segmentella som suprasegmentella drag vid uppläsning av dessa texter. För vidare diskussion om uppläst tal se Xu 2010.

4.4 Metod

Denna studie är fonetisk och materialet i studien analyseras huvudsakligen auditivt. Auditiv analys innebär att fonetisk data analyseras perceptoriskt med hjälp av hörselsinnet. Med auditiv analys kan sådana drag undersökas som man kan förnimma genom hörseln, dvs. drag som är hörbara. I denna studie lyssnades på data av författaren som har bekantat sig med svensk och tysk fonetik. Jag lyssnade igenom hela materialet först för att få en bild av de mest framträdande skillnaderna i uttalet före och efter utlandsvistelsen. Därefter avgränsade jag akustiskt intressanta ställen och analyserade dem noggrannare. Jag lyssnade på de drag som undersöks först i satssammanhang, sedan på ordnivån och till sist segmenterade, dvs. på ljudnivån. Denna noggranna analys är möjligt med hjälp av dataprogrammet Praat (se Boersma & Weenik 2013). Med Praat kan man avgränsa enskilda ord och ljud så att man inte behöver lyssna på hela materialet på en gång. I Praat ser man hela tiden oscillogrammet där man kan skilja åt de enskilda ljuden. Vid lyssnandet användes hörlurarna för att få den bästa ljudkvaliteten och för att utesluta möjliga onödiga ljud. Lyssnandet av materialet genomfördes i två delar: först undersöks parametrarna och till sist gick jag igenom alla undersökta ställen och kontrollerade dem en gång till.

I varje språk finns särskilda drag som de infödda talarna har lärt sig att höra och som inte nödvändigtvis finns i andra språk. Därför kan det vara svårt för icke-infödda att höra dessa drag i talet, och i fonetiska studier används ofta infödda talare som bedömare av inlärarspråk. Eftersom jag inte är infödd talare av de undersökta språken och eftersom det inte var möjligt att få infödda bedömare i denna studie måste jag använda andra hjälpmedel för att få pålitligare resultat och stöd för mina auditiva iakttagelser. Därför analyserades en del av materialet också akustiskt. I akustisk analys användes dataprogrammet Praat eftersom det är allmänt använt i fonetiska studier (se t.ex. Ullakonoja 2011) och det är ett gratis program. Praat är ett dataprogram med vilket man kan analysera, syntetisera och manipulera tal och skapa bilder (Boersma 2011). Akustiskt granskades bl.a. längden av olika ljud, tonhöjden i intonation och existensen av ljud. Eftersom akustisk analys är en sekundär metod i denna studie valde jag att inte göra akustiska mätningar av var och en parameter utan de användes enbart som stöd till

mina egna iakttagelser. Praat användes också för att skapa bilder av de akustiska dragen som jag därefter bearbetade i programmet Paint för att tillägga transkriptioner i bilder.

Denna studie är huvudsakligen kvalitativ med kvantitativa drag. Syftet med studien är inte att göra statistiska generaliseringar utan att kartlägga om det överhuvudtaget finns förändringar i uttalet pga. utlandsstudier, så utgångspunkten för studien var redan från början kvalitativ (jfr Tuomi & Sarajärvi 2009: 85). Materialet kan inte heller analyseras kvantitativt eftersom urvalet i studien är för litet för att statistiskt generalisera resultaten. Eftersom jag hade begränsade resurser att genomföra denna undersökning var det vettigt att välja en kvalitativ undersökningsmetod.

5 EMPIRISK DEL I SVENSKA

I detta kapitel redogörs för de undersökta parametrarna i svenska samt resultaten av studien beträffande det svenska materialet.

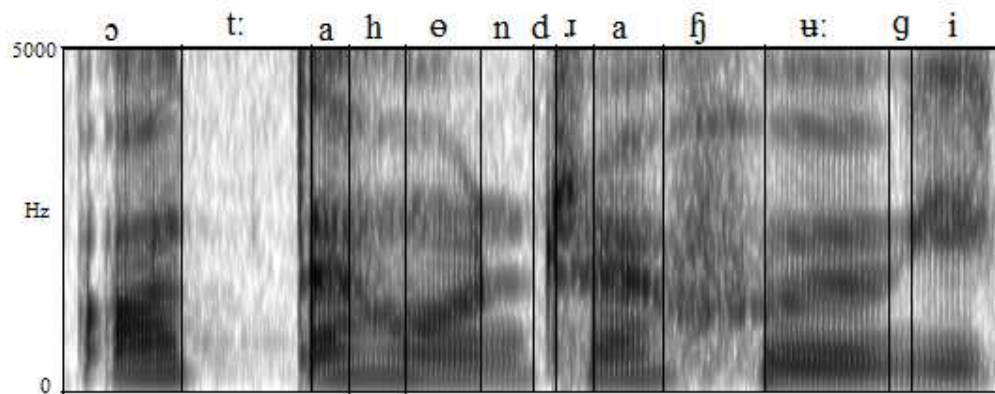
5.1 tje-ljudet

Tje-ljudet bildas annorlunda i sverigesvenskan än i finlandssvenskan. Det sverigesvenska tje-ljudet hör till frikativor medan det finlandssvenska tje-ljudet är en affrikata, dvs. ett konsonantljud som är en klusil med frikativliknande avslutning i vilken klusil- och frikativelementen uttalas på ungefär samma artikulationsställe (Engstrand 2007: 58; Kuronen & Leinonen 2010: 78). I fråga om tje-ljudet utgörs affrikatan av t- och sje-ljud, [tʃ]. I sverigesvenska finns det två olika varianter av tje-ljudet: en laminoalveolar tonlös frikativa [e] och en dorsopalatal tonlös frikativa [ç] varav den senare är en sällsyntare allofon (Kuronen & Leinonen 2010: 187). Tje-ljudet har tre ortografiska motsvarigheter som endast förekommer i början av ord, nämligen bokstaven <k> framför främre vokaler (e, i, y, ä, ö) samt bokstavskombinationer <kj> och <tj> (t.ex. *kyla*, *kjol* och *tjej*).

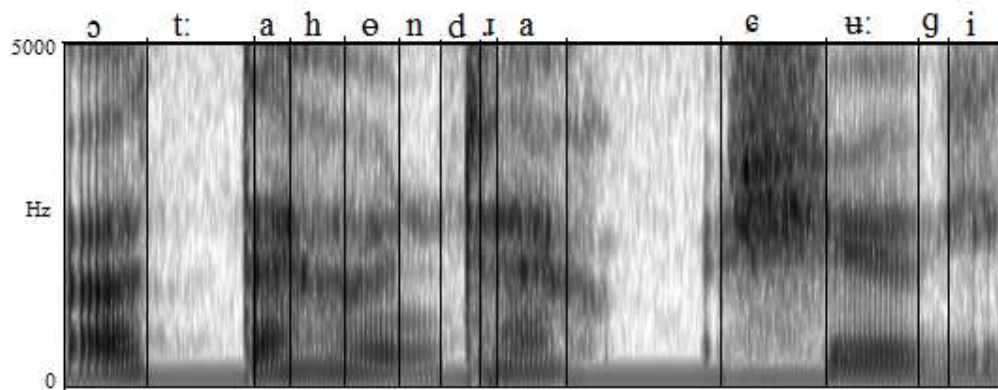
I materialet finns nio olika ställen där tje-ljudet förekommer (*känn*, *känns*, *känns*, *kyrka*, *Kejsarkronan*, *Kerstin*, *åttahundratjugo*, *köparen* och *känner*). Ett av dessa ord är skrivet med siffror (820) i texten vilket kan påverka minimalt. Två av informanterna (Sv1, Sv2) har bara ringa förändringar i sitt uttal. Den ena (Sv1) uttalar det sverigesvenska tje-ljudet nästan utan undantag medan den andra (Sv2) har den finlandssvenska affrikatan i nästan varje fall. De två andra informanterna (Sv3, Sv4) har däremot vacklan vad beträffar uttalet av tje-ljudet. Före utlandsvistelsen har båda mestadels uttalat affrikatan [tʃ] men efter den verkar de båda övergå till frikativt uttal eller t-inslaget i ljudet blir åtminstone tydligt svagare.

Informant Sv1 uttalar tje-ljudet i regel som [e] såväl före som efter utlandsvistelsen. Den enda tydliga förändringen finns i uttalet av ordet *åttahundratjugo* där hon uttalar ett bakre sje-ljud i stället för tje-ljudet innan utlandsvistelsen (se figur 3). Efter den har hon

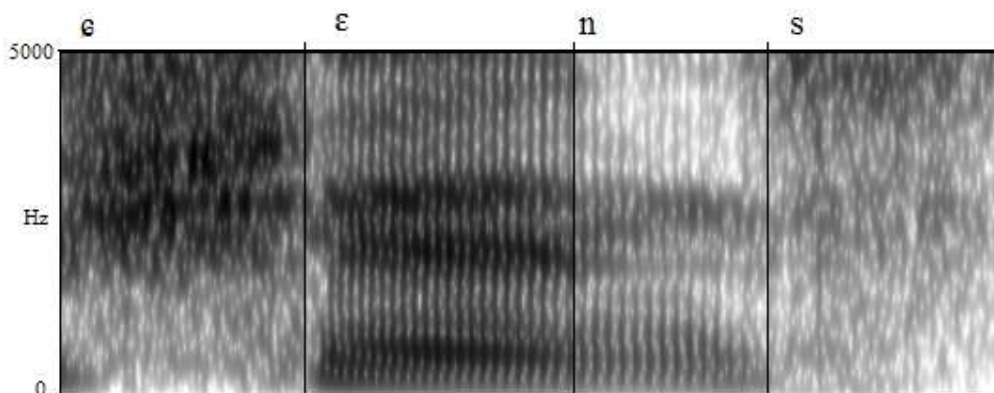
emellertid tje-ljudet i ordet i fråga (se figur 4). I figur 5 kan ses ett beskrivande exempel på hur informant Sv1 uttalar tje-ljudet.

FIGUR 3 Spektrogram av ordet *åttahundratjugo*. Informant Sv1 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 4 Spektrogram av ordet *åttahundratjugo*. Informant Sv1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

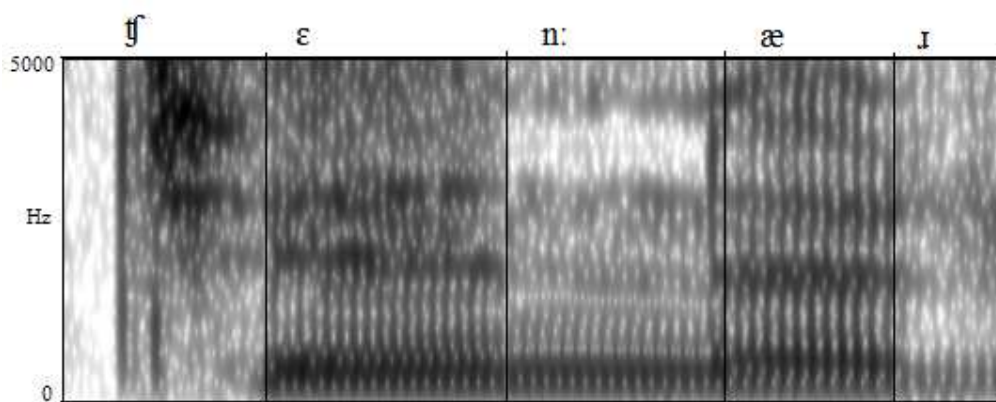

FIGUR 5 Spektrogram av ordet *känns* i satsen *Hur känns de?* Informant Sv1 före utlandsvistelsen. (Praat)

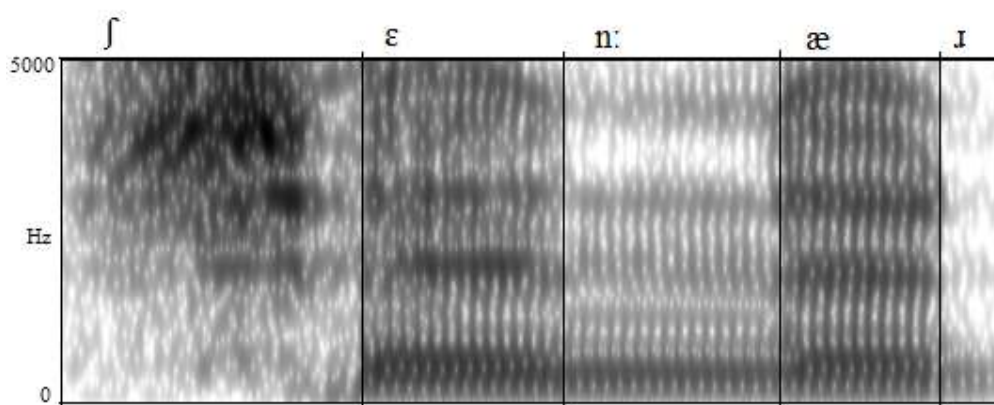
Informant Sv2 uttalar mestadels tje-ljudet med affrikatan [tʃ] utom i ordet *Kejsarkronan* där hon har en tonlös oaspirerad klusil [k] i båda inspelningar. Dessutom finns det en liten förändring i uttalet av ordet *känns* där affrikatan har blivit svagare även om /t/-ljudet fortfarande är hörbart. Skillnaden kan dock bero på den dåliga ljudkvaliteten av återkomstinspelningen. Uttalet av informant Sv2 har således inte förändrats.

Informant Sv3 uttalar tje-ljudet mestadels med en affrikata före utbytet. Det finns dock en liten tendens att affrikatan faller bort efter utlandsstudierna och informant Sv3 har övergått till ett frikativt uttal i sex ord där hon hade en affrikata före avresan (jfr figur 6 och 7). Uttalet av informant Sv3 har alltså närmat sig sverigesvenska. Vad beträffar ordet *Kejsarkronan* är informant Sv3 den enda som uttalar ordet korrekt med ett tje-ljud, som realiseras med affrikatan [tʃ], medan alla andra informanter uttalar ordet med en tonlös oaspirerad klusil [k] såväl innan som efter utlandsvistelsen.

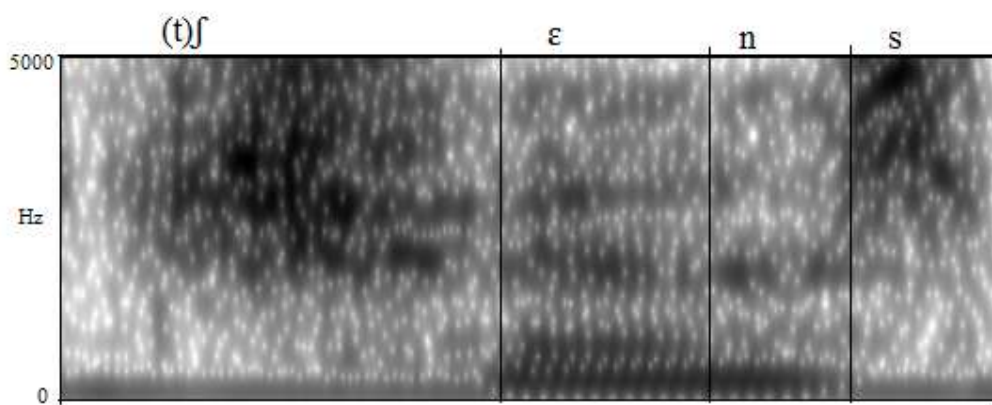

FIGUR 6 Spektrogram av ordet *känner*. Informant Sv3 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 7 Spektrogram av ordet *känner*. Informant Sv3 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Sv4 har också övergått till frikativt uttal i två ord efter utbytet. Dessutom har affrikatan blivit svagare i två ord, dvs. t-elementet i början hörs inte så tydligt som före utbytet och det kommer inte fram i spektrogrammet (se figur 8). I stället för affrikatan använder hon inte tydliga sverigesvenska varianter av tje-ljudet utan många olika sibilanter, vilket är helt naturligt för språkinlärare. Även om uttalet hade automatiserat är det normalt att ett fonem varierar varje gång det produceras (Kjellin 2002: 91).

FIGUR 8 Spektrogram av ordet *känns*. Informant Sv4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Sammanfattningsvis har uttalet av två informanter närmast sig det sverigesvenska tje-ljudet. Hos de två andra informanterna har tje-ljudet däremot blivit rätt oförändrat. Den ena uttalar ljudet för det mesta med det sverigesvenska [ɕ] och den andra med den finlandssvenska affrikatan [tʃ].

5.2 Supradentalisering

I det lediga talet finns olika uttalslätnader speciellt i obetonad position, exv. assimilation av språkljud (Kuronen & Leinonen 2010: 136). Supradentaliseringen innebär en assimilationsprocess där två fonem smälter samman och uttalas därefter som ett segment där /r/ försvinner och det följande ljudet uttalas som retroflex, dvs. på samma ställe som /r/. I de supradental konsonanterna bestämmer alltså /r/ artikulationsstället och det följande ljudet artikulationssättet. (Garlén 1988: 85; Kuronen 2004: 172) Supradentalerna uppstår ur kombinationerna /rt/, /rd/, /rs/, /rl/ och /rn/ och förekommer i sverigesvenskan i sådana varieteter som har någon främre /r/-allofon med undantag av sydsvenska varieteter som bara har bakre /r/-allofoner (Garlén 1988: 86). Enligt Kuronen (2004) finns supradentaler också i finlandssvenskan åtminstone i några sydliga varieteter även om finlandssvenskt standarduttal traditionellt har påståtts sakna fenomenet. Supradentalernas fonetiska tecken är [tʃ], [dʃ], [nʃ], [sʃ] och [ʃ]. Vanligen förekommer supradentaliseringen inom ord men den kan förekomma även vid ordgränser. För att avgränsa studien utesluter jag supradentaler vid ordgränser och koncentrerar mig på

supradentaliseringen inom ord. I denna undersökning analyseras alla supradentaler auditivt.

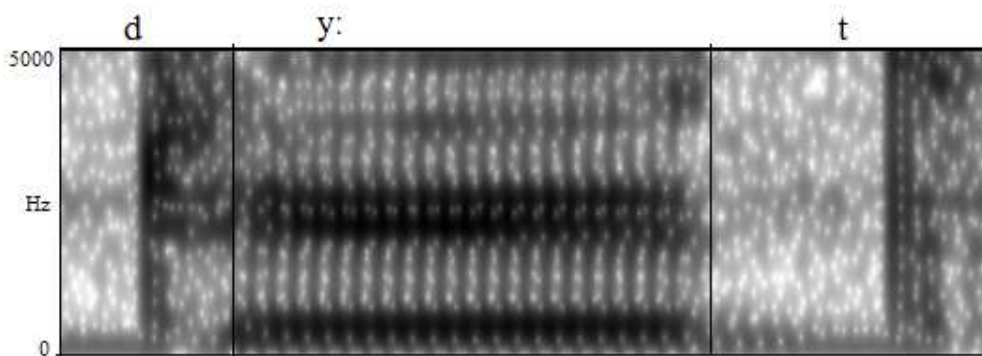
5.2.1 Kombinationen /r/

I materialet finns fem ord som har kombinationen /r/, *dyrt*, *fyrtiotvå*, *stort*, *semesterort* och *sjuhundrafyrtio*. Två av orden är skrivna med siffror i texten, nämligen 42 (fyrtiotvå) och 740 (sjuhundrafyrtio). Detta tycks inte ha påverkat avsevärt resultaten. Förändringar vid kombinationen /r/ är ringa. Den enda informant (Sv1) som har lärt sig sverigesvenskans uttal har inget /r/ i sitt tal vare sig innan eller efter utbytet men ljudet /r/ har i största delen inte helt assimilerats med /t/. De andra informanterna har ljudet /r/ nästan utan undantag kvar. En av de informanter som har lärt sig finlandssvenska (Sv4) har vid ordet *dyrt* tappat bort /r/-ljudet efter studentutbytet. Annars finns det inga tydliga förändringar mot supradentaler hos kombinationen /r/. I tabell 4 finns alla undersökta orden beträffande /r/ och om informanterna har /r/-ljudet kvar (r) eller inte (-).

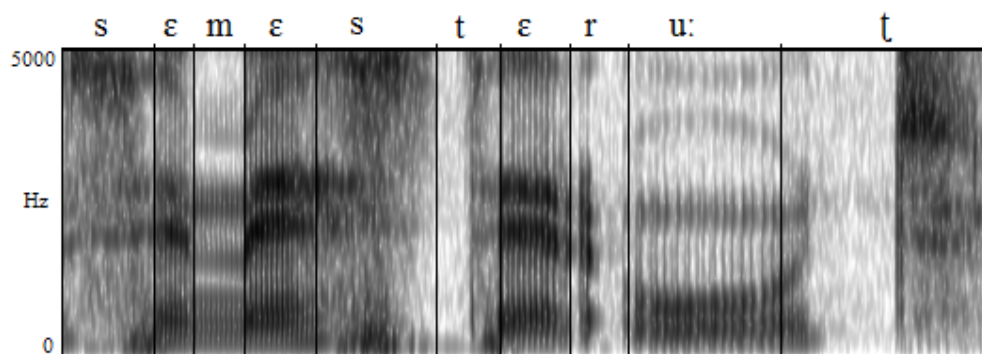
Tabell 4 /r/-ljudet i kombinationen /rt/.

	Sv1		Sv2		Sv3		Sv4	
	f	e	f	e	f	e	f	e
dyrt	-	-	r	r	r	r	r	-
fyrtiotvå	-	-	r	r	r	r	r	r
stort	-	-	r	r	r	r	r	r
semesterort	-	-	r	r	r	r	r	r
sjuhundrafyrtio	-	-	r	r	r	r	r	r

Informant Sv1 har utan undantag inget /r/ i sitt uttal vare sig före eller efter utlandsvistelsen. Det verkar emellertid vara så att ljudet bara har fallit bort utan att det har påverkat artikulationsstället av det efterkommande /t/. Detta kan man se i figur 9 där finns ett spektrogram av ordet *dyrt* efter utlandsvistelsen. I figur 10 kan man se ett tydligt uttal av supradentalen [t] hos informant Sv1.

FIGUR 9 Spektrogram av ordet *dyrt*. Informant Sv1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 10 Spektrogram av ordet *semesterort*. Informant Sv1 före utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Sv2 har däremot inte alls supradentalen [t] i sitt uttal utan hon uttalar ett klart /r/-ljud varje gång. Hon uttalar orden tydligt enligt finlandssvenskans regler. Bara i ett ord har uttalet förändrats så att /r/-ljudet blir tydligare efter utlandsvistelsen.

Informant Sv3 har /r/-ljudet kvar i alla ord såväl innan som efter utlandsvistelsen. Hennes uttal har således inte förändrats beträffande kombinationen /rt/.

Det finns inte heller supradentaler i uttalet av informant Sv4. I ett ord har ljudet /r/ fallit bort efter utlandsvistelsen och i andra ord har kvaliteten av /r/-ljudet förändrats så att det inte längre är så starkt. Uttalet har lite närmare sig supradentalt uttal.

5.2.2 Kombinationen /rd/

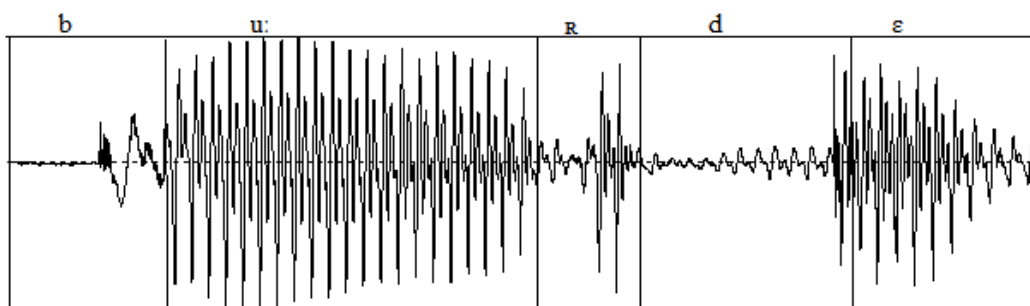
Kombinationen /rd/ finns i fyra ord, nämligen *borde*, *Gärdet* och *innegården* som finns två gånger i texten. Uttalet av denna kombination varierar mycket hos informanterna. Den informant som har lärt sig sverigesvenskt uttal (Sv1) kan uttala supradentalen [d] utan problem medan två informanter (Sv2, Sv4) tydligt har lärt sig supradentalen under utbytet och producerar den nästan i varje ord i återkomstinspelningen. En informant (Sv3) har däremot mycket vacklan i sitt uttal och inget tydligt mönster att uttala kombinationen /rd/. Det finska /d/ är samma ljud som supradentalen [d] och därför är det mycket lättare att lära sig för en finne, vilket syns i resultaten. I tabell 5 presenteras alla undersökta orden beträffande /rd/.

Tabell 5 /r/-ljudet i kombinationen /rd/.

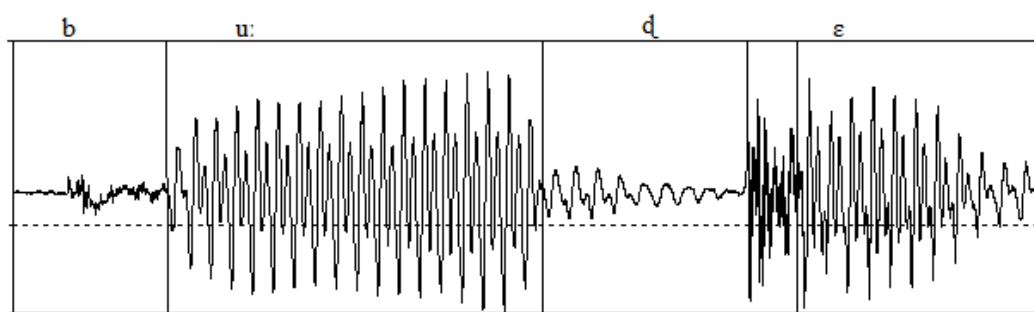
	Sv1		Sv2		Sv3		Sv4	
	f	e	f	e	f	e	f	e
borde	-	-	r	-	r	-	r	-
Gärdet	-	-	r	-	r	r	r	-
innegården	-	-	r	-	-	-	r	-
innegården	-	-	r	-	r	r	r	r

Informant Sv1 uttalar supradentalen [d] i varje ord såväl före som efter utbytet på grund av sitt sverigesvenska uttal. I några gränsfall är det svårt att säga om ljudet verkligen är en supradental eller har /r/-ljudet bara fallit bort utan att artikulationsstället av /d/ har förändrats.

Informant Sv2 har ett tydligt /r/ som faller bort från alla ord efter utlandsstudierna och uttalet av /rd/ påminner om supradentalen [d]. I figur 11 finns uttalet av ordet *borde* hos informant Sv2 före och i figur 12 efter utlandsvistelsen. Det syns tydligt i figurerna att ljudet /r/ har fallit bort för informanten i fråga har ett avvikande sätt att producera fonemet.

FIGUR 11 Oscillogram av ordet *borde*. Informant Sv2 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 12 Oscillogram av ordet *borde*. Informant Sv2 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Sv3 har inget klart mönster i sitt tal. Mestadels uttalar hon ett /r/-ljud i de undersökta orden. Bara i ett ord är uttalet supradentalt. Uttalet har förändrats i ett ord som informanten uttalar ovanligt utan /d/ före utbytet men som får supradentalen efter det.

Informant Sv4 uttalar ett tydligt /r/ i varje ord före utlandsvistelsen. Tre av fyra ord saknar emellertid undantagsvis ljudet /d/. Efter utlandsvistelsen har uttalet förändrats och /r/-ljudet har fallit bort i tre ord. Uttalet har alltså blivit mer supradentalt.

5.2.3 Kombinationen /rn/

Orden *gärna*, *gärna*, *grannarna*, *handskarna* och *vintern* har kombinationen /rn/ i materialet. Uttalet av två informanter (Sv1, Sv3) har egentligen inte alls förändrats. Den ena informanten (Sv1) har tydliga supradentaler i sitt tal medan den andra (Sv3) har

bara ett ord där supradentalen [ŋ] finns efter utlandsvistelsen. De två andra informanterna har däremot mycket variation i sitt uttal. Men det verkar emellertid vara ett tydligt mönster mot supradentaler i uttalet av dessa två informanter (Sv2, Sv4) eftersom båda informanterna har supradentalen [ŋ] i flera ord efter utlandsvistelsen än före den även om supradentalen inte helt har automatiserats. I tabell 6 finns alla undersökta orden beträffande /rn/.

Tabell 6 /r/-ljudet i kombinationen /rn/.

före/ efter	Sv1		Sv2		Sv3		Sv4	
	f	e	f	e	f	e	f	e
gärna	-	-	r	-	r	r	r	r
gärna	-	-	r	r	r	r	r	-
grannarna	-	-	r	r	r	-	-	-
handskarna	-	-	r	r	r	r	-	-
vintern	-	-	r	-	r	r	r	-

Informant Sv1 inte heller några problem med supradentaliseringen av /rn/. Hon uttalar supradentalen [ŋ] såväl innan som efter vistelsen i Sverige. Därför finns det inga förändringar i informantens uttal.

Å sin sida uttalar informant Sv2 ljudet /r/ i varje ord före utlandsvistelsen. I två ord förändras uttalet tydligt och informanten övergår till ett supradentalt uttal. I andra ord har /r/-ljudet blivit mycket svagare efter utlandsvistelsen men det finns fortfarande kvar. Det måste tas i beaktande att informant Sv2 har ett avvikande sätt att producera /r/-ljudet vilket gör analysering svårare. Det finns dock en klar tendens mot supradentalen.

Informant Sv3 uttalar ett klart /r/-ljud i varje ord. Uttalet har förändrats bara i ett ord där hon har en supradental först efter utlandsvistelsen. Supradentalen [ŋ] har således inte automatiserats i informantens uttal.

Hos informant Sv4 finns det litet vacklan i uttalet av kombinationen /rn/. I två ord uttalar hon supradentalen [ŋ] och i ett ord ljudet /r/ i båda inspelningar. I två ord har informant Sv4 däremot övergått från tydliga /r/-ljud till supradentalt uttal. Uttalet är tydligt närmare sverigesvenska efter utbytet.

5.2.4 Kombinationen /rs/

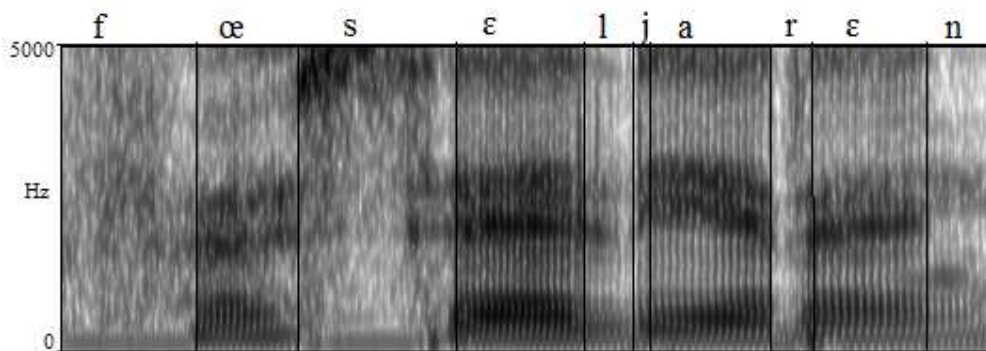
I materialet finns fem ord som har kombinationen /rs/, nämligen två gånger ordet *ursäkta*, samt orden *försöker*, *orsak*, *personer* och *försäljaren*. Vid supradentalen [ʂ] finns det bara få förändringar hos informanterna. En informant (Sv1) har automatiserat uttalet av kombinationen /rs/ redan före utlandsvistelsen och hon uttalar denna kombination som [ʂ] med bara ett undantag. Även hos en annan informant (Sv4) har uttalet av supradentalen [ʂ] nästan automatiserats redan innan vistelsen i Sverige och hennes uttal av kombinationen /rs/ riktar tydligt mot supradentalisering. Två informanter (Sv2, Sv3) har däremot mycket ringa förändringar i sitt uttal. Dessa informanter har egentligen inga supradentaler utan bara kvaliteten av ljudet /r/ har förändrats i deras uttal. I tabell 7 redogörs för alla undersökta orden beträffande /rn/. Om ljudet /r/ har tydligt försvagats står det i parentes.

Tabell 7 /r/-ljudet i kombination /rs/.

	Sv1		Sv2		Sv3		Sv4	
före/ efter	f	e	f	e	f	e	f	e
försäljaren	r	-	r	r	r	-	r	-
försöker	-	-	r	(r)	-	-	-	-
orsak	-	-	r	r	r	r	-	-
personer	-	-	r	r	r	r	r	r
ursäkta	-	-	r	(r)	r	r	-	-
ursäkta	-	-	r	r	r	r	-	-

För det mesta uttalar informant Sv1 supradentalen [ʂ] i de undersökta orden och uttalet är långt automatiserat. Det enda undantaget är ordet *försäljaren* där ljudet /r/ finns före utbytet. Även om r/-ljudet faller bort uttalar informanten ingen supradental utan ett /s/ som kan ses i figur 13 där bruset i /s/ börjar ungefär på frekvenserna 4000 Hz medan bruset i [ʂ] börjar på frekvenserna 2000–2400 Hz (Kuronen & Leinonen 2010: 190).

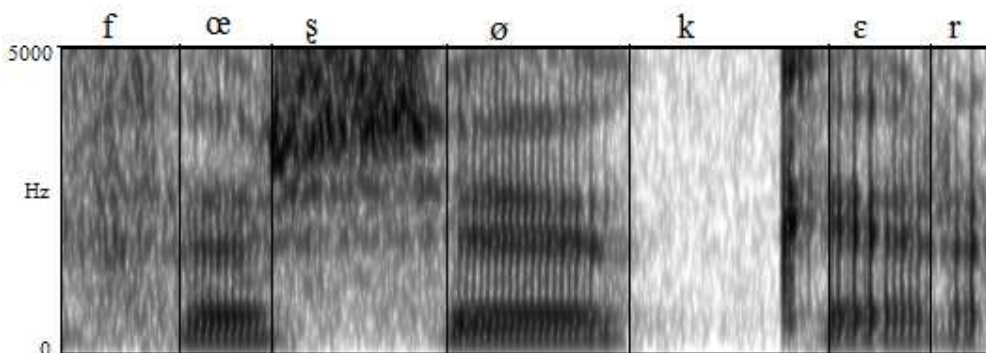

FIGUR 13 Spektrogram av ordet *försäljaren*. Informant Sv1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Sv2 har inga supradentaler beträffande kombinationen /rs/. I fyra ord har uttalet blivit oförändrat. Däremot finns det en liten förändring i två ord. Kvaliteten av /r/-ljudet har förändrats så att ljudet är tydligt svagare efter utlandsvistelsen och liknar mer supradentalen även om /r/ finns kvar.

Informant Sv3 uttalar ett tydligt /r/ nästan i alla ord både före och efter utbytet med undantag av ett ord där hon har supradentalen [ʂ] redan innan hon åkte till Sverige (se figur 14). Uttalet har tydligt förändrats i ett ord där /r/ faller bort efter utbytet. Det låter emellertid som om det inte finns assimilation av /rs/ i ordet i fråga. I andra ord förändras bara kvaliteten av /r/-ljudet starkare eller svagare.

FIGUR 14 Spektrogram av ordet *försöker*. Informant Sv3 före utlandsvistelsen. (Praat)

Inte heller hos informant Sv4 har uttalet av /rs/ förändrats mycket. Hon uttalar supradentalen [ʂ] i alla ord med undantag av två ord varav det ena får supradentalen först

efter utbytet och det andra har ljudet /r/ kvar båda gånger. Uttalet är emellertid avsevärt närmare supradentalen också i det andra ordet för ljudet /r/ har försvagats under utlandsvistelsen.

5.2.5 Kombinationen /r/

Kombinationen /r/ är sämre representerad i materialet än de andra kombinationerna men ter sig vara svårare än de andra supradentalerna. Orden som har denna kombination är *farligt*, *storlek* och *Carl-Erik*. Denna kombination verkar vara den mest utmanande för varje informant. Det finns mycket vacklan i informanternas uttal men en informant (Sv1) har ett tydligt mönster mot supradentalen [r] efter utlandsvistelsen. Hos en annan informant (Sv4) finns det ingen förändring eftersom hon uttalar varje ord likadant i båda inspelningar. Hon kan tydligt producera supradentalen [r] även före utbytet. Två av informanterna (Sv2, Sv3) har mycket variation i sitt uttal och supradentalen [r] är inte automatiserad i deras uttal. Båda kan producera supradentalen i fråga men den förekommer inte systematiskt. Det finns inte ens ett tydligt mönster efter utbytet utan ifrågavarande informanter uttalar t.ex. ordet *Carl-Erik* helt utan /l/-ljud såväl före som efter utbytet. I tabell 8 presenteras alla undersökta ord beträffande kombinationen /r/.

Tabell 8 /r/-ljudet i kombination /r/.

	Sv1		Sv2		Sv3		Sv4	
före/ efter	f	e	f	e	f	e	f	e
Carl-Erik	-	-	r	r	r	r	-	-
farligt	-	-	-	-	-	r	-	-
storlek	r	-	r	-	r	r	r	r

Informant Sv1 har mest variation med denna supradental. I ett ord finns supradentalen [r] i båda inspelningar. I ett annat ord förekommer supradentalen först efter utbytet. Ordet *Carl-Erik* har förändrats mest eftersom informant Sv1 har lämnat /r/ helt bort och uttalar bara [ˈkʰɑːeːrɪk] innan utbytet. Efter utlandsvistelsen övergår hon tydligt till supradentalt uttal i alla ord.

Kombinationen är utmanande även för informant Sv2. I två ord har uttalet blivit oförändrat. Det ena har supradentalen i båda inspelningar men i det andra finns /r/-ljudet kvar och informanten uttalar ordet på ett avvikande sätt, nämligen /l/-ljudet faller bort i

båda fall och uttalet av *Carl* blir [ka:r]. Däremot finns det en tydlig förändring i ett ord som har först ett tydligt /r/ men efter utbytet är uttalet närmare supradentalt.

Informant Sv3 uttalar kombinationen /rl/ mestadels med /r/. I två ord finns det inga förändringar utan /r/-ljudet är kvar båda gånger och informant Sv3 har även liknande uttal av *Carl-Erik* som informant Sv2: ljudet /r/ blir kvar och /l/ faller bort i båda inspelningar. Det finns bara en supradental i hennes uttal men den försvinner efter utlandsvistelsen.

Informant Sv4 har tydliga supradentaler i två ord såväl innan som efter utlandsvistelsen och det tredje ordet har /r/-ljudet kvar i båda inspelningar. Hon är också den enda informant som inte har något problem med uttalet av [l] i *Carl-Erik*. Det finns alltså inga förändringar i informantens uttal.

5.2.6 Sammanfattande kommentar om supradentaler

Supradentalerna [d] och [ʒ] tycks vara lättaste att producera hos informanterna medan [l] verkar vara den svåraste. Ljudet [d] uttalas på samma ställe som det finska /d/-ljudet vilket kan förklara varför det är så lätt för informanterna. Det finns en tydlig tendens att /r/ blir avsevärt svagare efter utlandsvistelsen men ljudet försvinner inte helt i uttal. Det är alltså inte längre en tremulant utan det blir en approximant. Detta fenomen förekommer särskilt hos de informanter som har lärt sig finlandssvenskt uttal vid universitetet. Den informant (Sv1) som har lärt sig rikssvenskt uttal från första början har minst förändringar eftersom supradentalerna har automatiserats i hennes uttal redan före utlandsvistelsen.

5.3 Aspiration

Med aspiration menas företeelsen som förekommer vid uttal av de tonlösa klusilerna /p/, /t/, /k/. När dessa klusiler uttalas aspirerade tar det en viss tid (ca 30 millisekunder eller mer) efter explosionen innan stämbanden börjar vibrera hos följande betonad vokal eller sonorantisk konsonant. Det kallas stämtonsinsättnings tid (eng. Voice Onset Time = VOT, härefter används bara VOT). (Kuronen & Leinonen 2010: 171.) De aspirerade klusilerna [p^h], [t^h], [k^h] förekommer varken i finska eller i finlandssvenska.

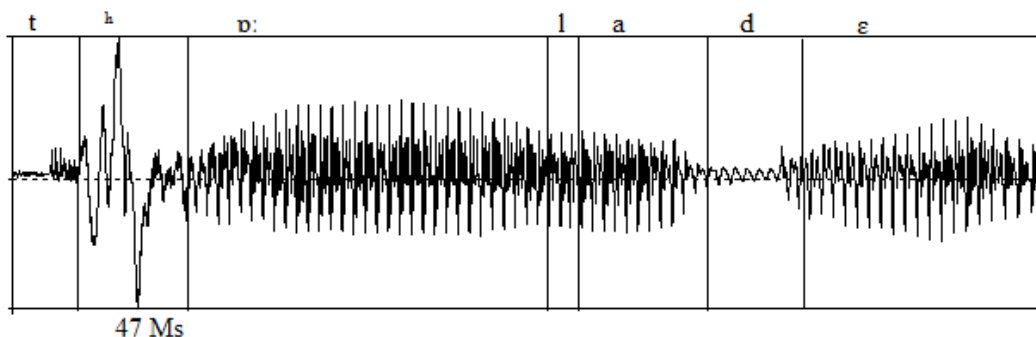
För att undersöka aspiration valdes ut nio ord som börjar med en klusil och som står i betonad position och för det mesta har informanterna också betonat orden. Dessa ord är *prova, på, pojken, trånga, tar, talade, kvittot, katten* och *kostar*. Aspirationen undersöktes auditivt genom att lyssna på inspelningarna såväl med hörlurar som utan dem. De ovanstående orden lyssnades både segmenterade med hjälp av Praat och i satssammanhang. Jag som en icke infödd talare kan inte säga hur lång aspiration infödda talare anser vara stark eller svag och därför vore det bättre att ha en grupp av infödda talare som bedömare i studien. Men eftersom det inte var möjligt måste jag nöja mig med eget lyssnande. Även om min bedömning är primärt auditiv mätte jag längden av aspiration i oklara fall med hjälp av Praat för att få en bild hur stark eller svag aspirationen är i dessa fall.

En informant (Sv2) har ingen klar aspiration i sitt uttal med undantag av tre ord som har en sonorantisk konsonant efter klusilen. En annan informant (Sv1) har däremot nästan alltid aspirerade klusiler med ett par undantag. De andra informanterna (Sv3, Sv4) har mycket vacklan i sitt uttal beträffande aspiration. De har ett par aspirerade klusiler men det finns inget tydligt mönster mot aspiration. I tabell 9 finns det alla undersökta ord. I tabellen är också svagt aspirerade klusiler markerade med ett +-tecken. Man kan se från tabellen att det inte heller finns något tydligt mönster beträffande aspiration av olika klusiler.

Tabell 9 Aspiration hos informanterna.

	prova		på		pojken		trånga		tar		talade		kvittot		kostar		katten		
	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	
före/ efter																			
Sv1	-	-	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Sv2	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	-
Sv3	-	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-
Sv4	-	+	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	-	?	-	-	-	-	-

Informant Sv1 har nästan utan undantag aspirerade klusiler (se figur 15). Klusiler före en sonorantisk konsonant saknar emellertid aspirationen eller aspirationen är svag. Uttalet av informant Sv1 förändras bara i två ord. I det ena försvinner aspirationen efter utbytet och det andra får aspirationen först efter utlandsvistelsen.

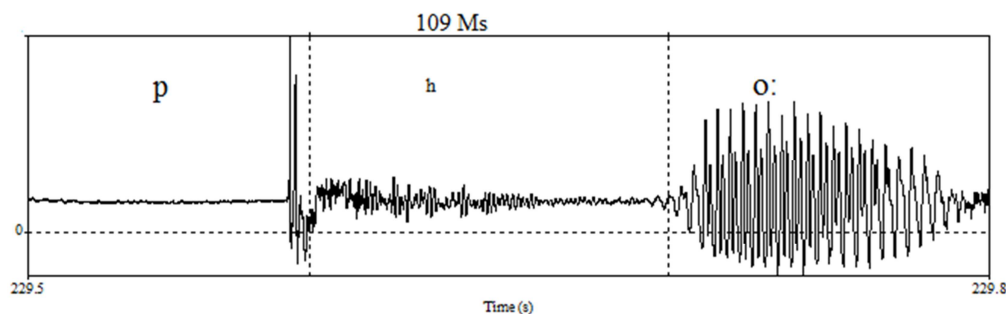

FIGUR 15 Aspiration i ordet *talade*. Informant Sv1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Sv2 har mestadels ingen aspiration med undantag av tre ord varav två är bara svagt aspirerade. Den enda förändringen i uttalet förekommer i ordet *tar* som är svagt aspirerat först efter utbytet. Uttalet har således blivit rätt oförändrat hos denna informant.

För det mesta har informant Sv3 ingen aspiration vare sig före eller efter utlandsvistelsen. I tre ord kan man höra en liten förändring mot aspiration men den är delvis svag. I ordet *kvittot* hörs däremot en mycket svag aspiration i båda inspelningar.

Aspirationen förekommer bara i två ord i uttalet av informant Sv4 både före och efter utbytet (se figur 16). I två ord har hon övergått till aspirerat uttal och i ett ord försvinner aspirationen efter utlandsvistelsen. Annars är alla ord oaspirerade. Ordet *kvittot* kan inte analyseras eftersom informant Sv4 har viskat första stavelsen av ordet efter utlandsvistelsen och aspiration eller dess icke-existens kan inte höras.

FIGUR 16 Aspiration av verbpartikeln *på* hos informant Sv4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Sammanfattningsvis har bara en informant ett automatiserat uttal beträffande aspiration. Det finns inget klart mönster mot den hos de andra informanterna även om det finns några förändringar i uttalet. Däremot verkar aspirationen vara ett svårt fenomen även för avancerade språkinlärare.

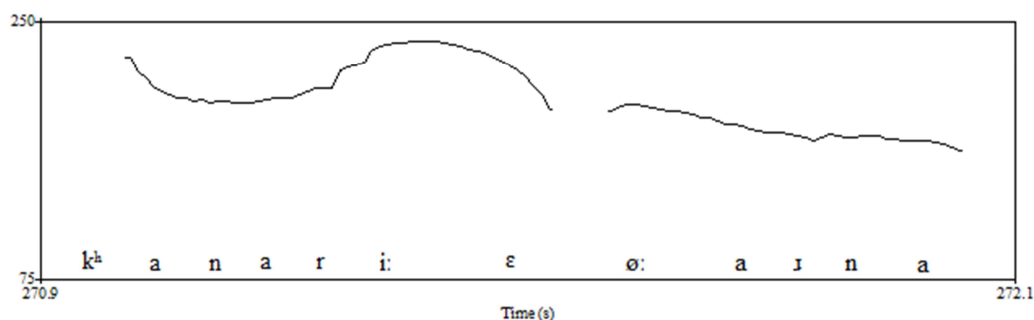
5.4 Prosodin i långa ord

Prosodin i långa ord varierar mellan sverigesvenska och finlandssvenska. Det finlandssvenska uttalet påminner om det finska uttalet medan sverigesvenskan har egna betoningar. I sverigesvenskan är alla betonade stavelser långa och obetonade stavelser korta medan de långa och korta stavelserna kan förekomma såväl i betonade som i obetonade stavelser i finskan. Denna växling av betonade och obetonade stavelser är kännetecknande för sverigesvenskans rytm. (Kuronen & Leinonen 2010: 113.) Vid sammansatta ord finns det alltid bara två betonade stavelser och betoningen ligger på första möjliga stavelsen och på sista möjliga stavelsen i ordet. Alla ord som har två betonade stavelser i svenska har också *grav accent* (l. *accent II*), dvs. det finns en fallande ton på den huvudbetonade stavelsen som signalerar att ordet inte slutar innan nästa stigton. (Thorén 1994: 16–18; se även Bruce 2010: 55–66.) Med hjälp av accenterna (entoppig *accent I* och tvåtoppig *accent II*) kan ordstrukturer uppfattas i talad svenska, men accenterna behövs inte nödvändigtvis för talförståelsen (Engstrand 2007: 81). Dessutom varierar accenterna också geografiskt (för vidare diskussion se Bruce 2010).

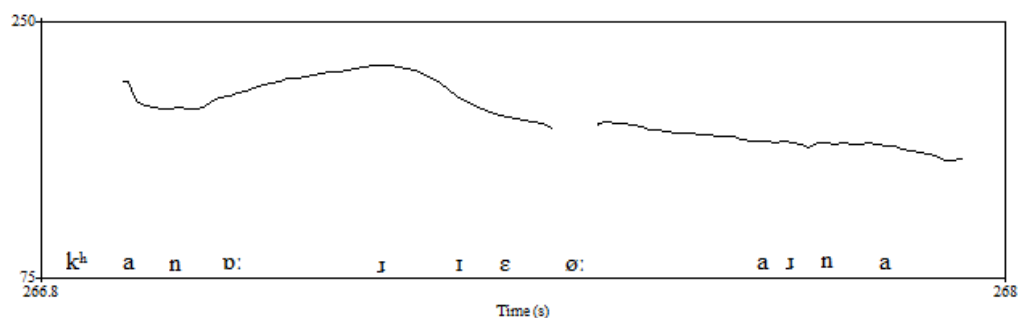
För att undersöka om prosodin i långa ord har förändrats under utlandsvistelsen kommer jag att granska närmare fem långa ord i uttal av varje informant. Dessa fem ord är *tunnelbanestation*, *arbetsförmedlingen*, *förmiddagen*, *byggnadsarbetare* och *Kanarieöarna*. Även om uppläst tal har kritiserats som undersökningsmål när det är fråga om prosodiska egenskaper borde det inte vara något problem i denna studie eftersom informanterna är avancerade inlärare och de upplästa texterna var korta och inte alls komplicerade. Orden som är mycket vanliga borde vara närmast automatiserade hos så avancerade inlärare. Det finns dock rätt få förändringar beträffande prosodin i långa ord. Informanterna uttalar långa ord på svenska mycket likadant som finska ord. De få förändringar som finns i informanternas uttal är inte alltid mot sverigesvensk prosodi. De tydligaste förändringarna finns i betoning och dess plats i orden. Oftast ligger betoningen

på den rätta platsen efter utlandsvistelsen. Intonation har också förändrats i några ord men det finns inga tydliga grava accenter. Informanterna har inga avsevärda förändringar i fonemlängder, dvs. de markerar inte betoning med längdförhållanden och intonation såsom svenskarna i allmänhet gör. Bara en informant (Sv4) tycks försöka uttala också prosodiska egenskaper som i sverigesvenska medan de andra tycks koncentrera sig mer på enskilda ljud.

Prosodin i långa ord hos informant Sv1 liknar mycket prosodin i finska. För det mesta uttalar hon orden rätt monotoniskt utan större tonal variation. Betoningen ligger oftast på första stavelsen och obetonade stavelser är inte reducerade. Informant Sv1 har ingen grav accent i de undersökta orden. Uttalet har inte förändrats mycket pga. utlandsstudierna. Hon uttalar långa ord lite snabbare och obetonade stavelser kortare. Även intonation har förändrats lite men den är inte tydligt mot sverigesvenska. Ställvis liknar informantens uttal dock mer sverigesvenska efter utlandsvistelsen. I figurer 17 och 18 finns det ett tydligt exempel på hur betoningen och tonerna har förändrats i informantens uttal.

FIGUR 17 Grundton (F0) i ordet *Kanarieöarna*. Informant Sv1 före utlandsvistelsen. (Praat)

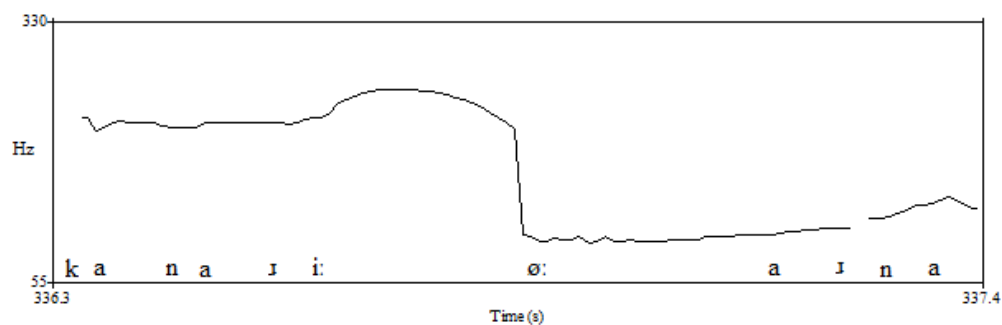
FIGUR 18 Grundton (F0) i ordet *Kanarieöarna*. Informant Sv1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Sv2 är den enda informant som tydligt rapporterade om att hennes uttalsmål är finlandssvenska vilket betyder att hon inte har medvetet riktat mot sverigesvenskt uttal under sin vistelse i Sverige. Prosodin i långa ord hos henne är tydligt finlandssvensk eller finsk. Betoningen ligger på första stavelsen och rytmen är rätt hackig. Det finns ingen grav accent och ingen skillnad mellan längden i betonade och obetonade stavelser. Uttalet av informant Sv2 har inte förändrats pga. utlandsstudierna utan nästan alla undersökta ord har blivit oförändrade. Den tydligaste förändringen förekommer i betoningen av ordet *förmiddagen*. Före utlandsvistelsen låter det som två separata ord *för* och *middagen*. Därför blir uttalet av ordet ungefär som [ˈfø:ɪˈmɪdːɑ:ɡɛn]. Efter utlandsvistelsen har längdförhållandena av fonemen förändrats och betoningen ligger endast på den första stavelsen av ordet, såsom [ˈføɾmiːdːɑ:ɡɛn].

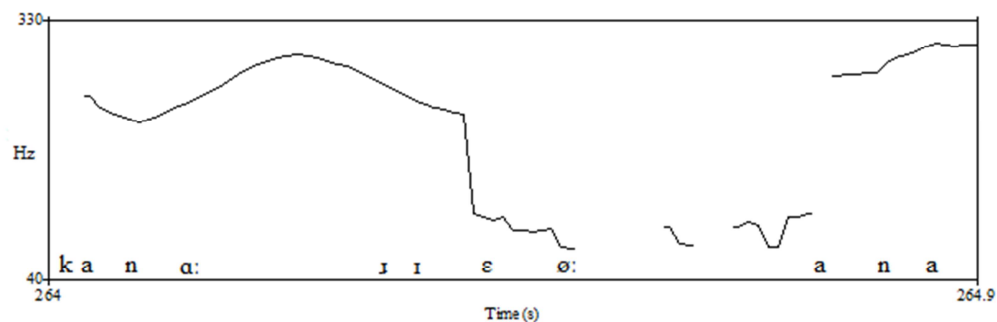
Informant Sv3 uttalar långa ord varierande. Betoningen ligger på första stavelsen för det mesta men den förekommer också på tredje stavelsen. Till största delen har informanten rätt jämn intonation men det finns också fallande och stigande toner i ordet *tunnelbanestation*. Informant Sv3 markerar huvudsakligen betoning med röststyrkan såsom i finskan i stället för längdförhållanden. I ett ord har hon nästan en grav accent som inte förekommer i andra ord. Informantens uttal har förändrats för det mesta beträffande betoning och fonemlängd. Betoningen byter plats i två ord och fonemlängder blir längre i två ord. En sverigesvensk rytm har hon emellertid inte. Den största förändringen finns i ordet *tunnelbanestation* där stigande och fallande toner tydligt byter plats efter utlandsvistelsen.

Informant Sv4 har mycket variation i sitt uttal. Hon betonar inte första stavelsen såsom alla andra informanter utan platsen av betoning varierar beroende på ord. Hon har också stigande och fallande toner men ingen tydlig grav accent i långa ord. Obetonade stavelser är inte heller klart reducerade utan fonemlängder i betonade och obetonade varierar inte så mycket. Informantens uttal har emellertid förändrats lite under utlandsstudierna. För det mesta händer förändringar i betoningen som byter plats i nästan alla undersökta ord. Det finns inget klart mönster hur betoningen förändras utan i en del av orden flyttar den sig framåt och i en del bakåt i orden. På samma sätt växlar också intonation i orden. Informant Sv4 har dock ingen framträdande tendens mot grav accent. Uttalet av *Kanarieöarna* har förändrats tydligt hos informant Sv4 såsom kan ses i figur 19 och 20.

FIGUR 19 Grundton (F0) i ordet *Kanarieöarna*. Informant Sv4 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 20 Grundton (F0) i ordet *Kanarieöarna*. Informant Sv4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

5.5 Satsbetoning

Satsbetoning i svenskan innebär att man betonar bara de ord som man anser vara viktiga för informationen och alla andra ord blir obetonade. Ju långsammare man talar desto flera ord betonar man än om man talar snabbare. (Kuronen & Leinonen 2010: 143–144.) Betoningen av ord kan styras också av rent grammatiska faktorer, t.ex. ordklasser som substantiv, adjektiv, räkneord och interjektioner är i allmänhet betydelsetunga och får därför nästan alltid betoningen, medan prepositioner, konjunktioner, artiklar och pronomina syftar bara tillbaka på de ovannämnda ordklasserna och får därför ingen betoning (Thorén 1994: 10–11). De ord som inte betonas blir alltid förkortade, rentav kraftigt reducerade i ledigt tal eftersom de obetonade stavelserna alltid är mycket korta i

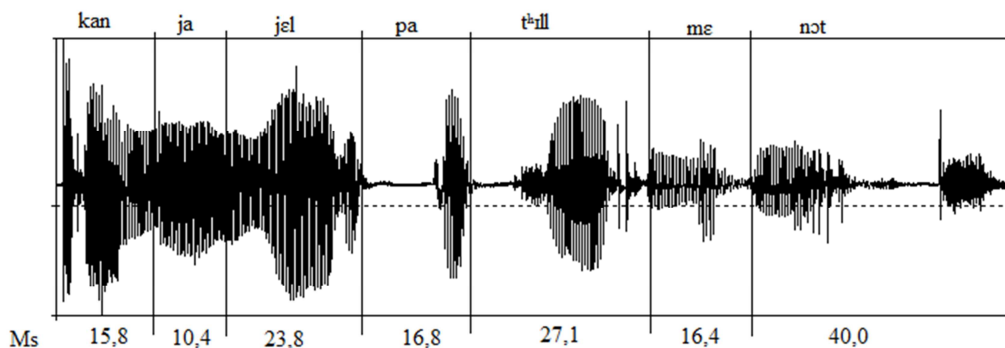
svenskan. Även de lexikalt långa stavelserna förkortas kraftigt i obetonad position medan obetonade stavelserna i finskan behåller sin lexikaliska längd. (Kuronen & Leinonen 2010: 144–145.) Felbetoningar i svenska kan vålla lättare missförstånd än segmentella fel varför den rätta betoningen är viktig när man talar svenska (Thorén 1994: 19).

I denna undersökning granskades satsbetoning auditivt från två första dialoger i materialet eftersom satserna i dialogerna är så korta att satsbetoningen kunde realiseras av informanterna. Dessutom jämfördes också satser med verbpartiklar med de ovannämnda dialogerna. Huvudsakligen förekommer det inga stora förändringar i informanternas uttal efter utlandsvistelsen. Den största skillnaden hos nästan alla informanter är en tydlig förminskning av tvekan och fyllda pauser vid uppläsning. På grund av informanternas tvekande vid uppläsning är det också svårt att analysera satsbetoning eftersom satserna inte alltid förekommer som helheter utan informanterna kan börja om ett ord mitt under satsen även om de bads att börja om hela satsen. Några små intonationsförändringar förekommer i informanternas uttal men det finns inga tydliga satsbetoningar utan varje ord har en liten betoning och rytmen påminner för det mesta om finskans jämna rytm hos alla informanter i båda inspelningar. De obetonade stavelserna är inte heller tydligt reducerade varför skillnaden mellan de betonade och obetonade stavelserna inte är påtaglig. Informanterna betonar inte ens verbpartiklar systematiskt utan det finns mycket vacklan före och efter vistelsen i Sverige.

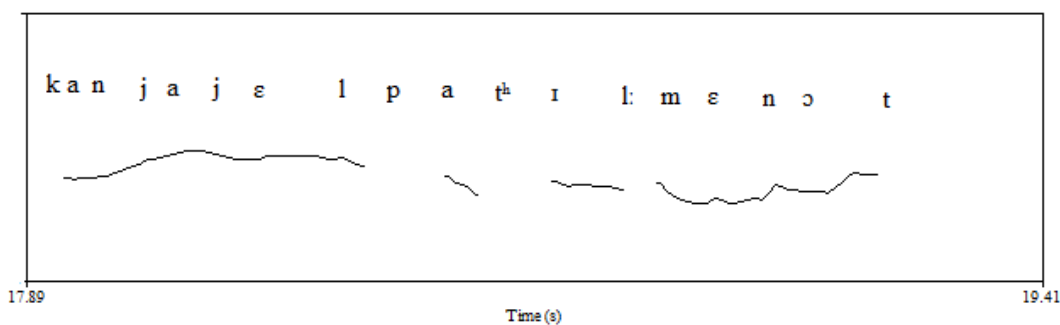
Informant Sv1 har inte helt tillägnat sig rikssvensk betoning trots sitt rikssvenska uttal. Det finns dock liten reduktion i hennes uttal, och hon uttalar t.ex. ordet *är* i regel som [æ:r] före och som [ɛ:] efter utbytet. De obetonade stavelserna är också lite kortare efter utlandsvistelsen men skillnaden är subtil. Informant Sv1 uttalar de betonade stavelserna emellertid lite längre än de obetonade vilket ger uttrycket av satsbetoning även om hon inte betonar t.ex. alla verbpartiklar.

Informant Sv2 har inga avsevärda förändringar i satsbetoning. I hennes uttal finns det ingen tydlig skillnad mellan betonade och obetonade stavelser utan stavelselängder och betoning påminner om finskan. För det mesta betonar hon inga verbpartiklar och t.ex. i satsen *Kan jag hjälpa till med något?* har informant Sv2 en nästan likadan betoning på

varannat ord varför det inte förekommer en svensk satsbetoning i satsen i fråga (se figur 21). I figur 22 presenteras grundtonen av samma sats.

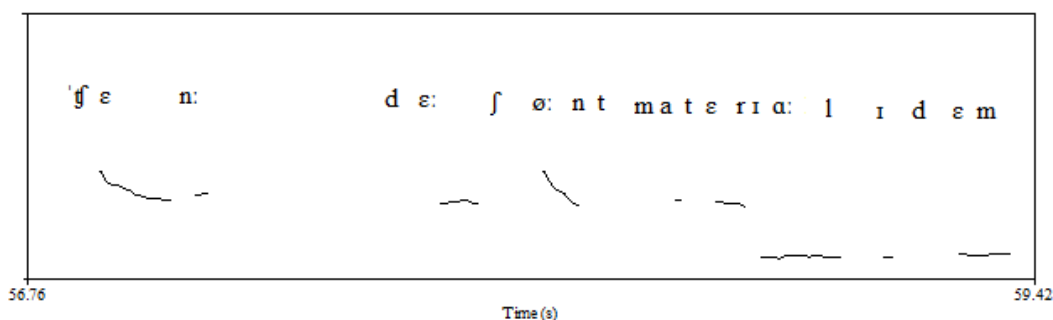
FIGUR 21 Stavelselängder i millisekunder i satsen *Kan jag hjälpa till med något?* Informant Sv2 efter utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 22 Grundton (F0) i satsen *Kan jag hjälpa till med något?* Informant Sv2 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Hos informant Sv3 har satsbetoning blivit rätt oförändrad. Hon tvekar mycket vid uppläsning och har ibland korta pauser mellan ord vilket gör det svårt att analysera satsbetoning i hennes uttal. Informantens betoning påminner om finska för hon betonar nästan varje ord, t.ex. i följande sats (*Känn, det är skönt material i dem.*) betonar hon understrukna stavelser efter utlandsvistelser. I figur 23 kan man se grundtonen av samma sats.

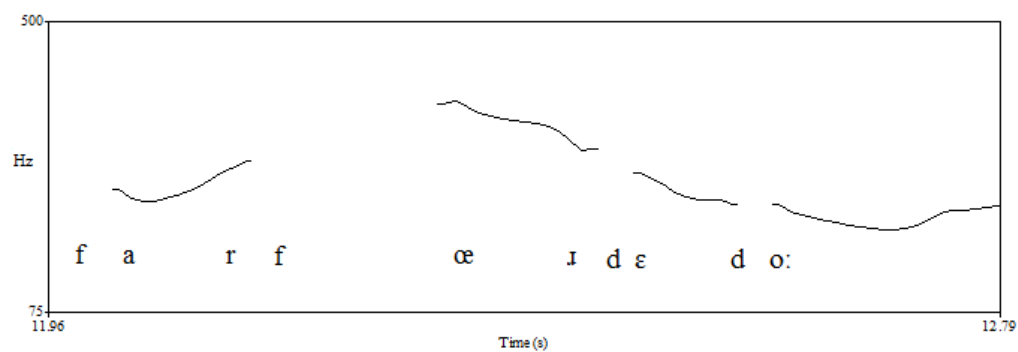
[ˈtʃɛn: dɛ: ʃø:nt matɛrɪa:l i dɛm]

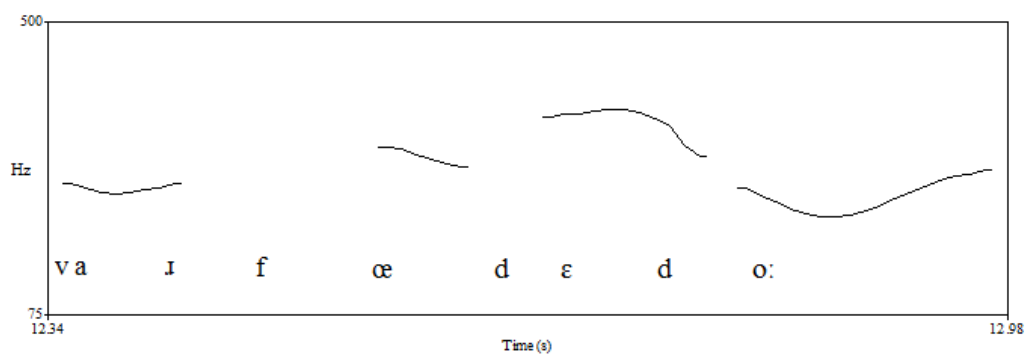
FIGUR 23 Grundton (F0) i satsen *Känn, det är skönt material i dem*. Informant Sv3 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Sv3 betonar stavelser med hjälp av röststyrkan så att de betonade stavelserna uttalas med högre intensitet. Hon använder alltså inte längdförhållanden eller intonation för att uttrycka betoning. Även betoning av verbpartiklar varierar för hon har ibland en liten betoning och en stigande ton på verbpartiklar men i regel är de betonade lika mycket som alla andra ord. Informant Sv3 har tydligt inte tillägnat sig riksvenskans satsbetoning.

Informant Sv4 har däremot avsevärda förändringar beträffande satsbetoning. Hon försöker tydligt att imitera svensk intonation i sitt uttal efter utlandsvistelsen. Hon markerar också betoning med intonation mer än de andra informanterna. Exempelvis i satsen *Varför det då?* har intonationen tydligt förändrats (se figur 24 och 25). Intonationsförändringar kan höras också från korta uttryck som *Nej, tack* och *Ja, tack* där det första ordet med en jämn ton före utlandsvistelsen har fått en stigton. Efter utbytet betonar informant Sv4 oftare också verbpartiklar men trots det har uttalet inte automatiserats. Dessutom har hon lite kortare fonemlängder i alla stavelser efter utlandsvistelsen. Det finns alltså inte så mycket tvekan i hennes tal efter utlandsvistelsen utan talet har blivit tydligt mer flytande även om satsbetoningen inte alltid realiseras såsom hos infödda svensktalande.

FIGUR 24 Grundton (F0) i satsen *Varför det då?* Informant Sv4 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 25 Grundton (F0) i satsen *Varför det då?* Informant Sv4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Sammanfattningsvis har satsbetoningen blivit nästan oförändrad hos informanterna. Bara en informant har tydliga förändringar för hon försöker att imitera rikssvenskans intonation. Hos alla informanter har dock tvekan och pauserna förminskats tydligt efter utlandsvistelsen.

6 EMPIRISK DEL I TYSKA

I detta kapitel redogörs för de undersökta tyska parametrarna i studien och presenteras resultat.

6.1 Vokaliserat /r/

När ljudet /r/ reduceras så starkt att det inte längre är en konsonant utan uttalas som en vokal kallas ljudet vokaliserat /r/ och markeras med [ɐ]. Vokaliserat /r/ är en allofon av konsonanten /r/ och förekommer både som stavelsebildande [ɐ] och som icke-stavelsebildande [r̥]. Stavelsebildande [ɐ] förekommer när det står <er> i slutljud av ordet och också före konsonanter som står i slutljudet, t.ex. i *Kindern* ['kindən]. Icke-stavelsebildande [r̥] förekommer när det står <r> efter en lång vokal före en konsonant (t.ex. i *führte* [fy:ʁtə]), i slutljud efter en lång vokal och i de obetonade prefixen er-, ver- och zer-, samt her- före en konsonant. (Hall m.fl. 1995: 78–79.) Hall m.fl. (1995:121) betonar att det är viktigt att hålla vokalerna [ə] och [ɐ] isär för att undvika missförstånd (t.ex. i orden *Lehre* och *Lehrer*). Vokaliserat /r/ undersöks i denna studie eftersom företeelsen saknas i finskan och kan vålla problem för finstalande även om det inte borde vara svårt att producera ljudet.

6.1.1 Stavelsebildande [ɐ]

Stavelsebildande [ɐ] undersöks i slutljud och vid morfemgränsen. I orden *Hannover*, *Zimmer*, *lieber*, *Kinder*, *Wetter* och *wichtiger* finns [ɐ] i slutljud och i ordet *Eltern* i slutljud före konsonant. Stavelsebildande [ɐ] vid morfemgränsen undersöks däremot i ordet *Wiedersehen*, som förekommer två gånger i materialet, samt i orden *Winterschuhe* och *unterhalten*. Orden har valts på det sättet att ljuden som står före [ɐ] är så mångsidiga som möjligt med undantag av orden där [ɐ] är vid morfemgränsen eftersom det bara finns fyra ord i materialet där ljudet finns vid morfemgränsen.

Alla informanter har till största delen inget /r/ i uttalet i slutljud eller vid morfemgränser utan konsonanten har vokaliserats. Vokalkvaliteten varierar dock mycket hos alla in-

formanter med undantag av en informant (Ty1) hade en hög utgångsnivå före denna studie. Alla andra informanter har oftast ersatt [ɐ] i slutljud med [æ] eller [ɛɐ]. Med andra ord har informanterna alltså inte alltid vokaliserat kombinationen <er> utan bara bokstaven <r>. Vid morfemgränsen använder dessa informanter oftast [ɛ], [ə] eller [æ] i stället för [ɐ]. Två av informanterna (Ty3, Ty4) har nästan aldrig [ɐ] i sitt uttal vare sig före eller efter utlandsvistelsen. I tabell 10 och tabell 11 redogörs för om informanterna uttalar stavelsebildande [ɐ] (+) eller inte (-).

Tabell 10 Stavelsebildande [ɐ] i slutljud hos informanterna.

före/ efter	Hannover		Zimmer		lieber		Kinder		Wetter		wichtiger		Eltern	
	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e
Ty1	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ty2	-	+	-	+	+	+	+	+	-	+	-	-	-	+
Ty3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ty4	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-

Tabell 11 Stavelsebildande [ɐ] vid morfemgränsen hos informanterna.

före/ efter	Widerssehen		Wiedersehen		Winterschuhe		unterhalten	
	f	e	f	e	f	e	f	e
Ty1	+	+	+	+	+	+	+	+
Ty2	-	-	-	-	-	-	-	+
Ty3	-	-	-	-	-	-	-	-
Ty4	-	?	-	-	-	-	-	-

Informant Ty1 har ljudet [ɐ] i alla ord med undantag av ordet *Hannover* som hon uttalar som [ha'novɛa] före och som [ha'novɛ] efter utbytet. Det finns inga problem i [ɐ] före konsonant, och informant Ty1 kan uttala ett stavelsebildande [ɐ] också vid morfemgränsen. Uttalet är långt automatiserat redan innan utlandsvistelsen och det finns inga avsevärda förändringar.

Informant Ty2 uttalar för det mesta inget stavelsebildande [ɐ] före utbytet. Hennes uttal har emellertid tydligt förändrats under utlandsvistelsen när man betraktar [ɐ] i slutljud. Hon har [ɐ] i två ord i båda inspelningar och hon har övergått till [ɐ] i fyra ord. Före utbytet har informant Ty2 ofta <e> med i uttalet såsom t.ex. i ordet *Hannover* som hon

uttalar som [ha'no:vɛɐ̯] men som förändras till [ha'no:fɛ]. Vid morfemgränsen uttalar informant Ty2 inget klart [ɐ̯] utan vokalkvaliteten varierar. I ett ord finns det även ett svagt /r/ före utbytet. Uttalet förändras bara i ordet *unterhalten* i vilken kombinationen <er> uttalas först som [ɛɐ̯] men förändras till [ɐ̯] efter utlandsvistelsen.

Informant Ty3 har inga tydliga /r/-ljud i sitt uttal beträffande kombinationen <er> men hon har inget stavelsebildande [ɐ̯] heller. Hon har alltså ett vokaliserat uttal men den förekommande vokalen är närmare det finska [æ] i slutljuden medan hon har mestadels ett tydligt [ɛ] vid morfemgränsen. Hon uttalar t.ex. ordet *Wiedersehen* såsom ['vi:dɛzɛ:n]. Uttalet av informant Ty3 har således inte förändrats mot [ɐ̯] under utlandsvistelsen.

Informant Ty4 har inte heller något /r/-ljud i sitt uttal men vokalkvaliteten i orden varierar mycket. I slutljud har hon för det mesta ljudet som liknar det finska [æ] som inte finns i tyskan. Bara i ett ord finns ett tydligt [ɐ̯] i båda inspelningar. Vid morfemgränsen påminner vokalen mer om [ə] och ett helt tydligt [ɐ̯] förekommer inte. I ordet *Wiedersehen* knastrar slutet av ordet litet och vokalkvaliteten förblir oklar. Uttalet av informant Ty4 har alltså inte förändrats under utbytet.

Utlandsstudierna har tydligt påverkat uttalet av en informant. Tre av informanterna har däremot rätt oförändrat uttal. Två av dem uttalar inget stavelsebildande [ɐ̯] medan en informant har ett mycket automatiserat uttal.

6.1.2 Icke-stavelsebildande [ɐ̯]

I studien undersöks icke-stavelsebildande [ɐ̯] i slutljud efter en lång vokal och efter en lång vokal före en konsonant. Dessutom finns det orden där ljudet [ɐ̯] finns i ett obetonat affix *vor-* och i ett obetonat prefix *ver-*. Orden *sehr*, *hier*, *Uhr*, *Bier*, *Tresor* har [ɐ̯] i slutljud efter en lång vokal och i orden *fährt*, *Ursache* och *Erdgeschoss* finns det efter en lång vokal före konsonant. Orden med de obetonade prefixen är *vorbei* och *verstehe*.

Till största delen uttalar informanterna inget konsonantiskt /r/ i de undersökta orden. En informant (Ty1) har alltid vokaliserat /r/ och för det mesta är ljudet ett tydligt [ɐ̯], medan de andra informanterna har ljudet /r/ kvar i några ord. De andra informanterna har också

mer vacklan i vokalkvaliteten. De har oftast ersatt [ɐ] med [æ] eller /r/ har bara fallit bort. Bara en informant (Ty2) har tydliga förändringar beträffande [ɐ] medan de två andra informanter (Ty3, Ty4) bibehåller sitt uttal nästan oförändrat. I tabell 12 presenteras alla undersökta ord beträffande icke-stavelsebildande [ɐ] med undantag av orden *vorbei* och *verstehe*.

Tabell 12 Icke-stavelsebildande [ɐ] efter en lång vokal och efter en lång vokal före konsonant hos informanterna.

före/ efter	sehr		hier		Uhr		Bier		Tresor		fährt		Ursache		Erd- geschoss	
	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e
Ty1	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ty2	+	+	-	-	+	-	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+
Ty3	-	-	-	-	+	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	-
Ty4	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	-	-

Informant Ty1 har nästan automatiserat uttal beträffande icke-stavelsebildande [ɐ]. I slutljud efter en lång vokal har hon stavelsebildande [ɐ] med undantag av ett ord där vokalkvaliteten är annorlunda. Beträffande [ɐ] efter en lång vokal före en konsonant uttalar informant Ty1 ljudet [ɐ] i varje ord. I orden där [ɐ] finns i de obetonade prefixen (*vorbei*, *verstehe*) har ljudet /r/ bara fallit bort. Det finns inga förändringar pga. utbytet.

Informant Ty2 har mycket vacklan i sitt uttal. Ett tydligt /r/ finns bara i ordet *hier* i båda inspelningar. Annars är uttalet vokaliserat och bara vokalkvaliteten varierar i de andra ord där /r/ förekommer i slutljud efter en lång vokal. Uttalet har förändrats i två ord varav det andra bort från [ɐ]. Efter en lång vokal före en konsonant har informant Ty2 ett tydligt [ɐ] i varje ord efter utlandsvistelsen. Före utbytet saknas [ɐ] bara i ett ord där ljudet liknar det finska [æ]. I de obetonade prefixen faller /r/ bort med undantag av *vorbei* före utbytet där [ɐ] finns.

I slutljud efter en lång vokal uttalar informant Ty3 icke-stavelsebildande [ɐ] i två ord och i två ord finns ljudet /r/ kvar som en svag approximant i båda inspelningar. Uttalet förändras bara i ett ord och bort från [ɐ] till en [æ]-liknande vokal. I orden där /r/ förekommer efter en lång vokal före konsonant har informant Ty3 inget /r/ kvar men voka-

len påminner om [æ] i stället av [ɐ] med undantag av ett ord. I prefixen har /r/ fallit helt bort med undantag av ordet *verstehe* där /r/ finns kvar efter utbytet.

Informant Ty4 har [ɐ] bara i fyra ord. Annars uttalar hon antingen /r/ eller en annan vokal. I prefixen har /r/-ljudet fallit helt bort. När det är fråga om orden där ljudet [ɐ] förekommer efter en lång vokal före en konsonant har informanten för det mesta vokalen som liknar mer [æ]. Det finns inga förändringar i informantens uttal.

Sammanfattningsvis är förändringarna beträffande icke-stavelsebildande [ɐ] ringa och de förekommer bara hos en informant. De andra informanterna har inga förändringar mot [ɐ] på grund av utlandsstudierna.

6.2 Sibilanten /ʃ/ före /p/ och /t/

I tyskan kan sibilanten /ʃ/ förekomma i alla positioner, dvs. i början av ordet, inuti ordet eller i slutljud (Hall m.fl. 1995: 57; Rausch & Rausch 1991: 374). Ljudet bildas längre bak i munnen än /s/ eller /z/ och är alltså en tonlös fortisfrikativa (Hall m.fl. 1995: 56). I denna undersökning kommer jag att koncentrera mig bara på förekomsten av detta ljud före <p> och <t> i början av ord och vid morfemgränsen eftersom det kan vålla problem för finsktalande på grund av ortografen. I finskan motsvarar bokstaven <s> bara ett enda ljud /s/ så det finns möjligheter till ortografisk transfer (se kapitel 2.3.2).

I materialet finns 11 ord med /ʃ/ antingen före /p/ eller /t/ varav 6 förekommer i början av ordet och 5 vid morfemgränsen. För att få en omfattande bild av förekomsten undersöks alla förekommande ord. Orden som har <sp> i början är *Speisekarte*, *Speisesaal* och *sprechen* medan orden med <st> i början är *Stadtmitte*, *Stock* och *Städte*. I orden *Frühstück* (4 stycken) och *verstehe* finns kombinationen <st> vid morfemgränsen. Det finns inga ord i materialet som har <sp> vid morfemgränsen så undersöks detta fall inte i denna studie.

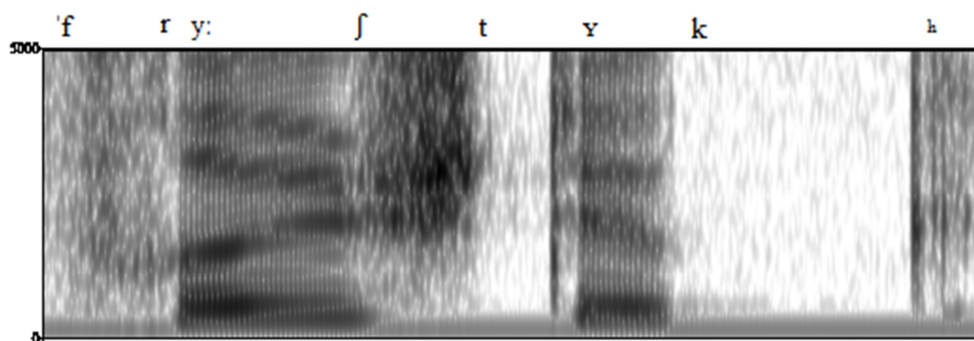
Sibilanten /ʃ/ i <sp> och <st> i början av ordet vållar inga problem för informanterna och uttalet är automatiserat redan före utlandsvistelsen. Bara en informant (Ty2) uttalar inget /ʃ/ i ordet *Speisesaal* före utbytet men det är det enda undantaget. Det finns emel-

lertid några kvalitativa förändringar i /ʃ/ som inte är avsevärda. Vid morfemgränsen förekommer mer variation bland informanterna. Tre informanter (Ty1, Ty2, Ty4) har inga svårigheter att producera /ʃ/ medan en informant (Ty3) har /ʃ/ bara före utbytet. Annars har informanten uttalat /s/ i alla ord med undantag av ordet *verstehe* där /ʃ/ finns också efter utlandsvistelsen. Hon har alltså en tendens bort från sibilanten /ʃ/. Dessutom finns det förändringar också i klusilen /t/ hos tre informanter (Ty1, Ty2, Ty4) mellan inspelningarna. Alla undersökta ord vid morfemgränsen presenteras i tabell 13.

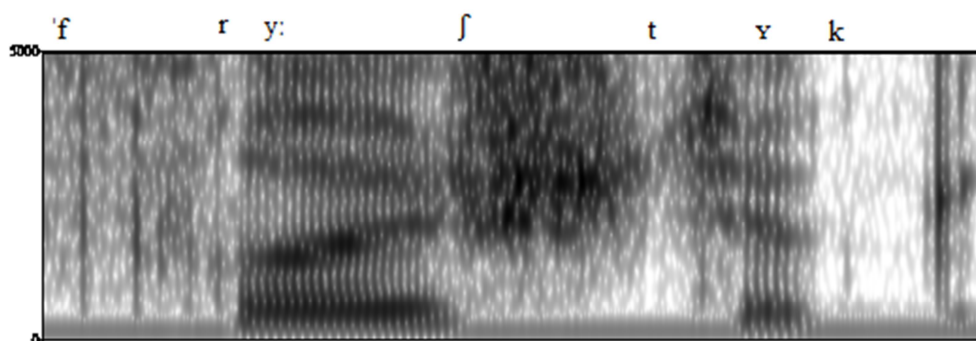
Tabell 13 /ʃ/ före <t> vid morfemgränsen hos informanterna.

före/ efter	Frühstück		Frühstück		Frühstück		Frühstück		verstehe	
	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e
Ty1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ty2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ty3	+	-	-	-	+	-	+	-	+	+
Ty4	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Informant Ty1 uttalar utan undantag ljudet /ʃ/ före /t/ och /p/ och uttalet är automatiserat redan före utbytet. Bara kvaliteten i ljudet /t/ har förändrats i tre ord som har /ʃ/ vid morfemgränsen. Ocklusionsfasen av /t/ i orden i fråga är inte fullständig utan luften slipper strömma i ansatsröret (se figur 27). Företeelsen förekommer inte i informantens uttal före utlandsvistelsen (se Figur 26).

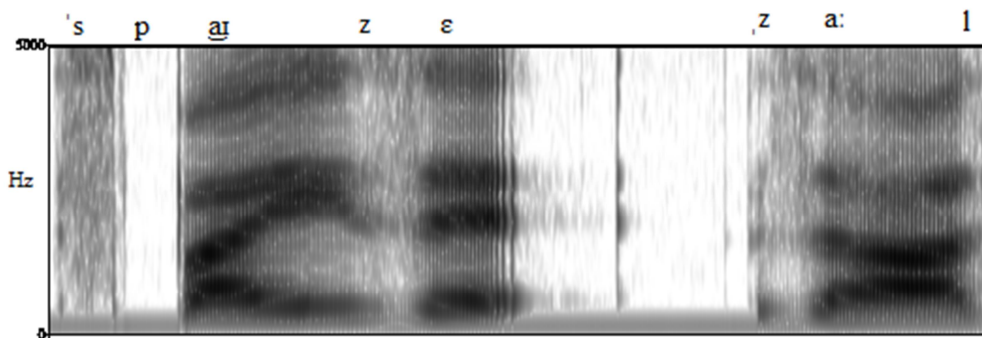

FIGUR 26 Spektrogram av ordet *Frühstück*. Informant Ty1 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 27 Spektragram av ordet *Frühstück*. Informant Ty1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Ty2 uttalar frikativan /ʃ/ i kombinationen <sp> och <st>. Uttalet är således nästan automatiserat redan före utbytet. Bara vid uttalet av ordet *Speisesaal* har hon ett /s/-ljud i stället för /ʃ/ före utbytet (se figur 28). När det är fråga om kombination <st> vid morfemgränsen har informant Ty2, såsom informant Ty1, vacklan i uttalet av klusilen /t/, dvs. ocklusionen i /t/ finns inte utan luften strömmar fritt i ansatsröret. Till skillnad från informant Ty1 har informant Ty2 denna företeelse i sitt uttal redan före utbytet men inte i samma ord som efter det. Förekomsten av detta fenomen beror alltså inte på utlandsvistelsen hos informant Ty2.

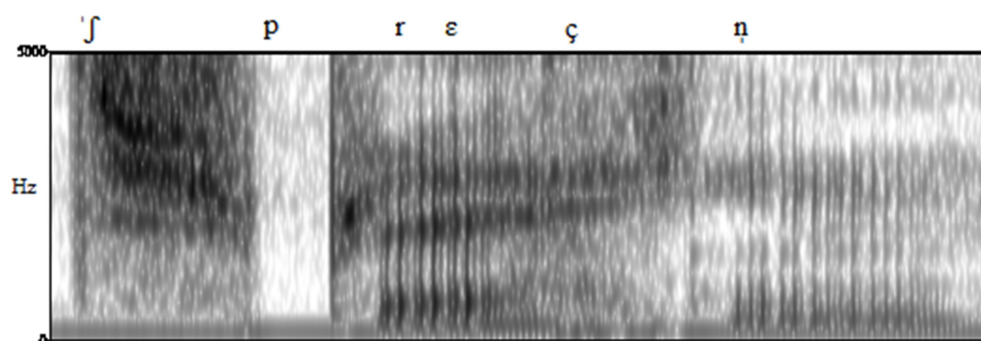

FIGUR 28 Spektragram av ordet *Speisesaal*. Informant Ty2 före utlandsvistelsen. (Praat)

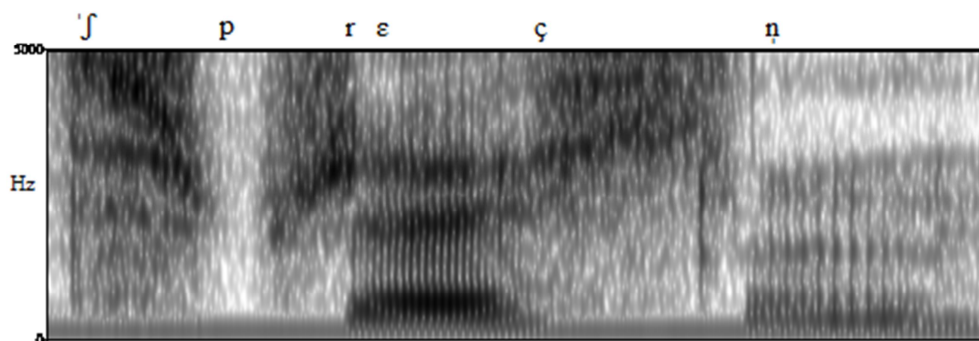
Informant Ty3 har däremot mer vacklan i sitt uttal av /ʃ/ före <p> och <t>. I början av orden uttalar hon ljudet /ʃ/ utan svårigheter. Vid morfemgränsen har informant Ty3 näs-

tan utan undantag inget /ʃ/-ljud efter utlandsvistelsen. Förändringarna under utlandsvistelsen har således en tendens bort från ljudet /ʃ/ hos denna informant.

Informant Ty4 har inga svårigheter att producera /ʃ/ före <t> och <p> i början av ordet. I två ord finns förändringar beträffande ljuden /p/ och /t/. I ordet *sprechen* har informant Ty4 ingen tydlig avspärning av ansatsröret, dvs. ocklusion, mellan /ʃ/ och /p/ efter utlandsvistelsen (jfr figur 29 och 30). Informant Ty4 har tydligt mer problem att uttala /ʃ/ före <t> vid morfengränsen. I dessa ord är ljudet mycket kortare och svagare än /ʃ/ i början av orden.

FIGUR 29 Spektrogram av ordet *sprechen*. Informant Ty4 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 30 Spektrogram av ordet *sprechen*. Informant Ty4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Uttalet av /f/ i <sp> och <st> i början av ordet är automatiserat hos alla informanter. Vid morfemgränsen har en informant övergått bort från /f/ medan de andra uttalar tydligt ett /f/ före <t> i varje ord. Det finns således inga stora förändringar pga. utlandsvistelsen.

6.3 Aspiration

Såsom i svenskan finns aspiration också i tyskan. Aspiration betyder alltså att explosionsfasen av de tonlösa klusilerna /p/, /t/ och /k/ är så stark att den åstadkommer en hörbar pust (Hall m.fl. 1995:43). I tyskan finns aspiration också i andra positioner än i början av ordet. Aspiration i tyska är emellertid inte alltid lika stark. I början av ord före en betonad vokal är aspirationen stark eller mycket stark liksom i början av ord före sonoranter /n/, /l/ och /r/ och i avledningsändelsen *-keit*. Aspirationen är svagare men existerar också före vokaler i obetonade stavelser och i slutljud före en paus. (Hall m.fl. 1995: 44.)

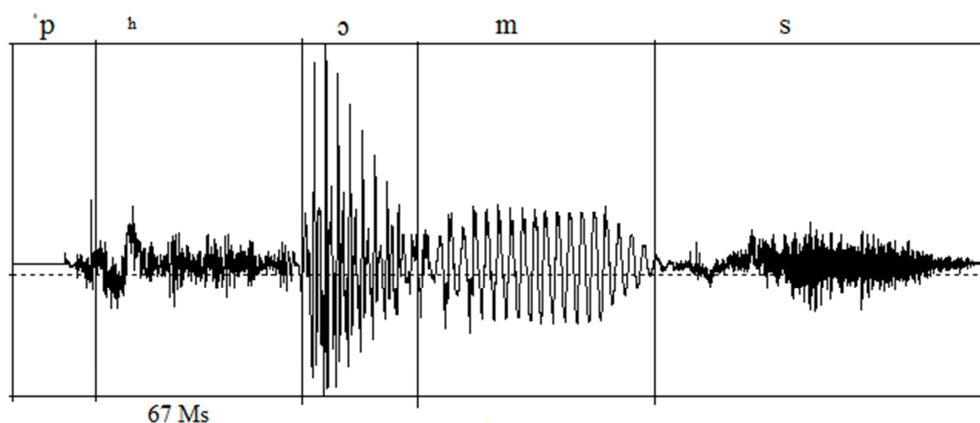
För att avgränsa studien undersöker jag i denna avhandling aspiration bara i början av ordet eftersom den är starkast och därför lättast att höra. I undersökningen av aspiration används också akustiska hjälpmedel vid sidan om den auditiva metoden. Orden har valts så att det finns tre ord av varje klusil och att såväl klusiler före vokaler som före sonoranter blir representerade i studien. Det finns det bara tre ord som har /p/ i början, *Pommes*, *pro* och *Prüfung*. De andra ord som undersöks är *Trinken*, *Tiere*, *tanzen*, *Kirche*, *kein* och *knacken*. Orden analyseras auditivt med hjälp av hörlurarna och akustiska mätningar.

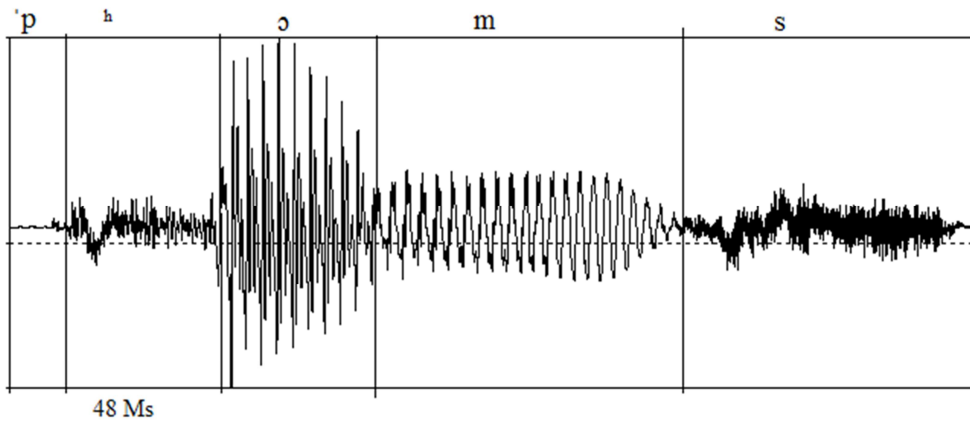
Aspirationen är nästan automatiserad hos varje informant redan före utlandsvistelsen. Det finns bara några förändringar i uttalet mellan inspelningarna. Två informanter (Ty1, Ty3) har aspiration i alla ord efter utlandsvistelsen och i sju av nio ord före den. Dessa informanter har alltså en tendens mot aspirerat uttal efter utbytet medan de andra informanterna (Ty2, Ty4) har mer vacklan i sitt uttal. Bara hos en informant (Ty2) finns ord som inte alls har aspirerats. Gemensamt för dessa två ord är att klusilen /p/ förekommer i båda ord före sonoranten /r/. I tabell 14 redogörs för alla undersökta ord. Svagt aspirerade klusiler är också markerade med ett +-tecken i tabellen. Dessutom finns det ett frågetecken som betecknar att ordet inte har sagts rätt utan det har blivit ett annat ord.

Tabell 14 Aspiration hos informanterna.

före/ efter	Pommes		pro		Prüfung		Trinken		Tiere		tanzen		Kirche		kein		knack-en	
	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e
Ty1	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+
Ty2	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-
Ty3	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+
Ty4	-	+	?	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	-

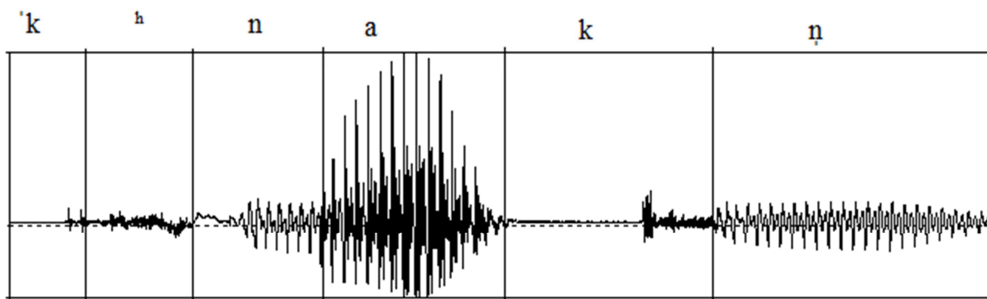
Informant Ty1 har aspiration nästan utan undantag i de undersökta orden. Bara i två ord förekommer aspiration först efter utlandsvistelsen och den är rätt svag. Annars har det inte hänt några avsevärda förändringar i informantens uttal. Det finns emellertid en tendens att aspirationen blir svagare efter utlandsvistelsen. Denna företeelse förekommer i alla undersökta ord med undantag av tre ord (jfr figur 31 och 32). Uttalet av aspiration är emellertid nästan helt automatiserat hos informant Ty1.

FIGUR 31 Aspiration i ordet *Pommes*. Informant Ty1 före utlandsvistelsen. (Praat)

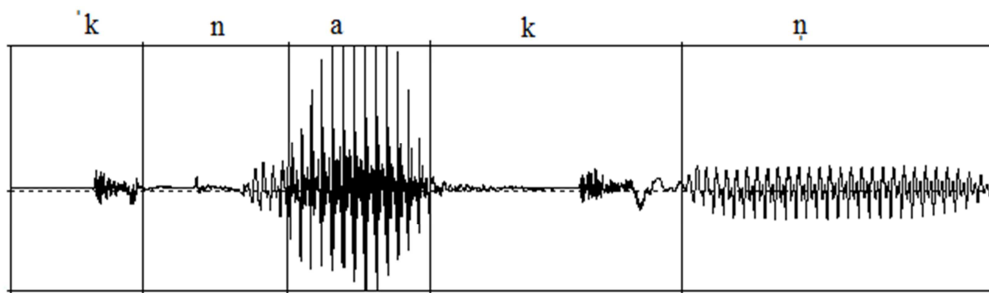
FIGUR 32 Aspiration i ordet *Pommes*. Informant Ty1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Ty2 har till största delen aspirerat klusilerna. Bara i två ord saknas aspirationen helt. Uttalet har däremot förändrats bara i två ord. I det ena förekommer aspirationen först efter utbytet medan i det andra försvinner den (jfr figur 33 och 34). Detta beror på att informant Ty2 bildar en ocklusion för nasalen innan releasen i klusilen så att luften kommer ut genom näsan i stället för munnen. Denna företeelse kallas *nasal release* och den förekommer normalt vid stavelse- och ordgränser i tyskan när homorgana eller icke-homorgana klusiler och nasaler förekommer efter varandra (Hall m.fl. 1995: 45). I detta fall har informant Ty2 emellertid en nasal explosion i början av ordet.

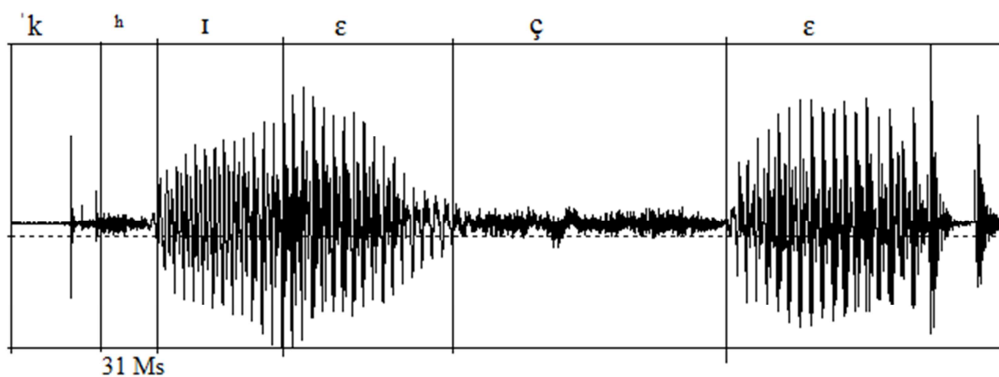
FIGUR 33 Oscillogram av ordet *knacken*. Informant Ty2 före utlandsvistelsen. (Praat)

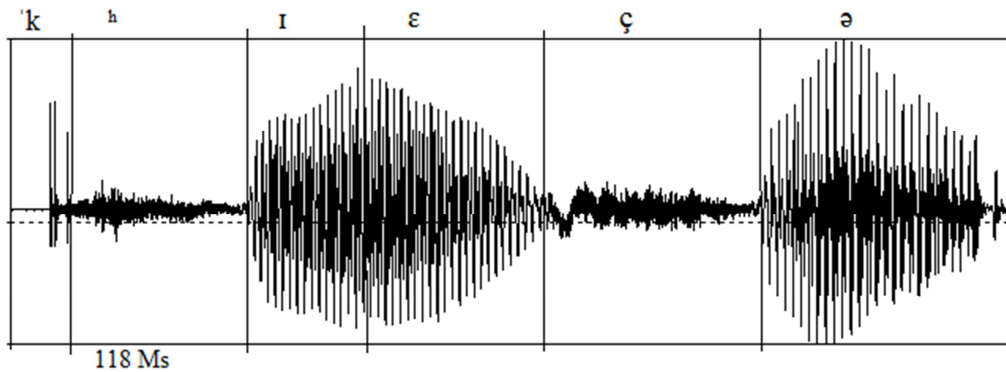

FIGUR 34 Oscillogram av ordet *knacken*. Informant Ty2 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Å sin sida uttalar informant Ty3 de undersökta orden för det mesta aspirerade. Det finns bara två förändringar som är båda mot aspirationen. T.ex. i ordet *Kirche* är skillnaden mycket tydlig (jfr figur 35 och 36). I ordet *knacken* har informant Ty3 däremot en likadan okklusion av nasalen /n/ före utlandsvistelsen som informant Ty2 i samma ord. Av denna anledning finns aspirationen först efter utbytet i detta ord. Informant Ty3 har emellertid nästan automatiserat uttal.

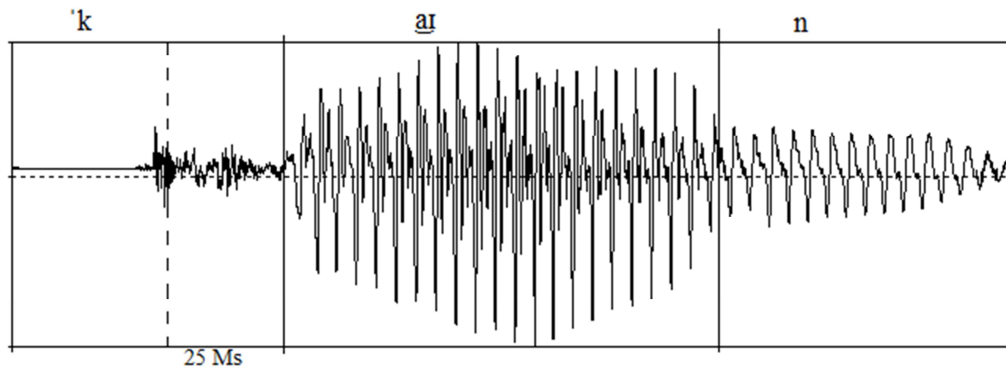

FIGUR 35 Oscillogram av ordet *Kirche*. Informant Ty3 före utlandsvistelsen. (Praat)

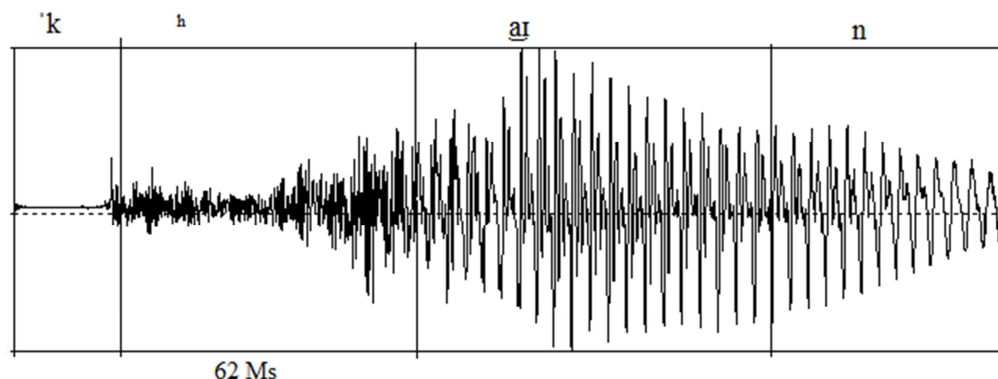

FIGUR 36 Uttalet av ordet *Kirche*. Informant Ty3 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Ty4 har mer variation i sitt uttal än de andra informanterna. Det finns tydliga förändringar i fyra ord. I två ord förekommer aspirationen först efter utlandsvistelsen och t.ex. i ordet *kein* är aspirationen mycket tydlig (jfr figur 37 och 38). I två ord försvinner aspirationen däremot efter utbytet. Även informant Ty4 har en likartad ocklusion före nasalen i *knacken* som Ty2 och Ty3. Dessutom uttalar hon ordet *pro* såsom [p^ho:ɪ] före utbytet varför orden i inspelningarna kan inte helt jämföras med varandra.

FIGUR 37 Oscillogram av ordet *kein*. Informant Ty4 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 38 Oscillogram av ordet *kein*. Informant Ty4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Det finns ganska få förändringar hos informanterna beträffande aspiration. För det mesta är de förekommande förändringarna emellertid mot aspirerade klusiler. Aspirationen verkar vara nästan automatiserat i uttalet av alla informanter efter utbytet.

6.4 Stavelsebildande nasal [ŋ]

Stavelsebildande nasal i tyskan innebär en företeelse där obetonat [ə] före /n/ blir så svagtonigt att det faller bort och stavelsen bildas kring nasalen, dvs. /n/ i detta fall. I transkription används [,] under nasalen, nämligen [ŋ]. Samma företeelse kan förekomma också vid nasalen /m/ och lateralen /l/. (Hall m.fl. 1995: 71-72, 74.) I denna studie undersöks bara nasalen [ŋ] för att avgränsa studien och eftersom bokstavkombinationen <en> förekommer oftast i materialet. Företeelsen undersöks i studien eftersom den inte finns i finskan och den är en väsentlig del av flytande tal i tyskan. Stavelsebildande [ŋ] används i tal när <en> förekommer efter alveolara klusiler /t/ eller /d/ och efter frikativor, frikativsammansättningar och affrikator. Förekommer bokstavkombinationen <en> efter bilabiala klusiler /p/ eller /b/ kan [ŋ] assimileras till [ɱ] och efter velara klusiler /k/ eller /g/ till [ŋ̟]. (Hall m.fl. 1995: 72; Rausch & Rausch 1991: 118.)

För att undersöka företeelsen hos informanterna valdes ut 27 ord med ändelsen <en>. I urvalet av orden beaktades att så många fall som möjligt skulle representeras i studien, dvs. fallen där <en> förekommer efter olika konsonanter. Orden som representerar /t/

och /d/ är *guten, möchten, kosten, Minuten, besten, dritten, unterhalten, finden* (3 stycken), *Händen* och *jeden*. Orden där <en> förekommer efter frikativor och affrikator är *helfen, inbegriffen, sprechen, Essen, Pflanzen* och *tanzen*. Orden med /k/ och /g/ är *knacken, linken, Trinken, entschuldigen* och *dreckigen*. Eftersom det inte finns orden med klusilen /p/ i materialet undersöks bara orden där <en> förekommer efter bilabialen /b/, nämligen i orden *haben* (3 st.), *siebenundvierzig* och *sieben*.

En informant (Ty4) har tydligt automatiserat uttal beträffande [ŋ]. Hon uttalar ljudet i alla ord förutom ett ord. Andra informanter har mer vacklan i uttalet. En informant (Ty1) har ett automatiserat uttal av [ŋ] i alla andra positioner utom efter den alveolara klusilen /d/. Det finns dock små förändringar mot stavelsebildande [ŋ] också i denna position efter utbytet. Två informanter (Ty2, Ty3) har däremot variation i alla positioner. Den ena (Ty2) har tydliga förändringar mot [ŋ] på grund av utlandsvistelsen i alla andra positioner utom efter den alveolara klusilen /d/ och de velara klusilerna. Den andra (Ty3) har å sin sida inga avsevärda förändringar i uttalet beträffande [ŋ]. De tydligaste förändringarna förekommer emellertid efter /k/ och /g/. Uttalet av stavelsebildande [ŋ] är emellertid inte automatiserat hos denna informant. Stavelsebildande nasal [ŋ] verkar allmänt vara mest problematisk efter den alveolara klusilen /d/ medan den tycks vara lättast efter den alveolara klusilen /t/. I tabeller 15 och 16 presenteras alla undersökta ord med undantag av de ord som har [ŋ] efter en frikativa eller en affrikata.

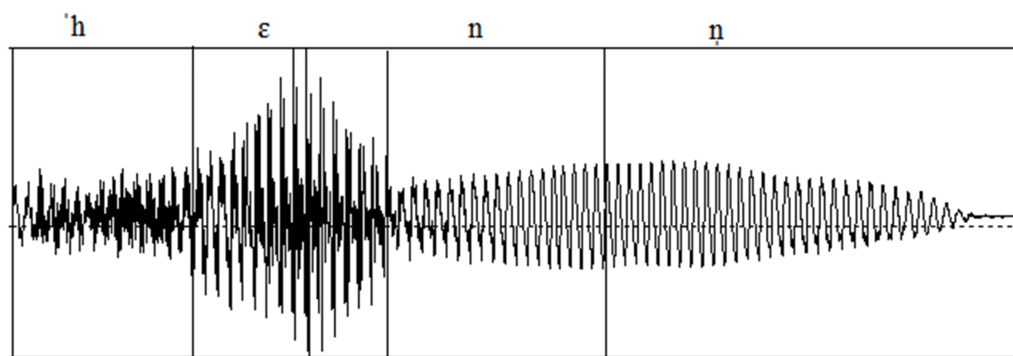
Tabell 15 [ŋ] efter alveolara klusiler /d/ och /t/.

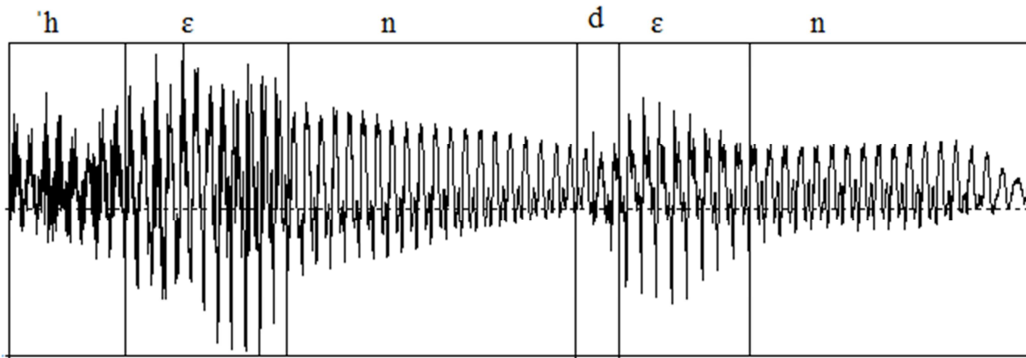
	Ty1		Ty2		Ty3		Ty4	
	f	e	f	e	f	e	f	e
finden	-	-	-	-	-	-	+	+
finden	-	+	-	-	-	-	+	+
finden	-	+	-	-	+	+	+	+
Händen	+	-	-	+	-	-	+	+
jeden	+	+	-	+	-	+	+	+
guten	+	+	-	-	+	+	+	+
möchten	-	-	-	+	-	-	+	+
kosten	+	+	-	+	+	+	+	+
Minuten	+	+	-	+	-	+	+	+
besten	+	+	+	+	+	+	+	+
dritten	+	+	-	+	+	+	+	+
unterhalten	+	+	-	+	-	+	+	+

Tabell 16 [ŋ] efter velara klusiler /g/ och /k/ och efter /b/.

	Ty1		Ty2		Ty3		Ty4	
	f	e	f	e	f	e	f	e
före/ efter								
entschuldigen	-	-	-	-	-	-	-	-
dreckigen	-	+	-	-	-	+	+	+
knacken	-	+	+	+	+	+	+	+
linken	+	-	-	+	-	+	+	+
Trinken	+	+	-	-	-	+	+	+
haben	-	+	-	-	+	+	+	+
haben	+	+	-	+	-	+	+	+
haben	-	+	-	+	-	+	+	+
sieben	-	+	?	+	-	+	+	+
47	-	-	-	-	-	+	+	+

Informant Ty1 har ett mycket automatiserat uttal beträffande stavelsebildande [ŋ] efter den alveolara klusilen /t/. Bara ordet *möchten* saknar [ŋ]. Informant Ty1 har mer variation efter den alveolara klusilen /d/. Före utlandsvistelsen finns det [ŋ] bara i två ord medan hon har det i tre ord efter utlandsvistelsen. I ordet *Händen* försvinner ljudet [ŋ] under utlandsvistelsen (se figur 40). Före utbytet finns det däremot inget /d/ kvar i *Händen* utan det har fallit bort (se figur 39). I två andra ord förekommer det stavelsebildande [ŋ] först efter utlandsvistelsen.

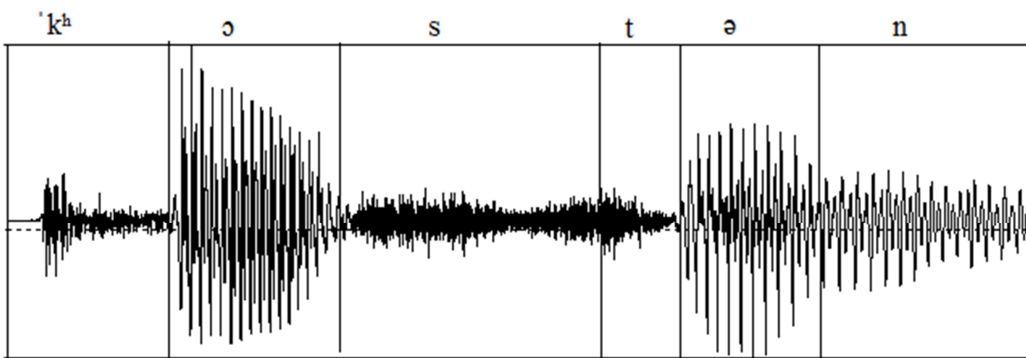
FIGUR 39 Oscillogram av ordet *Händen*. Informant Ty1 före utlandsvistelsen. (Praat)

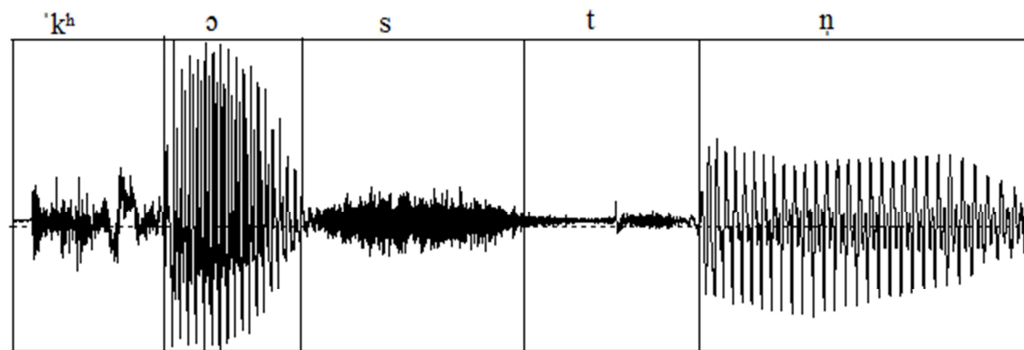
FIGUR 40 Oscillogram av ordet *Händen*. Informant Ty1 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Beträffande orden där [ŋ] förekommer efter /b/ har informant Ty1 tydliga förändringar i uttalet. Före utbytet har hon bara en gång ett stavelsebildande [ŋ] men efter den har hon det redan i fyra av fem ord. I ordet *siebenundvierzig*, där [ŋ] förekommer vid morfemgränsen, har hon ljudet inte ens efter utbytet. Stavelsebildande [ŋ] efter /k/ och /g/ verkar vålla mest problem hos informant Ty1. Hon har stavelsebildande [ŋ] bara i två ord före och i tre ord efter utlandsvistelsen. Förändringarna är emellertid mestadels mot [ŋ].

Informant Ty2 har däremot mycket vacklan i sitt uttal. Före utlandsvistelsen uttalar hon bokstavkombinationen <en> efter /t/ utan [ŋ] med undantag av ordet *besten* där hon har [ŋ] i båda inspelningar medan hon har övergått till [ŋ] efter /t/ i varje ord efter utbytet med undantag av ordet *guten*. Ett exempel på förändringarna kan ses i figurer 41 och 42 beträffande ordet *kosten*.

FIGUR 41 Oscillogram av ordet *kosten*. Informant Ty2 före utlandsvistelsen. (Praat)

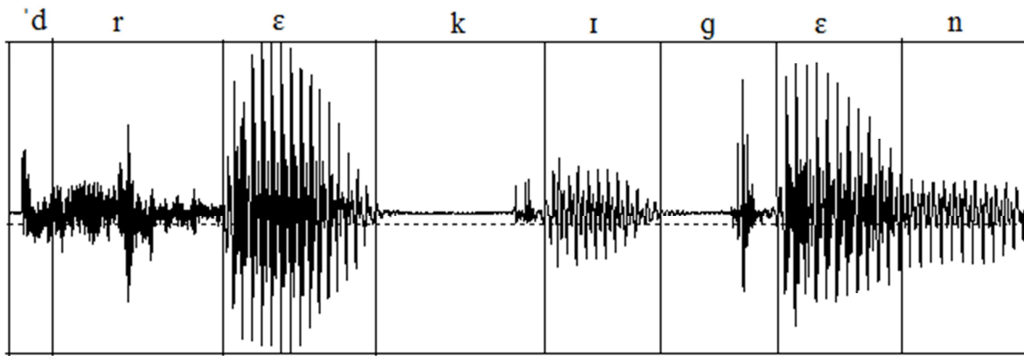

FIGUR 42 Oscillogram av ordet *kosten*. Informant Ty2 efter utlandsvistelsen. (Praat)

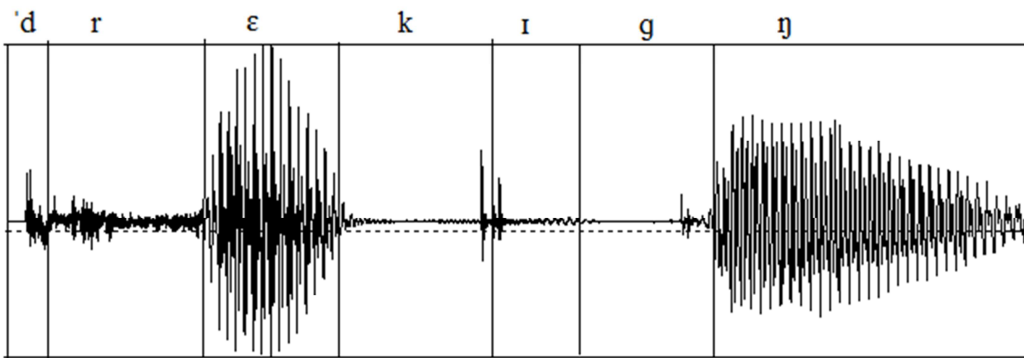
Informant Ty2 har också svårigheter med [ŋ] efter /d/. Det finns inget [ŋ] före utbytet men efter det finns ljudet i två ord. Informant Ty2 uttalar varje fall av ordet *finden* systematiskt utan [ŋ]. Kvaliteten av vokalen i sista stavelsen har emellertid förändrats lite och informant Ty2 har övergått från [ɛ] till ett obetonat [ə]. Hon har förändringar också i [ŋ] efter en frikativa eller en affrikata. Före utbytet finns [ŋ] bara i ett ord efter affrikatan och i ordet *Essen* har nasalen /n/ fallit helt bort men informant Ty2 övergår emellertid till [ŋ] i varje ord med undantag av ordet *helfen*. Beträffande <en> efter /b/ har informant Ty2 ingen stavelsebildande nasal i sitt uttal före utbytet. Dessutom har hon läst *sechs* i stället för *sieben*. Efter utlandsvistelsen har informanten [ŋ] i tre ord. Beträffande <en> efter /k/ och /g/ uttalar informant Ty2 en stavelsebildande nasal bara i ett ord innan utbytet. Efter det uttalar hon [ŋ] i två ord. Trots det finns det en liten tendens att vokalen blir obetonad efter utlandsvistelsen.

Informant Ty3 har en klar tendens mot [ŋ] efter /t/ i sitt uttal. Före utlandsvistelsen uttalar hon [ŋ] i fyra av sju ord och efter i sex av sju ord. Vad beträffar [ŋ] efter /d/ har informant Ty3 inga avsevärda förändringar för uttalet har förändrats bara i ett ord där [ŋ] förekommer först efter utbytet. Uttalet av [ŋ] efter en frikativ eller en affrikata har också blivit oförändrat. Hon uttalar ingen affrikata i ordet *tanzen* vilket kan påverka också uttalet av [ŋ]. När <en> förekommer efter /b/ har informant Ty3 tydliga förändringar i uttalet. Hon har en stavelsebildande nasal bara i ett ord före utbytet men hon har övergått till den i varje ord. I två ord är ljudet ett tydligt [ɱ]. Samma tendens finns också efter /k/ och /g/. Före utlandsvistelsen uttalar informant Ty3 en stavelsebildande nasal

bara i ett ord medan detta är fall i fyra av fem ord därefter. Ett exempel av skillnaden mellan inspelningarna kan ses i figurer 43 och 44.

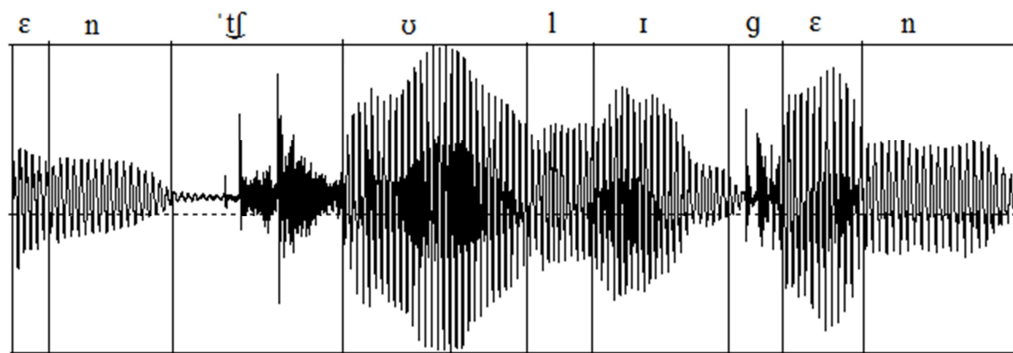
FIGUR 43 Oscillogram av ordet *dreckigen*. Informant Ty3 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 44 Oscillogram av ordet *dreckigen*. Informant Ty3 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Informant Ty4 har ett mycket automatiserat uttal av stavelsebildande [ŋ] redan före utlandsvistelsen och det finns inga förändringar i sitt uttal. I de få gånger som hon inte har ett stavelsebildande [ŋ] har hon uttalat på samma sätt både före och efter utlandsvistelsen. Informant Ty4 har också tydligt assimilerat [ŋ] efter den bilabiala klusilen /b/ och hon uttalar i dessa fall ett tydligt [m̥]. Också i fall där [ŋ] blir [ŋ] genom assimilation har informant Ty4 inga tydliga problem även om hon inte har en stavelsebildande nasal i ordet *entschuldigen* vare sig före eller efter utbytet (se figur 45).

FIGUR 45 Oscillogram av ordet *entschuldigen*. Informant Ty4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Sammanfattningsvis har en informant helt automatiserat uttal redan före utbytet. Dessutom finns det en klar tendens mot stavelsebildande [ŋ] hos andra informanter beträffande nästan alla positioner där <en> förekommer. Stavelsebildande [ŋ] verkar vara svårast att producera efter /d/.

6.5 Ljudet /x/

Ljudet /x/ är ett tyskt fonem som har två allofoner som avviker från varandra i artikulationsstället även om de båda är tonlösa fortisfrikativor. Den ena allofonen är det s.k. ich-ljudet [ç] och den andra det s.k. ach-ljudet [x]. Ljudet [ç] är en palatal frikativa och [x] en velar frikativa. Dessa allofoner förekommer aldrig i samma positioner utan det beror på den fonetiska omgivningen vilkendera allofonen som uppträder i någon position. Företeelsen kallas *komplementär distribution* och innebär att dessa allofoner inte ensam har en betydelseskiljande funktion mellan ord. Ljudet [ç] skrivs med <ch> eller <g> i ändelsen *-ig* och kan förekomma i alla positioner av ordet efter främre vokaler och sonoranter samt i diminutivändelsen *-chen*. Ljudet [x] förekommer däremot bara inne i ord eller i slutljud efter bakre vokaler. (Hall m.fl. 1995: 59–61.) I följande kapitel behandlas analys av båda allofoner separat.

6.5.1 Det s.k. ich-ljudet [ç]

För att undersöka ljudet [ç] utvaldes 11 ord från materialet som representerar så många olika fonetiska omgivningar som möjligt. Orden är *Richtung*, *sprechen*, *rechts*, *Nächte*,

möchten, welche, Kirche, durchqueren, lustig, Mädchen och *bisschen*. Alla informanter kan ljudet i fråga och uttalet har blivit rätt oförändrat hos dem. En informant (Ty1) har inga förändringar i sitt uttal beträffande [ç] men denna informant har inte ett [ç] i tre ord vare sig före eller efter utlandsvistelsen. De andra informanterna har förändringar antingen i ett ord eller i två ord. Det finns emellertid en tydlig tendens hos tre informanter att utesluta sonoranten /r/ i orden *Kirche* och *durchqueren* både före och efter utlandsvistelsen. Dessutom har alla informanter problem med uttalet av [ç] i ordet *bisschen*. I tabell 17 redogörs för alla undersökta ord.

Tabell 17 Ich-ljudet hos informanterna.

	Ty1		Ty2		Ty3		Ty4	
	f	e	f	e	f	e	f	e
Richtung	+	+	+	+	+	+	+	+
sprechen	+	+	+	+	+	+	-	+
rechts	+	+	+	+	+	+	+	+
Nächte	+	+	-	+	+	+	+	+
möchten	-	-	+	+	-	-	+	+
welche	+	+	+	+	+	+	+	+
Kirche	+	+	+	+	+	+	+	+
durchqueren	-	-	+	+	+	+	+	-
lustig	+	+	+	+	+	+	+	+
Mädchen	+	+	+	+	-	-	+	+
bisschen	-	-	-	+	-	+	-	-

Informant Ty1 uttalar ljudet [ç] nästan i alla ord. Bara i tre ord har hon något annat ljud såväl innan som efter utbytet. Ordet *bisschen* uttalar hon som ['bissɲ] medan i ordet *möchten* har hon bara ett [h] i stället för [ç]. Dessutom har informant Ty1 använt ach-ljudet [x] i ordet *durchqueren*. Uttalet har emellertid blivit oförändrat under utbytet.

Informant Ty2 har ett automatiserat uttal och uttalet förändras bara i två ord. Förändringarna är mot [ç] i båda fall. Däremot har informant Ty2 utmaningar att uttala ordet *durchqueren* där hon har ett extra [ɪ] mellan sonoranten /r/ och [ç] innan utbytet medan efter det har /r/ fallit helt bort såsom [duiç-]. Annars uttalar informant Ty2 ett mer eller mindre tydligt [ç].

Informant Ty3 har å sin sida rätt oförändrat uttal och till största delen uttalar hon frikativan [ç]. Bara ordet *bisschen* uttalar hon med en tonande frikativa /j/ i stället för det

tonlösa [ç] före utbytet som förändras emellertid till [ç̥]. Dessutom finns det inget [ç̥] i två av elva ord. I ordet *möchten* har hon /h/ i stället för [ç̥] och ordet *Mädchen* uttalar hon såsom ['mɛ:ɖʒŋ].

Informant Ty4 uttalar för det mesta ett tydligt ich-ljud i de undersökta orden. Det finns emellertid två ord där uttalet har förändrats. I det ena finns ljudet [ç̥] först efter utlandsvistelsen och i det andra händer det tvärtom. I ordet *durchqueren* uttalar informanten första ledet som [duiç-] före utbytet men efter det faller ich-ljudet samt /r/ helt bort.

6.5.2 Det s.k. ach-ljudet [x]

För att undersöka ach-ljudet utvaldes 10 ord, dvs. alla ord med [x] som förekommer i materialet. Ett av dessa ord är snarare en interjektion (*ach*) som emellertid har ett ach-ljud. Av de ord som förekommer två gånger (*ach, noch*) undersöktes bara ett ord för att det inte finns två samma ord i undersökningen. De undersökta orden är *ach, acht, achtundfünfzig, nach, Nacht, macht, gebracht, Ursache, noch* och *Buch*. Uttalet är rätt automatiserat hos alla informanter och det finns få förändringar. Bara hos en informant (Ty3) har uttalet förändrats i två ord och båda bort från ach-ljudet. Alla andra informanter har en förändring i sitt uttal. Trots detta finns det en tydlig tendens mot ett starkare uttal av ljudet [x] hos en informant (Ty2). För det mesta kan varje informant producera ach-ljudet, visserligen mycket svagt. Dessutom uttalar två informanter (Ty3, Ty4) ett eller två ord helt utan [x] såväl innan som efter utbytet. I tabell 18 presenteras alla undersökta ord.

Tabell 18 Ach-ljudet hos informanterna.

före/ efter	Ty1		Ty2		Ty3		Ty4	
	f	e	f	e	f	e	f	e
ach	+	-	+	+	+	+	+	+
acht	+	+	+	+	+	-	+	+
achtundfünfzig	+	+	+	+	+	+	-	+
nach	+	+	+	+	+	+	+	+
Nacht	+	+	+	+	+	+	+	+
macht	+	+	+	+	+	-	-	-
gebracht	+	+	-	+	+	+	+	+
Ursache	+	+	+	+	+	+	+	+
noch	+	+	+	+	+	+	-	-
Buch	+	+	+	+	-	-	+	+

Informant Ty1 har inga avsevärda förändringar i sitt uttal. Bara i interjektionen *ach* förändras [x] till [h] efter utlandsvistelsen. Annars uttalar hon ach-ljudet i varje ord men det är oftast mycket svagt och svårt att höra.

Informant Ty2 uttalar till största delen ach-ljudet både innan och efter utlandsvistelsen. Bara i ordet *gebracht* har hon ett [h] före utbytet som förändrats till [x]. Det finns emellertid en tydlig förändring i informantens uttal beträffande styrkan. Hon uttalar ach-ljudet mycket kraftigare efter utlandsvistelsen.

Informant Ty3 har oftast ljudet [x] i de undersökta orden men det är vanligen svagt. Bara i ordet *Buch* har [x] varken före eller innan utbytet. I första gången blir ordet som [buff] och andra gången strömmar luften utan hinder efter ljudet /u:/. Uttalet av informant Ty3 har emellertid förändrats i två ord och i båda ord har hon inte längre ach-ljudet efter utbytet.

Även informant Ty4 uttalar för det mesta ljudet [x] även om det är mycket svagt. I två ord har hon ljudet [h] i stället för [x] i båda inspelningar. Det finns bara en förändring i hennes uttal där [x] förekommer först efter utlandsvistelsen. Uttalet av informanten är således nästan automatiserat.

6.6 Intonation i frågesatser

Det finns ingen bestämd intonation i frågesatser i tyskan utan talaren har flera möjligheter att uttrycka sig med hjälp av intonation. Hall m.fl. (1995: 159) ger emellertid en grundregel för olika frågesattstyper: ja/nej-frågor som förutsätter ett ja/nej-svar har vanligen stigande intonation, frågeordsfrågor som förutsätter ett definierande svar har vanligen fallande intonation och alternativfrågor som har ett visst antal alternativ har vanligtvis stigande intonation på alternativen med undantag av det sista alternativet som har fallande intonation.

För att undersöka intonation i frågesatser hos informanterna har jag valt sex relativt korta frågesatser som förekommer i materialet. De utvalda satserna är korta eftersom intonation förekommer tydligare i dem än i långa satser där informanterna lättare kan

staka sig med orden. Två av frågesatser är ja/nej-frågor (1-2), två frågeordsfrågor (3-4) och två alternativfrågor (5-6).

- 1) *Kann ich Ihnen helfen?*
- 2) *Ist das weit?*
- 3) *Wie finden Sie diese Schuhe?*
- 4) *Was kostet das?*
- 5) *Trinkst du lieber Bier oder Saft?*
- 6) *Möchten Sie ein Doppelzimmer oder zwei Einzelzimmer?*

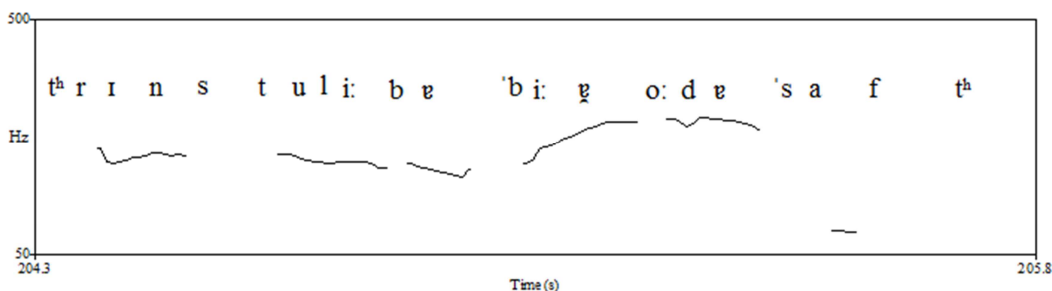
I tonhöjden förekommer tydliga förändringar när det är fråga om intonation i frågesatser. Två informanter (Ty1, Ty4) har en mycket tydlig tendens att uttala frågesatser med stigande intonation i slutet av satserna även om de uttalar nästan varje sats enligt den s.k. grundregeln före utbytet (Hall m.fl. 1995: 159). En informant (Ty3) har inga avsevärda förändringar, inte ens beträffande tonhöjden. Redan före utlandsvistelsen uttalar hon ja/nej-frågor med stigande intonation och frågeordsfrågor med fallande intonation medan alternativfrågor har både stigande och fallande toner. En informant (Ty2) har tydliga förändringar i sitt uttal men hon har ingen klar tendens mot ett enda sätt att uttala frågesatser utan förändringarna i hennes uttal innebär att hon har lärt sig att använda den stigande intonationen i ja/nej-frågor och stig- och falltoner i alternativfrågor. I frågeordsfrågor har hon en fallande ton både före och efter utlandsvistelsen. I tabell 19 presenteras toner i slutet av de undersökta satserna.

Tabell 19 Toner i frågesatserna.

	sats 1		sats 2		sats 3		sats 4		sats 5		sats 6	
	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e	f	e
Ty1	→	↗	↗	↗	↘	↗	↘	↘	↗↘	↗	↗↘	↗
Ty2	↘	↗	↘	↗	↘	↘	↘	↘	↘	↗↘	↗	↗↘
Ty3	↗	↗	↗	↗	↘	↘	↘	↘	↗↘	↗↘	↗↘	↗↘
Ty4	↘	↗	↗	↗	↘	↗	↘	↗	↗↘	↗	↗↘	↗↘

Informant Ty1 ha en mycket likadan intonation i alla undersökta satser före utlandsvistelsen. För det mesta uttalar hon satser med fallande intonation i slutet med undantag av en sats (1) där intonationen stannar rätt jämn från början till slutet. I alternativfrågorna

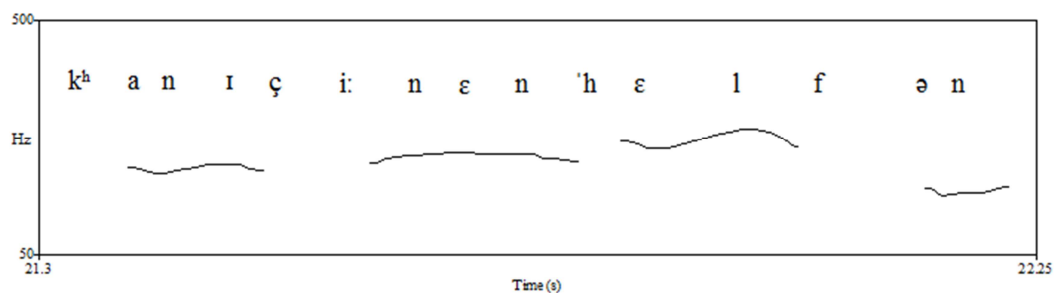
har hon en stigande ton före den fallande tonen. I figur 46 finns F0-kurvan för frågesatzen *Trinkst du lieber Bier oder Saft?* och där kan man se både stigande och fallande intonation.

FIGUR 46 Grundton (F0) i satsen *Trinkst du lieber Bier oder Saft?* Informant Ty1 före utlandsvistelsen. (Praat)

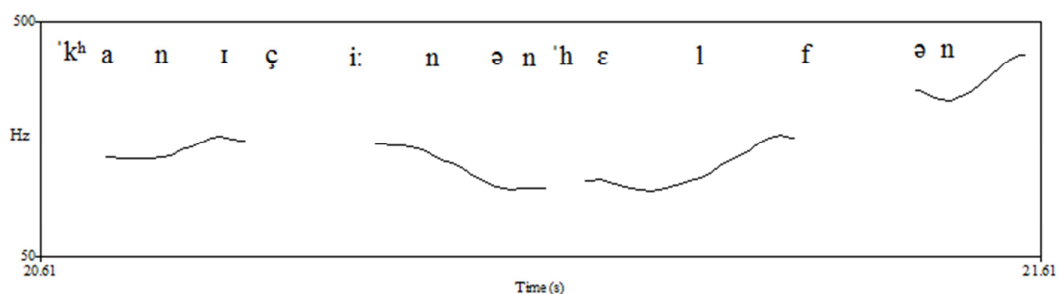
Efter utlandsvistelsen har informant Ty1 till största delen stigande intonation i slutet av satser. Bara i en sats (4) går intonationen ner i slutet. Det finns emellertid förändringar i fem av sex frågesatser varav fyra är mycket tydliga. Informant Ty1 har en tydlig tendens mot stigande intonation i frågesatserna beträffande alla typer av satser efter vistelsen i Tyskland. Före utlandsvistelsen uttalar informant Ty1 nästan alla satser enligt grundregeln av frågesatser (se ovan) eller mycket nära regeln. Efter utbytet har hon stigande ton i tre satser (3, 5 och 6) som inte borde ha den enligt grundregeln.

Informant Ty2 har huvudsakligen fallande intonation i de undersökta frågesatserna före utlandsvistelsen. I figur 47 ser man ett beskrivande exempel på hur intonation stannar rätt jämn innan den faller ner i slutet av frågesatserna hos informant Ty2 innan utbytet. I den andra alternativfrågan (6) har informanten dock både en stigande och en fallande ton enligt den s.k. grundregeln. Före utlandsvistelsen har hon ingen stigton ens i ja/nej-frågesatser utan falltonen är dominerande oberoende av frågesatstypen.

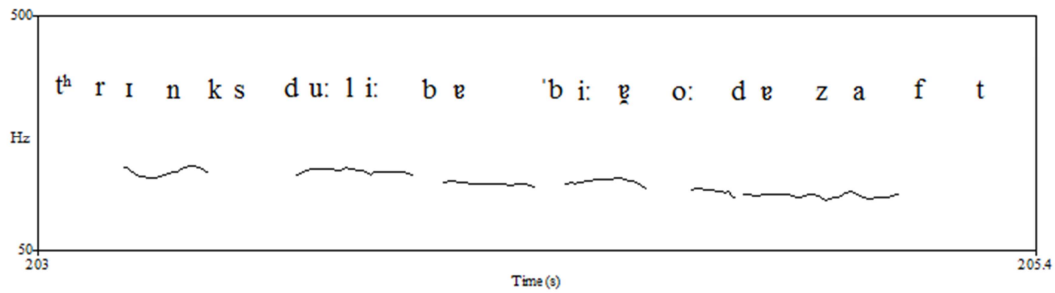

FIGUR 47 Grundton (F0) i satsen *Kann ich Ihnen helfen?* Informant Ty2 före utlandsvistelsen. (Praat)

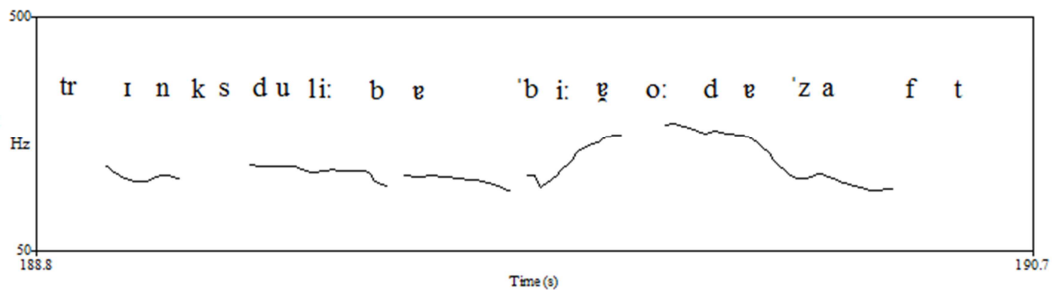
Efter utlandsvistelsen uttalar informant Ty2 alla frågesatser enligt de s.k. grundreglerna. I ja/nej-frågorna stiger intonationen i slutet av satser (jfr figurer 47 och 48) medan den går ner i frågeordsfrågorna. I alternativfrågorna finns det däremot såväl stig- och falltoner. Det finns tydliga förändringar i uttalet av informant Ty2 på grund av utlandsvistelsen vad beträffar ja/nej-frågorna och alternativfrågorna. Den tydligaste skillnaden finns i satsen (5) som är helt monotonisk före utlandsvistelsen (se figur 49) men efter den har informant Ty2 en klar stigton på första alternativet och en fallton på sista alternativet (se figur 50). I den andra alternativfrågan (6) är skillnaden inte så stor eftersom satsen har stigande och fallande intonation redan före utbytet. Efter utbytet finns fallande intonation på sista alternativet i frågan. I frågeordsfrågorna blir toner oförändrade, dvs. fallande såväl före som efter utbytet, men de byter plats efter utlandsvistelsen för informant Ty2 betonar orden något annorlunda.

FIGUR 48 Grundton i satsen *Kann ich Ihnen helfen?* Informant Ty2 efter utlandsvistelsen. (Praat)

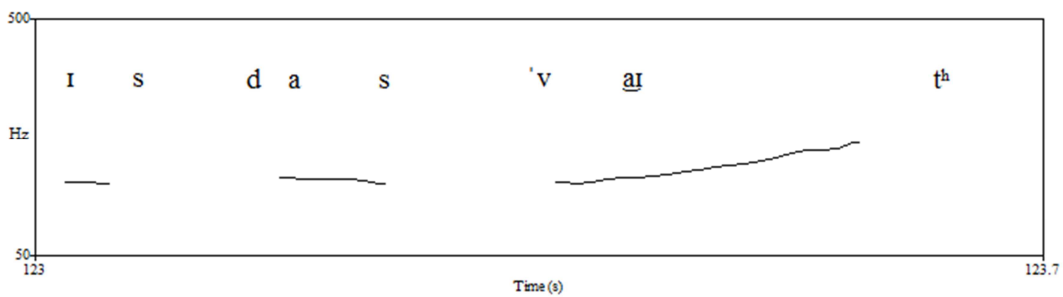

FIGUR 49 Grundton (F0) i satsen *Trinkst du lieber Bier oder Saft?* Informant Ty2 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 50 Grundton (F0) i satsen *Trinkst du lieber Bier oder Saft?* Informant Ty2 efter utlandsvistelsen. (Praat)

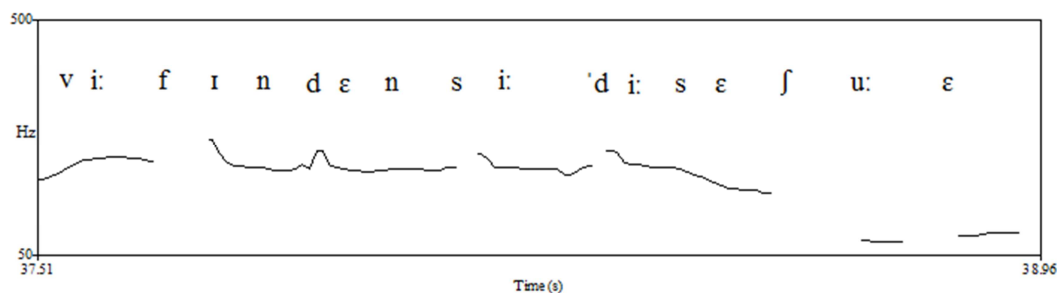
Informant Ty3 har inga stora skillnader i sitt uttal efter utlandsvistelsen. Hon uttalar ja/nej-frågor med stigande intonation på sista ordet både innan och efter utbytet (se figur 51). Det finns dock små skillnader i stavelser där tonen börjar stiga. Till exempel i satsen *Kann ich Ihnen helfen?* börjar stigtonen först efter den första stavelsen av det sista ordet före utlandsvistelsen medan tonen går upp redan i första stavelsen av sista ordet efter utbytet.

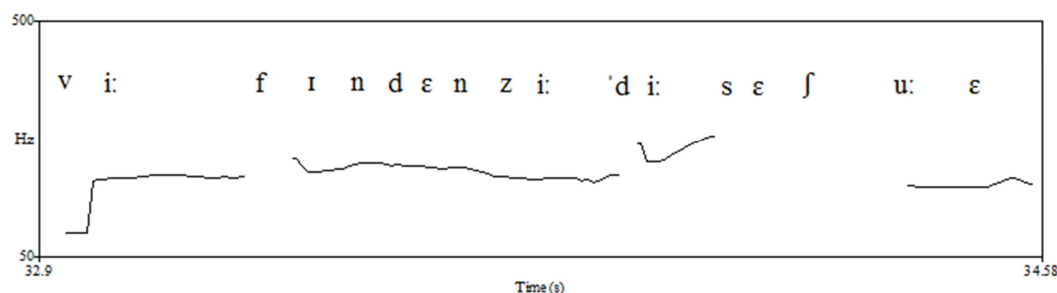
FIGUR 51 Grundton (F0) i satsen *Ist das weit?* Informant Ty3 före utlandsvistelsen. (Praat)

I frågeordsfrågorna har informant Ty3 fallande intonation som är rätt svag i båda satser. Det finns emellertid en förändring i frågeordsfrågan *Wie finden Sie diese Schuhe?* mellan inspelningarna för informant Ty3 uttalar ordet *diese* med starkare betoning efter utlandsvistelsen vilket förorsakar en liten stigton i ordet i fråga. Skillnaden kan man se om man jämför figurer 52 och 53. I samma figurer ser man också att intonationen är monotonisk från början av satsen till den lilla falltonen i slutet vilket kan bero på finskans påverkan. I alternativfrågorna har informant Ty3 däremot båda toner såväl innan som efter utlandsvistelsen. Det finns egentligen inga avsevärda förändringar i dessa frågesatser utan de är nästan identiska

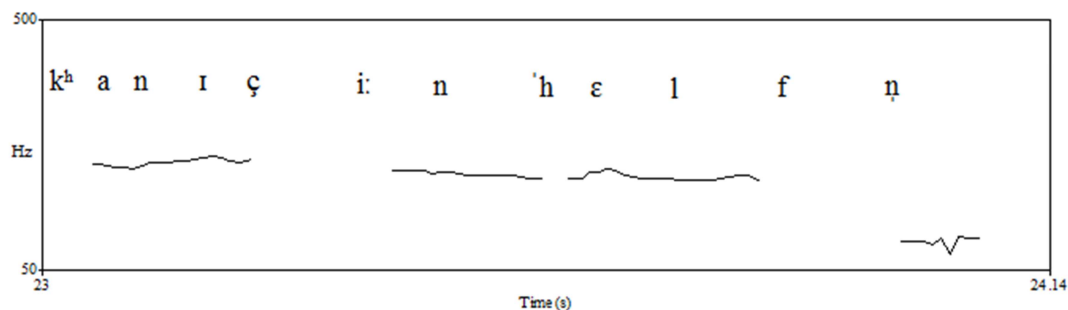
FIGUR 52 Grundton (F0) i satsen *Wie finden Sie diese Schuhe?* Informant Ty3 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 53 Grundton (F0) i satsen *Wie finden Sie diese Schuhe?* Informant Ty3 efter utlandsvistelsen. (Praat)

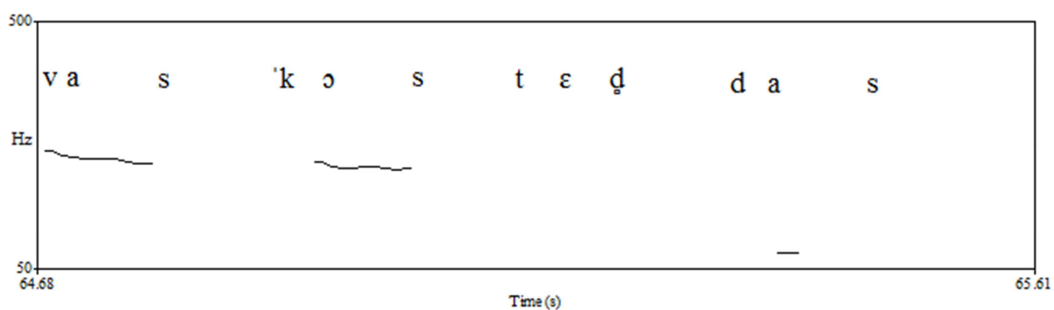
Informant Ty4 uttalar å sin sida nästan alla frågesatser med fallande intonation i slutet före utlandsvistelsen. I figur 54 finns ett exempel på denna företeelse och hur monoto-

nisk tonhöjden är innan den faller ner. Bara satsen *Ist das weit?* har en stigton och satsen *Möchten Sie ein Doppelzimmer oder ein Einzelzimmer?* har såväl stigande som fallande ton både före och efter vistelsen i Tyskland, dvs. de har blivit oförändrade.

FIGUR 54 Grundton (F0) i satsen *Kann ich Ihnen helfen?* Informant Ty4 före utlandsvistelsen. (Praat)

Efter utlandsvistelsen har intonationen förändrats så att informant Ty4 har en tydlig tendens mot stigande intonation i fyra frågesatser där hon hade en annan intonation före utbytet. Bara en av dessa satser har stigande intonation enligt den s.k. grundregeln. Informant Ty4 har tydligt lärt sig den stigande intonationen och hon använder den i alla typer av frågesatser efter utlandsvistelsen. I figur 55 finns det en frågeordsfråga som har fallande ton enligt regeln medan i figur 56 är tonen stigande.

FIGUR 55 Grundton (F0) i satsen *Was kostet das?* Informant Ty4 före utlandsvistelsen. (Praat)

FIGUR 56 Grundton (F0) i satsen *Was kostet das?* Informant Ty4 efter utlandsvistelsen. (Praat)

Sammanfattningsvis har intonationen i frågesatser förändrats hos nästan alla informanter under utlandsvistelsen. Två av informanterna har tydligt övergått till stigande intonation i alla frågesatstyper även om de uttalade satser nära den s.k. grundregeln före utbytet. En informant uttalar däremot alla satser enligt grundregeln efter utlandsvistelsen. Hos den sista informanten har uttalet blivit oförändrat.

7 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med denna studie var att kartlägga hurdan inflytande en termin utomlands har på språkstuderandenas uttal, dvs. att utreda om det finns förändringar i uttalet på grund av utlandsstudierna och att beskriva hurdana dessa förändringar är. I studien granskades uttalet såväl på segmentell som på suprasegmentell nivå beträffande de mest hörbara parametrarna som är väsentliga för talförståelse eller obligatoriska i det målspråkliga språkbruket. I studien deltog tillsammans åtta informanter varav fyra studerade en termin i Sverige och fyra i Tyskland. Datainsamlingen utfördes en informant i taget i språklaboratoriet såväl före som efter informanternas utlandsvistelse. Materialet som utgörs av upplästa texter analyserades huvudsakligen auditivt av författaren med stöd av akustisk analys. I detta kapitel kommer jag att sammanfatta de viktigaste resultaten såväl i svenska som i tyska och reflektera över dem. Vidare kommer jag att diskutera studiens tillförlitlighet och metod. Till slut kommer jag att ta ställning till studiens betydelse och ge förslag till vidare forskning.

7.1 De viktigaste resultaten i svenska

Uttalet hos de informanter som tillbringade en termin i Sverige har förändrats under utlandsvistelsen men graden av förändringarna varierar mycket. De är inte heller alltid mot det sverigesvenska uttalet. De tydligaste förändringarna hände beträffande tje-ljudet där finns en klar tendens bort från den finlandssvenska affrikatan [tʃ] mot det sverigesvenska tje-ljudet [e]. Antingen föll t-inslaget helt bort eller det blir avsevärt svagare. Grunden för denna förändring kan vara i informanternas förstaspråk, finska, där inte ursprungligt finns konsonantförbindelser i början av ord, varför det kan vara lättare för finskspråkiga att inte uttala den första konsonanten. Givetvis har också språket av omgivningen påverkan. Vid tje-ljudet finns också ett exempel av ortografisk transfer (se avsnitt 2.3.2). Nästan alla uttalade ordet *Kejsarkronan* med en velar klusil /k/ i stället för tje-ljudet vilket sannolikt beror på den finska motsvarigheten *keisari* med /k/ i början. Informanterna kunde emellertid uttala tje-ljudet i ordet *Kerstin* så de klart vet reglerna beträffande tje-ljudet.

Intressant är också att det finns så få förändringar beträffande supradentaliseringen. Supradentalen [d] tycks vara lättast att producera, och två informanter har tydligt lärt sig att använda detta ljud under utbytet. Detta ljud låter lika och uttalas i samma ställe, apikoalveolart, som det finska /d/ så det är relativt lätt att lära sig för finsktalande medan t.ex. vid uttalet av /r/ måste man lära sig ett helt nytt fonem. Även [ʂ] verkar vara lättare att uttala än de andra supradentalerna. Mest problem vållade tydligt [ʃ] i vilken hade varje informant svårigheter. Resultaten visar tydligt att utlandsvistelsen har inverkan på ljudet /r/ eftersom ljudet blir klart svagare, dvs. informanterna övergår från tremulanter till approximanter, och i några fall försvinner /r/ helt. Supradentalerna verkar emellertid vara svårare att lära sig än tje-ljudet även om två av informanterna medvetet syftade till det sverigesvenska uttalet.

Det finns i själva verket inga avsevärda förändringar vad beträffar aspirationen. Draget verkar vara rätt svårt och den är nästan automatiserad bara hos en informant. Det är intressant eftersom informanterna är avancerade inlärare och reglerna för aspiration är enkla. En termin i Sverige har således inte haft en klar inverkan på inläring av aspiration. Dessutom är det intressant att informanterna i tyska inte hade svårigheter vid aspiration även om det är fråga om aspiration i samma position i båda språk. Finskan som förstaspråk kan alltså inte förklara det. Resultaten i aspiration för svenskans del överensstämmer med Bannerts (1994: 56–57) iakttagelse att finsktalande har allvarliga uttalsfel särskilt i sverigesvenskans aspirerade och oaspirerade klusiler (se även avsnitt 2.4.1).

På suprasegmentella nivån har uttalet blivit rätt oförändrat. Prosodin i långa ord har inte automatiserats men det finns små förändringar t.ex. i betoning som oftast flyttar sig till den rätta platsen. För den sverigesvenska prosodin typisk *grav accent* (se avsnitt 5.4) förekommer inte även om informanterna kan ha två betonade stavelser i ett ord. Stavelselängder har också förändrats lite men den egentliga växlingen mellan långa och korta, dvs. betonade och obetonade stavelser finns inte. Betoningen framställs alltså inte med längd och intonation (jfr Kuronen & Leinonen 2010: 11, 113). Det är möjligt att merparten av informanterna inte helt behärskar sverigesvenskans regler om prosodin i långa ord eftersom de har lärt sig finlandssvenska vid universitetet (se avsnitt 4.2.1).

I satsbetoning finns det inte heller stora förändringar även om tvekan och fyllda pauser har avsevärt förminskat pga. utlandsvistelsen. De dialoger och satser som användes vid uppläsningen var korta och innehöll bekanta ord så de borde ha varit lätt att uppläsa för avancerade inlärare. Även realisering av satsbetoningen borde ha varit möjligt i dessa korta texter. Informanterna bads att uppläsa texterna naturligt och att börja om hela satsen om de stakar sig på ord men på grund av tvekande och omtagande mitt under satser var det svårt att analysera om det verkligen fanns någorlunda satsbetoning i uttalet. Det allmänna flytet blev emellertid lite bättre. De få förändringarna i prosodiska drag var överraskande eftersom andra studier har visat att utlandsstudier påverkar positivt både prosodi och flyt (Freed m.fl. 2004b; Serrano m.fl. 2011; Simões 1996; Ullakonoja 2011).

7.2 De viktigaste resultaten i tyska

Uttalet av informanterna var automatiserat redan före utlandsstudierna i Tyskland vad beträffar flera parametrar men det finns också tydliga förändringar såväl på segmentell som på suprasegmentell nivå. Den enda parameter som inte är automatiserad men inte heller har förändrats så mycket är vokaliserat /r/. Informanterna har vokaliserat ljudet /r/ nästan varje gång men vokalkvaliteten varierar avsevärt och till största delen är vokalen något annat än [ɐ]. Fonemet borde inte vara svårt att producera för finsktalande även om ljudet i fråga inte förekommer i finskan (Hall m.fl. 1995: 120). Trots det verkar det vålla överraskande mycket problem. En förklaring till detta kan vara i perception av språkljud. Det är möjligt att informanterna uppfattar [ɐ] genom finskans vokalsystem där [ɐ] saknas (Rochet 1995; se avsnitt 2.1). När det är fråga om stavelsebildande [ɐ] har informanterna emellertid tydligt lärt sig att vokalisera kombinationen <er> i stället för bara <r> under utlandsvistelsen.

Sibilanten /ʃ/ före <p> eller <t>, aspirationen samt ich- och ach-ljuden verkar vara nästan automatiserade redan före utbytet. Med sibilanten /ʃ/ i början av ordet har informanterna inga svårigheter. Inte ens ortografin verkar vålla problem i denna position. Vid morfemgränsen är ljudet /ʃ/ mer utmanande och en informant har rentav en tendens bort från /ʃ/. Annars är förändringarna ytterst ringa vilket förklaras med den höga utgångsnivån. I aspiration finns det små förändringar bara i ett par ord och varje informant behärskar aspirerade klusiler tydligt före utlandsvistelsen. Vid ljuden [ç] och [x] är föränd-

ringarna också få. En informant har tydligt starkare ach-ljudet efter vistelsen men annars händer det ingenting avsevärd. Ich-ljudet verkar dock vara allmänt svårare för informanterna än ach-ljudet.

Vad beträffar stavelsebildande nasal finns det däremot tydliga förändringar mot [ŋ] vid kombinationen <en> i slutet av orden med undantag av en informant som hade ett helt automatiserat uttal redan före utlandsstudierna. Kombinationen <en> efter /d/ förekommer oftast utan reduktion men även de velara klusilerna /k/ och /g/ vållar problem. Däremot förekommer [ŋ] oftast efter /t/. För det mesta verkar förändringarna finnas efter /b/ eller de velara klusilerna. Utgångsnivån påverkar inläringen tydligt för informanten som inte alls hade stavelsebildande nasaler i sitt uttal har mest förändringarna pga. utlandsvistelsen.

Det enda suprasegmentella drag som undersöktes var intonation i frågesatser. Det finns ingen egentlig frågeintonation i tyskan men enligt Hall m.fl. (1995: 159) finns det en s.k. grundregel som huvudsakligen följs. I föreliggande studie har intonation i frågesatser tydligt förändrats pga. studentutbytet. För det mesta förekommer förändringar i tonhöjd. Två informanter övergår till att uttala frågesatser med stigande intonation i slutet medan en har tendensen mot den s.k. grundregeln (se avsnitt 6.6). Dessa resultat stöder tidigare studier som visade att utlandsstudier kan vara till nytta för språkinlärares prosodi (Freed m.fl. 2004b; Ullakonoja 2011).

7.3 Jämförande diskussion

Beträffande resultatet finns det skillnader mellan de undersökta språken. I svenska finns det mera segmentella förändringar än i tyska som emellertid kan förklaras med utgångsnivån som tycks vara tydligt högre i tyska. Informanterna i tyska kunde språket rätt flytande redan före vistelsen i Tyskland. Nästan alla av dem hade tillbringat åtminstone en månad i ett tyskspråkigt land tidigare medan informanterna i svenska inte hade en sådan erfarenhet. Informanterna i tyska hade också för det mesta påbörjat språkinläring tidigare än den svenska gruppen. För att få ordentligt jämförbara resultat borde man ha informanter som har så likadana bakgrunder som möjligt. Nu avvek informanterna mellan språken rätt mycket. Det var emellertid inte meningen att jämföra

dessa två språk sinsemellan utan att jämföra inom ett språk hur uttalet förändras på grund av utlandsstudierna. Därför är det inte signifikant även om informanterna mellan språken inte hade likadana bakgrunder. Mest problematiskt var att alla informanterna i svenska inte hade sverigesvenskt uttal även om de flesta ville inrikta sig på sverigesvenska under utlandsvistelsen för sverigesvenska och finlandssvenska skiljer sig från varandra såväl på segmentell som på suprasegmentell nivå.

Informanterna i svenska hade ganska få förändringar på suprasegmentell nivå medan informanterna i tyska hade tydliga förändringar beträffande prosodin. Det är möjligt att informanterna som redan behärskade segmentella drag fästade mer avseende vid prosodiska drag under utlandsvistelsen. En förklaring till detta kan finnas i tiden tillbringat med språket utanför klassrummet. Freed m.fl. (2004b: 294) framhäver att tiden använt med vissa aktiviteter utanför klassrummet kan ha påverkan förbättring av muntliga kunskaper. I denna studie fanns det avsevärda skillnader i användning av språket utanför klassrummet. Informanterna i tyska rapporterade om att de hade använt huvudsakligen tyska och mycket lite eller inte alls engelska medan informanterna i svenska rapporterade om att ha använt mycket engelska och rätt lite svenska under utlandsvistelsen (jfr Freed m.fl. 2004b: 294). Det varierade också mycket mellan informanterna hur mycket de umgicks med infödda talare. Vidare kan en påverkande faktor vara längden av vistelsen. För det mesta var alla informanter från fyra till fem månader utomlands med undantag av en som var bara 10 veckor vilket betyder att denna informant hade avsevärt kortare tid att tillägna sig språket än de andra informanterna.

I studien användes samma metod i båda språken. Med hänsyn till att författaren inte är en infödd talare i de undersökta språken kan reliabilitet av auditiv analys diskuteras. Det skulle emellertid ha varit bättre att använda infödda talare som bedömare i studien men det var inte möjligt. De undersökta dragen var emellertid företeelser som var lätta att höra. I studien användes också akustiska hjälpmedel och till största delen stödde de akustiska mätningarna auditiva resultat. Därför anser jag att resultaten i denna studie är pålitliga.

7.4 Förslag till vidare forskning och slutord

Denna avhandling är bara ett litet urval av hur utlandsstudier kan påverka språkstudierandenas uttal. Resultaten kan inte generaliseras eftersom det är fråga om ett litet sampel men de är trots detta riktningsgivande och ger information om uttalsinläring utomlands och i allmänhet. Forskningen om uttalsinläring under utlandsstudier är fortfarande relativt ringa och det finns en massa möjligheter att studera ämnet vidare. För det mesta har undersökningar koncentrerat sig på flytet eller muntliga språkkunskaper i allmänhet men det finns bara få undersökningar som behandlar uttalet närmare eller koncentrerar sig på ett visst fonetiskt fenomen. Det skulle vara intressant att studera vidare ett enda ljud eller prosodiskt drag och hur det utvecklar sig under utlandsstudier för i den föreliggande studien var det inte möjligt att studera ett drag så detaljerat som skulle behövas för allmängiltiga resultat. Särskilt intressant vore att koncentrera sig på de prosodiska drag som är kännetecknande för språket såsom tonaccenter i svenska. Det vore också intressant att studera hur beständiga förändringarna i uttalet är. Har uttalet återställts i ett års tid? Är det faktiskt fråga om inläring under utlandsvistelsen eller var förändringarna tillfälliga?

Det skulle vara av intresse att studera hur uttalsundervisning under utlandsstudier påverkar uttallstillägnande. Har uttalsundervisning under studentutbytet ett tydligt positivt inflytande på uttalsinläring? Än uttalsundervisning omedelbart före avresan? Hjälper uttalsundervisning studerande att fästa mer uppmärksamhet på uttal? Resultaten i föreliggande studien visar att den informant som rapporterade om två uttalskurser i Tyskland förbättrade tydligt sitt uttal. Även Moyer (1999: 95, 99) och Bongaerts m.fl. (2000: 306) har lyft fram uttalsundervisningens betydelse för uttalsinläring och att det är svårt särskilt för vuxna inlärare att tillägna sig uttalet bara genom språkligt inflöde från omgivningen. Vidare skulle det vara intressant att undersöka om det finns dialektala drag eller till och med drag av någon multietnolekt i studerandes uttal eller om de uttalar endast enligt standardspråket efter utlandsstudier. Även det skulle vara av intresse hurdant inflytande tiden i kontakt med målspråket har på uttalsinläring såväl på segmentell som på suprasegmentell nivå.

Jag anser att min studie visade att det finns förändringar i uttal på grund av utlandsstudier och att de händer såväl på segmentell som på suprasegmentell nivå. Utlandsstudier tycks alltså ha inverkan på uttalsinlärning även om inverkan är mycket liten. Det är möjligt att en termin utomlands är helt enkelt för kort för att uttalet ska utvecklas mer (jfr Segalowitz & Freed 2004: 193). Utlandsstudier är trots detta en utmärkt möjlighet att göra observationer om hur infödda talare uttalar och att utveckla eget uttal om man vill. Det kräver i alla fall ansträngningar att lära sig uttala rätt i vuxen ålder men språkstudier vid universitet har i regel baskunskaper om uttal så de borde ha förutsättningar att förbättra sitt uttal i en målspråkig omgivning. Denna studie visade också att en del av parametrarna är överraskande svåra för språkstudierande även om de inte borde vara svåra att producera för finsktalande. Därför borde man fästa mer uppmärksamhet på uttalsundervisning och man kunde möjligtvis erbjuda möjligheter för uttalsträning även under utlandsstudier.

LITTERATUR

- Aaltonen, O. & Tuomainen, J. 2005. Mitä on puheen havaitseminen? I: Iivonen, A. (red.) *Puheen salaisuudet. Fonetikan uusia suuntia*. Helsinki: Gaudeamus. 38–51.
- Abrahamsson, N. 2012. Age of onset and nativelike L2 ultimate attainment of morphosyntactic and phonetic intuition. *Studies in Second Language Acquisition*, 34, 187–214.
- Abrahamsson, N. & Hyltenstam K. 2009. Age of Onset and Nativelikeness in a Second Language: Listener Perception Versus Linguistic Scrutiny. *Language Learning*, 59/2, 249–306.
- Abrahamsson, N. & Hyltenstam, K. 2006. Inlärningsålder och uppfattad inföddhet i andraspråket. *Nordand: nordisk tidskrift för andraspråksforskning*, 1/2006, 9–35.
- Abrahamsson, N. & Hyltenstam, K. 2004. Mognadsbegränsningar och den kritiska perioden för andraspråksinläring. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. 221–258.
- Anhava, J. 1998. *Maailman kielet ja kielikunnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Badstübner, T. & Ecke, P. 2009. Student Expectations, Motivations, Target Language Use, and Perceived Learning Progress in a Summer Study Abroad Program in Germany. *Die Unterrichtspraxis*, 42, 41–49.
- Bannert, R. 2005. Phonological Interferences in the third language learning of Swedish and German (FIST). I: *Proceedings FONETIK 2005*. Göteborg: Department of Linguistics, Göteborg University. 75–78.
- Bannert, R. 1994. *På väg mot svenskt uttal*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Blom, A. Hyypiä, A., Kaunisto, S., Paasonen, M. & Salonen, A. 2007. Galleri. Kurs 3. Helsinki: Otava.
- Blom, A., Kaunisto, S., Nyman, S., Paasonen, M. & Salonen, A. 2009. Galleri. Kurs 6. Helsinki: Otava.
- Boersma, P. 2011. Intro. <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/manual/Intro.html> (Hämtad: 23.6.2013)
- Boersma, P. & Weenik, D. 2013. Praat: doing phonetics by computer. <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/> (Hämtad: 23.6.2013)
- Bongaerts, T., Mennen, S. & van der Slik, F. 2000. Authenticity of pronunciation in naturalistic second language acquisition: the case of very advanced late learners of Dutch as a second language. *Studia Linguistica*, 54/2, 298–308.

- Bruce, G. 2010. *Vår fonetiska geografi. Om svenskans accenter, melodi och uttal*. Lund: Studentlitteratur.
- Cenoz, J. 2001. The Effect of Linguistic Distance, L2 Status and Age on Cross-linguistic Influence in Third Language Acquisition. I: Cenoz, J., Hufeisen, B. & Jessner, U. (red.) *Cross-Linguistic Influence in Third Language Acquisition: Psycholinguistic Perspectives*. Clevedon: Multilingual Matters. 8–20.
- Danielsson, K. 2003. The Relationship between Grapheme–Phoneme Correspondences and Reading Errors in Swedish Beginners' Oral Reading. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 47/5, 511–528.
- De Angelis, G. 2007. Third or additional language acquisition. *Second language acquisition 24*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Dwyer, M. 2004. More is better: The impact of study abroad program duration. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 10, 151–164.
- Eckman, F.R. 2004. From phonemic differences to constraint rankings. Research on second language phonology. *Studies in Second Language Acquisition*, 26, 513–549.
- Elert, C.-C. 1997. Varianter i svenskt uttal. I: Hedelin, P. *Norstedts svenska uttalslexikon*. Stockholm: Nordstedts. 20–41.
- Elert, C.-C. 1995. *Allmän och svensk fonetik*. 7. upplaga. Stockholm: Nordstedts.
- Engstrand, O. 2007. *Fonetik light [lajt]: kortfattad ljudlära för språkstudier och uttalsundervisning*. Lund: Studentlitteratur.
- Escudero, P. 2007. Second language phonology: the role of perception. I: M.C. Pennington (red.) *Phonology in context*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 109–134.
- Freed, B.F. 1995. Language Learning and Study Abroad. I: Freed, B.F. (red.) *Second language acquisition in a study abroad context*. 3–33.
- Freed, B.F., Dewey, D.P., Segalowitz, N. & Halter, R. 2004a. Language contact profile. *Studies in second language acquisition*, 26, 349–356.
- Freed, B.F., Segalowitz, N. & Dewey, D. P. 2004b. Context of learning and second language fluency in French. Comparing regular classroom, study abroad, and intensive domestic immersion programs. *Studies in Second Language Acquisition*, 26, 275–301.
- Garlén, C. 1988. *Svenskans fonologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Gårding, E. & Kjellin, O. 1998. *Vårt tal*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

- Gut, U. 2010. Cross-linguistic influence in L3 phonological acquisition. *International Journal of Multilingualism*, 7/1, 19–38.
- Hall, C., Natunen, M., Fuchs, B. & Freihoff, R. 1995. *Deutsche Aussprachelehre. Ein Hand- und Übungsbuch für Sprecher des Finnischen*. Helsinki: Finn Lectura.
- Hammarberg, B. 2009. *Processes in third language acquisition*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Hammarberg, B. 2001. Roles of L1 and L2 in L2 production and acquisition. I: Cenoz, J., Hufeisen, B. & Jessner, U. (red.) *Cross-linguistic influence in third language acquisition: Psycholinguistic perspectives*. Clevedon: Multilingual Matters. 21–41.
- Hardison, D.M. 2007. The visual element in phonological perception and learning. I: Pennington, M.C. (red.) *Phonology in context*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 135–158.
- Hardison, D.M. 2003. Acquisition of second-language speech: Effects of visual cues, context, and talker variability. *Applied Psycholinguistics*, 24, 495–522.
- Huang, B.H. & Jun, S.-A. 2011. The Effect of Age on the Acquisition of Second Language Prosody. *Language and Speech*, 54, 387–414.
- Hyltenstam, K. & Abrahamsson, N. 2000. Who can become native-like in a second language? All, some or none? *Studia Linguistica*, 54/2, 150–166.
- Iivonen, A. 2005. Fonetikan merkitys kielenomaksumisessa ja -opetuksessa. I: Iivonen, A., Aulanko, R. & Vainio, M. *Monikäyttöinen fonetiikka. Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen monisteita n:o 21*. Helsinki: Helsingin yliopisto. 45–63.
- IPA 2007. *Handbook of the International Phonetic Association. A Guide to the Use of the International Phonetic Alphabet*. 8. upplagan. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jaakamo, P. & Vilenius-Virtanen, P. 2001. *Neue Adresse. Opettajan materiaali: lukion kurssit 7–8*. Helsinki: Otava.
- Jarvis, S. & Pavlenko, A. 2008. *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York/Oxon: Routledge.
- Johnson, J. & Newport, E. 1989. Critical period effects in second language learning: The influence of maturational state on the acquisition of English as a second language. *Cognitive Psychology*, 21, 60–99.
- Keys, K. 2002. First language influence on the spoken English of Brazilian students of EFL. *ELT Journal*, 56, 41–46.

- Kjellin, O. 2002. *Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisningen*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag.
- Krech, E-M., Stock, E., Hirschfeld, U. & Anders, L.C. 2010. *Deutsches Aussprachewörterbuch*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Kuronen, M. 2004. Finns det supradentala konsonanter även i finlandssvenskan? *Svenskans beskrivning 26. Förhandlingar vid Tjugosjätte sammankomsten för svenskans beskrivning*. Uppsala: Hallgren & Fallgren. 172–177.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. 2010. *Svenskt uttal för finskspråkiga. Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal*. Tampere: Juvenes.
- Kuronen, M. & Leinonen, K. 2000. Fonetiska skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska. *Svenskans beskrivning 24*. Linköpings universitet. http://www.ep.liu.se/ecp_article/index.en.aspx?issue=006;article=011 (Hämtad: 22.10.2012)
- König, W. 1997. Phonetisch-phonologische Regionalismen in der deutschen Standardsprache. Konsequenzen für den Unterricht ‚Deutsch als Fremdsprache‘? I: Stickel, G. (red.) *Varietäten des Deutschen: Regional- und Umgangssprachen*. Berlin: de Gruyter. 246–270.
- Lenneberg, E.H. 1967. *Biological foundations of language*. New York: Wiley & Sons.
- Llama, R., Cardoso, W. & Collins, L. 2010. The influence of language distance and language status on the acquisition of L3 phonology. *International Journal of Multilingualism*, 7/1, 39–57.
- Major, R.C. 2008. Transfer in second language phonology. A review. I: Hansen Edwards, J.G. & Zampini, M.L. (red.) *Phonology and second language acquisition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 63–94.
- Mangold, M. 2005. *Das Aussprachewörterbuch*. 6. upplagan. Mannheim: Duden.
- Martinsen, R.A. 2010. Short-term study abroad: Predicting changes in oral skills. *Foreign language annals*, 43/3, 504–530.
- Marx, N. & Mehlhorn, G. 2010. Pushing the positive: encouraging phonological transfer from L2 to L3. *International Journal of Multilingualism*, 7/1, 4–18.
- Matthews, J., Wood, J. Jokinen, L. & Veinio, R. 1999. *Puhu saksaa: käytännön saksan alkeiskurssi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Melin-Köpilä, C. 1996. Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga studier med utgångspunkt i nutida elevtexter. *Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 41*. Uppsala: Uppsala universitet.

- Mendelson, V.G. 2004. "Hindsight is 20/20:" Student perceptions of language learning and the study abroad experience. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 10, 43–63.
- Meriläinen, L. 2010. *Language transfer in the written English of Finnish students*. Doktorsavhandling. Östra Finlands Universitet.
- Moyer, A. 1999. The Ultimate Attainment in L2 Phonology. *Studies in Second Language Acquisition*, 21, 81–108.
- Määttä, T. 1983. *Hur finskspråkiga uppfattar svenskans vokaler. En studie i kontrastiv fonetik med naturligt och syntetiskt tal*. Umeå: Universitet i Umeå.
- Nerius, D. 1987. *Deutsche Orthographie*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut.
- Odlin, T. 1989. *Language transfer. Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Raimo, I., Savela, J. & Aaltonen, O. 2005. Vokaalijärjestelmät testissä. I: Iivonen, A. (red.) *Puheen salaisuudet. Fonetikan uusia suuntia*. Helsinki: Gaudeamus. 171–181.
- Rausch, R. & Rausch, I. 1991. *Deutsche Phonetik für Ausländer*. Berlin: Langenscheidt.
- Ringbom, H. 2007. Cross-linguistic similarity in foreign language learning. *Second Language Acquisition 21*. Clevedon: Multilingual matters.
- Ringbom, H. & Jarvis, S. 2009. The Importance of Cross-Linguistic Similarity in Foreign Language Learning. I: M.H. Long & C.J. Doughty (red.) *Handbook of Language Teaching*. Malden: Wiley-Blackwell. 106–118.
- Rochet, B.L. 1995. Perception and production of second-language speech sounds by adults. I: Strange, W. (red.) *Speech perception and linguistic experience. Issues in cross-language research*. Baltimore: York Press. 379–410.
- ROPS 2012–2015 = Ruotsin kielen opetussuunnitelma 2012–2015. Jyväskylän yliopisto. https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kieliet/oppiaineet_ks/ruotsi/opiskelu/opetussuunnitelmat/ops2012-2015 (Hämtad: 12.9.2013)
- Saville-Troike, M. 2006. *Introducing second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schwitalla, J. 2003. *Gesprochenes Deutsch. Eine Einführung*. Andra upplagan. Berlin: Schmidt.
- Segalowitz, N. & Freed, B. F. 2004. Context, contact, and cognition in oral fluency acquisition. Learning Spanish in at home and study abroad contexts. *Studies in Second Language Acquisition*, 26, 173–199.

- Serrano, R., Llanes, À. & Tragant, E. 2011. Analyzing the effect of context of second language learning: Domestic intensive and semi-intensive courses vs. study abroad in Europe. *System*, 39, 133–143.
- Simões, A.R.M. 1996. Phonetics in second language acquisition: An acoustic study of fluency in adult learners of Spanish. *Hispania*, 79/1, 87–95.
- SOPS 2012–2015 = Saksan kielen ja kulttuurin opetussuunnitelma 2012–2015. Jyväskylän yliopisto. https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kiellet/oppiaineet_kls/saksa/opiskelu/opetussuunnitelmat/ops2012-2015 (Hämtad: 12.9.2013)
- Strange, W. & Shafer, V.L. 2008. Speech perception in second language learners: The re-education of selective perception. I: Hansen Edwards, J.G. & Zampini, M.L. (red.) *Phonology and second language acquisition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 153–191.
- Sun-Alperin, M. K. 2007. *Cross-language transfer of phonological and orthographic processing skills in Spanish-speaking children learning to read and spell in English*. Doktorsavhandling. University of Maryland. <http://drum.lib.umd.edu/bitstream/1903/7684/1/umi-umd-4959.pdf> (Hämtad: 15.10.2012)
- Thorén, B. 1994. *Betoningshandboken. Liten hjälprede för oss som undervisar i svenska som andraspråk*. Andra reviderade upplagan. Sundsvall: BT Bättre svenska.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Ullakonoja, R. 2011. *Da. Eto vopros!: prosodic development of Finnish students' read-aloud Russian during study in Russia*. Doktorsavhandling. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Utbildningsstyrelsen. 2007. *Studentutbyte*. Updaterad 24.4.2012. <http://www.sinfo.fi/index.php?file=460> (Hämtad: 30.9.2013)
- Weinreich, U. 1968. *Languages in contact. Findings and problems*. 6. upplagan. The Hague: Mouton.
- Wrembel, M. 2010. L2-accented speech in L3 production. *International Journal of Multilingualism*, 7/1, 75–90.
- Xu, Y. 2010. Letter to the Editor: In defense of lab speech. *Journal of Phonetics*, 38, 329–339.

BILAGOR

Bilaga 1: Svenska texter

Dialog 1 (Källa: Kuronen & Leinonen 2010: 206)

- Vill du ha en cigarett?
- Nej tack, jag röker inte. Jag har slutat.
- Varför det då?
- Det är så dyrt att röka. Och dessutom är det farligt.
- Ja, det har du rätt i. Jag borde väl också sluta.

Dialog 2 (Källa: Kuronen & Leinonen 2010: 207)

- Kan jag hjälpa till med något?
- Jag vill se ett par skor.
- Vilken storlek?
- Jag tror att det är 42.
- Ska det vara joggingskor?
- Ja tack och helst inte för mjuka.
- Det här är ett bra märke för bara 900 kronor. Känn, det är skönt material i dem. Skall vi prova dem? – Hur känns de?
- De är lite trånga i tån.
- Vi får kanske ta ett nummer större då. Ett ögonblick.
- Ja, de här känns bättre. Dem tar jag.
- Varsågod, här är kvittot.

Dialog 3 (skriven av författaren, baserar sig på Blom m.fl. 2007: 57)

- Ursäkta, jag försöker att hitta ett mysigt kafé. Finns det något sådant i närheten?
- Ja. Gå längs den här gatan tills du ser en gammal kyrka.
- Vad heter kaféet?
- Kejsarkronan.
- Tack ska du ha.
- Ingen orsak.

Dialog 4 (Källa: Blom m.fl. 2009: 129)

- Hej, ursäkta, vet du var närmaste tunnelbanestation ligger?
- Ja, Gärdet är den närmaste tunnelbanestationen. Du går över gångbron, sedan tar du till höger och går längs gatan tills du kommer till den första korsningen. Där tar du till vänster och sen ser du tunnelbanestationen. Skylten är en rund symbol med ett stort T på.
- Jaha, är det långt dit eller?
- Nej då, det är max 500 meter att gå.
- Jaha, okej. Och om man ska till T-centralen?
- Så tar du bara den röda linjen mot T-centralen.
- Tack för hjälpen.
- För all del.

Dialog 5 (Källa: Blom m.fl. 2009: 81)

- Hotell Drottningen, Birgitta Dahlén.
- Jag heter Kerstin Ekholm. Jag skulle vilja boka ett rum.
- Vilket datum gäller det och för hur många nätter?
- För tre nätter från och med den sjunde augusti.
- Vänta så jag ska kolla om vi har något ledigt. För hur många personer ska det vara?
- Vi är två, så ett dubbelrum vill vi ha.
- Dubbelrum mot gatan kostar 740 kronor och de mot innegården kostar 820 kronor.
- Jag vill gärna ha ett så lugnt rum som möjligt så jag tar gärna ett mot innegården då.
- Då gör vi så. Då blir det tre nätter från och med den sjunde augusti till och med den tionde augusti.
- Ingår förresten frukosten i priset?
- Ja, frukosten ingår och serveras varje morgon mellan sju och tio.
- Vad bra! Tack så mycket.
- Tack själv och välkommen den 7 augusti.

Satser:

1. Den unga mannen gick som katten kring het gröt.
2. Carl-Erik vill inte höra grannarna gräla.
3. Det här får du inte tala om för någon.
4. Han talade om de ekonomiska problemen i Sverige.
5. En dag skulle Maria gå och hälsa på sin mormor.
6. Köparen och försäljaren kom överens om priset.
7. Arbetsförmedlingen i Örebro är öppen bara på förmiddagen.
8. Han jobbar som byggnadsarbetare sedan i somras.
9. Ann sitter i fåtöljen och läser en bok.
10. Den lilla flickan växte ur sina kläder.
11. Ta för er av maten!
12. Kanarieöarna är ännu på modet som semesterort.
13. Jag förstår inte vad du menar.
14. Han tog av sig jackan och handskarna.
15. Lasses pappa gifte om sig i fjol.
16. Får jag ta med mig en kompis?
17. Något tar emot utanför så jag får inte upp dörren.
18. Känner du pojken som bor i grannhuset?
19. Maten vi stoppar i oss under sommaren är mer vitaminrik än den vi äter under hösten och vintern.
20. Jag tycker om mitt röda paraply och mina gröna gummistövlar.

Bilaga 2: Tyska texter

Dialog 1 (Källa: Matthews m.fl. 1999: 92)

- Die Speisekarte, bitte.
- Bitte schön. Und zum Trinken?
- Ein Glas Apfelschorle, bitte. Wiener Schnitzel – was für Fleisch ist das?
- Das ist Kalbfleisch.
- Gut, also Wiener Schnitzel mit Pommes, bitte.

Dialog 2 (skriven av författaren)

- Guten Tag! Kann ich Ihnen helfen?
- Guten Tag! Ja, ich möchte neue Winterschuhe.
- Welche Größe?
- Ich glaube, meine Größe ist 39.
- Wie finden Sie diese Schuhe?
- Ich finde sie sehr schön, aber ein bisschen eng.
- Möchten Sie Größe 40 anprobieren?
- Ja, gerne. – Diese sind perfekt! Was kosten sie?
- Sie kosten nur 49 Euro.
- Ich nehme sie. Hier 50 Euro, bitte schön.
- Und einen Euro zurück, bitte schön. Auf Wiedersehen!
- Danke schön. Auf Wiedersehen.

Dialog 3 (skriven av författaren)

- Einmal hin und zurück nach Hannover, bitte. Was kostet das?
- Das kostet 47,20 Euro.
- Hier bitte schön. Wann fährt der nächste Zug?
- Um zehn Uhr fünfundzwanzig.
- Und wann kommt der Zug in Hannover an?
- Um 12.55 Uhr.
- Vielen Dank!

Dialog 4 (skrivnen av författaren)

- Entschuldigen Sie, wo ist der nächste U-Bahnhof, bitte?
- Der ist beim Landesmuseum. Gehen Sie hier rechts und dann am Marktplatz und an der Kirche vorbei, dann immer geradeaus bis zur Ampel. Auf der linken Seite sehen Sie den U-Bahnhof.
- Ist das weit?
- Nein, acht Minuten zu Fuß.
- Ach so. Wie komme ich dann am besten zum Hauptbahnhof?
- Nehmen Sie die U-Bahn in Richtung Stadtmitte.
- Vielen Dank für Ihre Hilfe!
- Keine Ursache!

Dialog 5 (Källa: Jaakamo & Vilenius-Virtanen 2001: 166)

- Guten Tag! Haben Sie noch Zimmer frei.
- Guten Tag! Für wie viele Nächte? Möchten Sie ein Doppelzimmer oder zwei Einzelzimmer?
- Ein Einzelzimmer mit Extrabett für zwei Nächte, wenn es geht. Wie viel kostet das?
- Ein Einzelzimmer mit Extrabett kostet 51 Euro pro Nacht.
- Ist das Frühstück inbegriffen?
- Nein, das ist ohne Frühstück. Mit Frühstück macht das 58 Euro.
- Gut, wir nehmen das Zimmer!
- Und wie wollen Sie bezahlen? Haben Sie eine Kreditkarte oder zahlen Sie bar?
- Mit Kreditkarte, bitte.
- Hier ist der Schlüssel, Zimmer 312. Sie finden das Zimmer im dritten Stock. Der Aufzug ist hier rechts.
- Danke. Ach ja, wann gibt es Frühstück?
- Von 7 bis 10 Uhr. Den Speisesaal finden Sie im Erdgeschoss.
- Vielen Dank!

Sätze:

1. Trinkst du lieber Bier oder Saft?
2. Gerhard wohnt immer noch bei seinen Eltern.
3. Frau Winter hat die Kinder ins Bett gebracht.
4. Karl räumt gerade sein Zimmer auf.
5. Es gibt kein schlechtes Wetter, es gibt nur falsche Kleidung.
6. Ich verstehe nicht, was du meinst.
7. Wir unterhalten uns gerne über die wirtschaftliche Lage in Deutschland.
8. Komm bitte nicht mit dreckigen Händen zum Essen.
9. Wenn wir Glück haben, knacken wir den Tresor in 25 Minuten.
10. Darüber solltest du mit ihm nicht sprechen.
11. Ich finde die Städte an der Donau sehr schön.
12. Wälder sind ein wichtiger Lebensraum für Pflanzen und Tiere.
13. Was man nicht im Kopf hat, hat man in den Beinen.
14. Lucas muss ganz allein die Sahara durchqueren.
15. Sie darf nicht durch die Prüfung fallen.
16. Wenn die Katze aus dem Haus ist, tanzen die Mäuse auf dem Tisch.
17. Das Mädchen ist charmant und lustig.
18. Marianne pflückt jeden Tag Kirschen.
19. Wir haben eine Tageszeitung abonniert.
20. Max liest gerade ein sehr trauriges Buch.